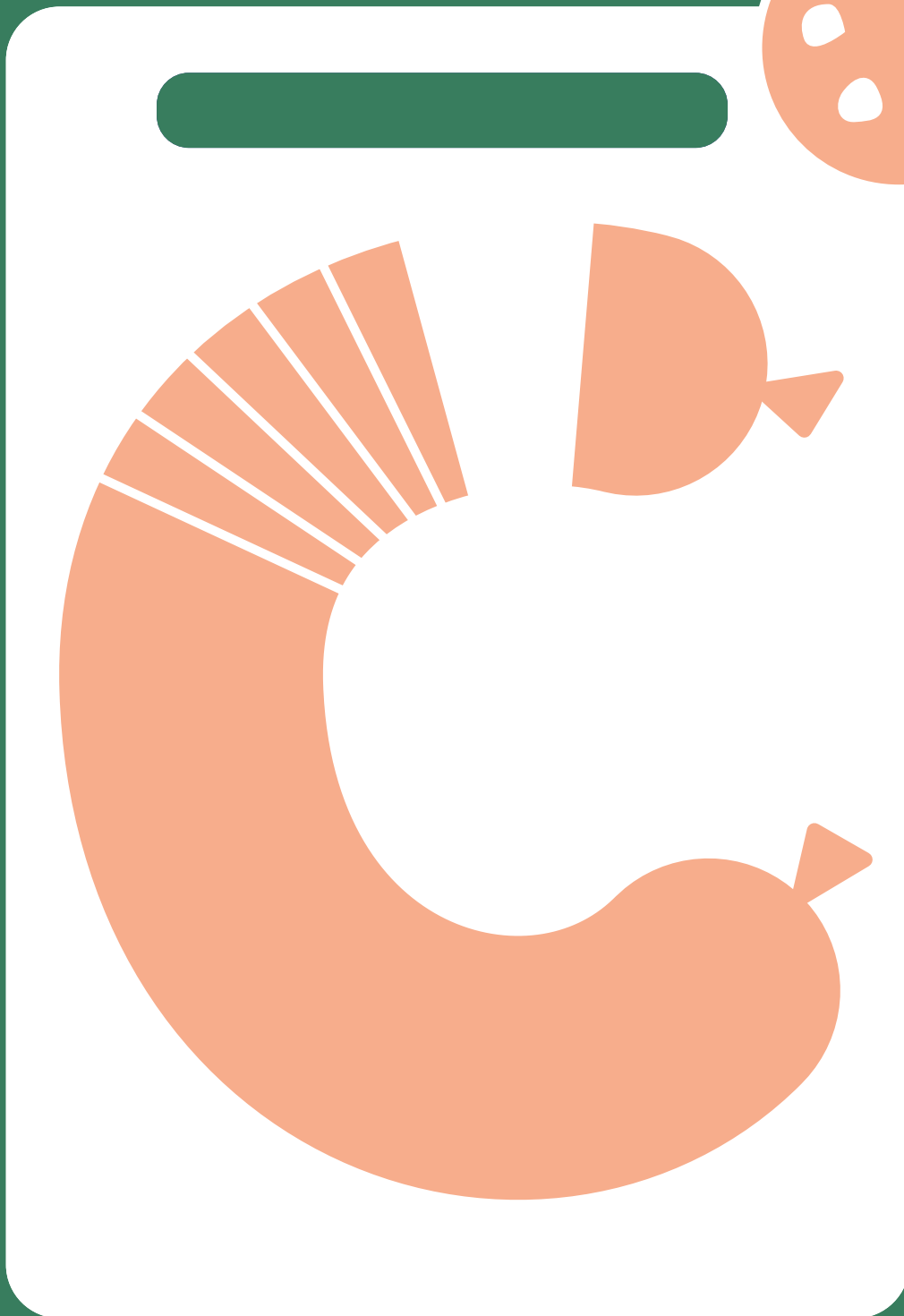

4–5 | 2012 | TEKIJÄNOIKEUDET

Kulttuurivihkot

KAMPPAILU LUOVUUDEN HEDELMISTÄ

Pääoma kiristää otettaan luovan työn tekijöistä. Ahtaimmalla ovat ne, joilla ei ole vahvaa kollektiivista neuvotteluvoimaa takanaan, kuten suomentajat ja freelance-toimittajat. Miten immateriaalikapitalismi etenee? Onko Linux sosialistinen hanke? Teemapaketissa palautetaan myös mieliin, miten ja miksi tekijänoikeudet alkujaan ovat syntyneet.

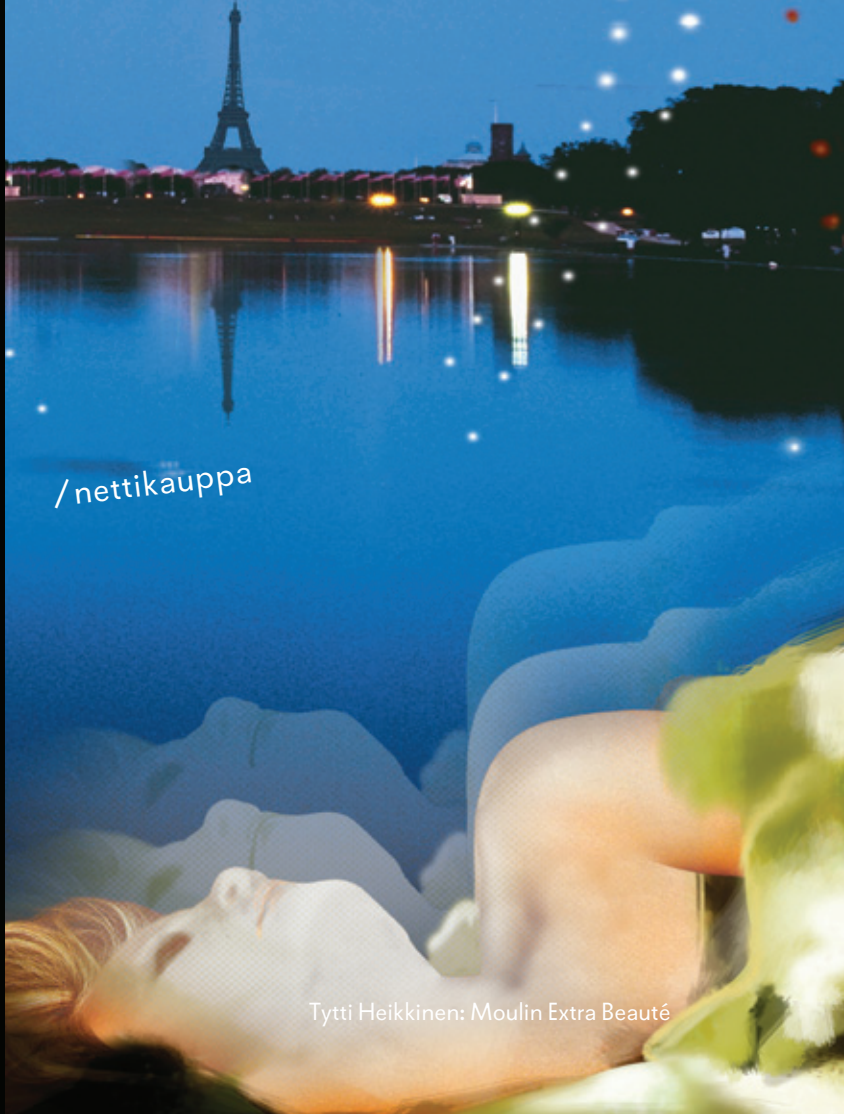
Henriikka Tavi:

12 kirjaa 12 kuukaudessa

Palkitun runoilijan sosiaalinen koe ja taiteellis-tuotannollinen performanssi runouden prekariteeteista.

“Henriikka Tavin vuoden mittainen runokokeilu on yltiöpäisyydessään vailla vertaa.” Nina Holm, Lapin kansa

poesia.fi

/nettikauppa

Tytti Heikkinen: Moulin Extra Beauté

Miia Toivio ja Virpi Alanen (toim.):

Puheenvuoroja nykyrunouden yhteiskunnallisuudesta

2000-luvun keskeiset nykyrunoilijat kysyvät, mitä merkitystä runoudella on yhteiskunnassamme.

“Kirjoituskokoelma innostaa luottamaan runon voimaan.” Ismo Loivamaa, Ilkka

SOLIDAARISUUSKALENTERI 2013 – MAAILMANPARANTAJAIN AJASTAIKA

Rauhanpuolustajilta
13 e
sis. postimaksun

HALUATKO MILJONÄÄRIKSI?

– Lottoa.

HALUATKO RIKKAAKSI?

– Anna Solidaarisuuskalenterin johdattaa vuottasi uusiin seikkailuihin.

PUSTYKORVAKIRJA

Ilmestyy marraskuussa. Hyvinvarustetuista kirjakaupoissa kautta maan.
Tilaa: www.rauhanpuolustajat.org/kauppa tai 050 358 1441

Tekijänoikeusdebatin moninaiset jakolinjat

TEKIJÄNOIKEUKSISTA käydään kulttuuripiireissä usein kiihkeää keskustelua. Pahimmillaan siinä vallitsee tiukka osapuolijako ja osapuolet puhuvat toistensa ohi. Tässä *Kulttuurivihkoissa* käsitellään aihetta useista, osittain ristiriitaisistakin näkökulmista. Yksi keskeinen havainto on kuitenkin yhteinen: luovan työn ja sitä hyödyntävän pääoman vastakkainasettelu on kärjistymässä.

Yhteiskuntatieteiden tohtori **Jorma Mäntylä** muistuttaa poleemisessa esseessään (sivuilla 51–53) tekijänoikeuksien syntyhistoriasta, joka jää nykykeskustelussa usein pimentoon: tekijänoikeudet olivat ja ovat radikaali poikkeus normaaleihin kapitalistisiin omistussuhteisiin, joissa työntekijän työn tuotos on työnantajan omaisuutta. Nyt tätä poikkeusta murennetaan, kun esimerkiksi mediatalot vaativat toimittajilta ja kuvaajilta sekä kustantamot kääntäjiltä rajoittamattomia oikeuksia työn tuloksiin. Samaan aikaan näiden vaatimusten kanssa mediatalot muuten ovat tehneet, niiden itse levittämistä päinvastaisista mielikuvista huolimatta, huikeita voittoja.

Tekijänoikeuden käsitettä käytetään usein väärin kuvaamaan myös työnantajan oikeutta työntekijän teokseen. Oikeampi termi olisi tällöin: tekijältä pois otettu oikeus. Suomen kielien sana tekijänoikeus mahdollistaa näiden asioiden erottelun paremmin kuin englannin copyright, kunhan sanan alkuperäinen sisältö ja syntyhistoria pidetään mielessä. Kopiointioikeus on vain yksi, vaikkakin keskeinen osa tekijänoikeutta.

TEKIJÄNOIKEUSPOLITIIKASSA vastakkain asetetaan usein kulttuurin tai tiedon tuottajat ja kuluttajat. Tällainen on lyhytnäköistä ajattelua. Laadukas, ammattitaidolla tuotettu taide, viihde tai journalismi ja sen edellytysten turvaaminen on myös kuluttajien etu. Vastaavasti tuottajien etu on se, että heidän teoksensa ovat mahdollisimman laajan yleisön saavutettavissa – toki mielellään jonkinlaista korvauksella vastaan. Molemmat asiat ovat myös koko yhteiskunnan kannalta arvokkaita. Lisäksi on muistettava sekin, että tekijät ovat aina myös kuluttajia: oman alan traditioiden tunteminen ja kollegoiden tekemisten seuraaminen on heille välttämättömyys.

Kun sen sijaan välikädet tekevät voittoa luovan työn hedelmillä, häviäjiä ovat niin työn tekijät, kuluttajat kuin yhteiskunta. Olisiko kes-

keinen ristiriita siis sittenkin työn ja pääoman – tai yhteiskunnan kokonaisedun ja markkinajärjestelmän – eikä tuottajien ja kuluttajien välillä?

On myönnettävä, että muitakin ristiriitoja aihepiiriin kuuluu, nettimaailmassa esimerkiksi valinta tiukan tekijänoikeuksien valvonnan ja yksityisyyden suojan välillä. Onko vaikkapa musiikin yksityiseen käyttöön kopiaimista mitenkään mahdollista valvoa ilman totalitarismia hipovaa valvontajärjestelmää (jollaisia tosin on muihin tarkoituksiin jo ennestään, vaikkapa Yhdysvalloista johdettu Echelon)? Hyvitysmaksut lienevät tällaiseen verrattuna ainakin siedettävämpi vaihtoehto.

Tekijänoikeuden käsitettä käytetään usein väärin kuvaamaan myös työnantajan oikeutta työntekijän teokseen.

TAITEEN TEKIJÖIDEN toimeentulossa on suuria vaihteluita sekä eri alojen sisällä että niiden välillä. Yleisesti ottaen kuitenkin harvemmat elävät pelkillä tekijänoikeustuloilla, ehkä

viihdemaailmaa lukuun ottamatta. Täysipäiväinen taiteellisen työn harjoittaminen on monille mahdollista vain apurahojen turvin.

Kuten amerikkalainen taloustieteen professori **Robin Hahnel** osoittaa vasta suomenetussa teoksessaan *Kilpailusta yhteistyöhön* (Like & Rauhanpuolustajat 2012), markkinamekanismi ei mahdollista työstä saatavan hyödyn jakautumista oikeudenmukaisesti, esimerkiksi suhteessa kunkin kansalaisen ponnisteluihin. Taiteilijoiden kohdalla teosten kaupalliseen menekkiin perustuvat tulot eivät siis turvaa oikeudenmukaista tulonjakoa, vaikka voivatkin olla monille tärkeä lisä. Joillekin ne voivat olla myös kannustin, mutta kuten Mäntylä esseessään osoittaa, merkittävämpi kannustin ovat moraaliset tekijänoikeudet.

Niitä on varjeltava, ja siitä syystä on luultavasti tärkeää, että tekijänoikeuden suoja kestää ainakin tekijän elinaikana niin kauan kuin hän itse haluaa. Se, että suoja-aika jatkuu EU:ssa nykyään vielä 70 vuotta tekijän kuoleman jälkeenkin, perustuu sen sijaan lähinnä tekijänoikeuksia haltuunsa ottaneiden suur-yhtiöiden voitontavoitteluun. Luovan työn kannustimet tuskin lisääntyivät vähääkään sillä, että suoja-aikaa pidennettiin 50:stä 70:een vuoteen.

ELIAS KROHN

P.S. Muistathan vastata *Kulttuurivihkojen* lukijakyselyyn (sivut 42–44)? Aikaa on lokakuun loppuun.

TÄMÄN NUMERON TEKIJÖITÄ

EIJA POHJANSAARI

Kuvataiteen ja politiikan kenttää seuraava
freelancetoimittaja ja valokuvaaja.

EMMA RIMPILÄINEN

Sosiaali- ja kulttuuriantropologian opiskelija
Helsingin yliopistosta. Valmistelee gradua
Ukrainan Venäjä-mielisistä nuorisjärjestöistä.

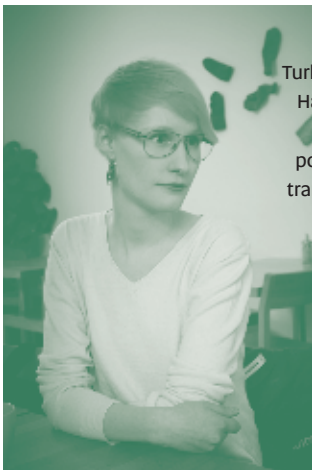
Myös Venäjän ja Itä-Euroopan
maisterikoulun opiskelija.

TEEMU RAUDASKOSKI

on Tampereella asuva kuvittaja/kuvataiteilija.
Tekee myös seinämaalauksia yksityisiin ja
julkisiin tiloihin. www.teemuraudaskoski.com

SAARA HENRIKSSON

Tamperelainen toimittaja ja kirjailija.

IIDA RAUMA

Turkulainen kirjailija, joka viihtyy marginaalissa.
Hänen esikoisromaaninsa Katoamisten kirja
ilmeistyi vuonna 2011. Rauma on tehnyt
poliittisen historian pro gradu -tutkielmansa
transsukupuolisten sukupuolen vahvistamista
koskevasta lainsäädännöstä. Kuva: .

IDA VALJAKKA

KULTTUURIVIHKOT 40. vuosikerta | JULKAISIJA Domirola Oy | PÄÄTOIMITTAJA Elias Krohn | *politiikka, filosofia, mielipide, 200 sanaa* | TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ, KEHITYS Ari Lahdenmäki | TOIMITUSSIHTEERIT Katja Nissinen | *yhteiskunta, tiede, Tampere* | Kirsi Vanhamaa | *kirjallisuus, kirja-arviot, teatteri, elokuvat* | Riikka Ylitalo | *kaunokirjalliset tekstit* | ULKOASU Tuuli Häggman | Pauliina Nykänen | TOIMITTAJAT Aleksis Ahtola | *historia* | Johan Alen | Jouni Avelin | *Turku* | Riia Colliander | Eero J. Hirvenoja | *elokuva* | Janne Hukka | Mari Lukkari | Tomi Toivio | Iisa af Ursin | TOIMITUKSEN YHTEYSTIEDOT www.kulttuurivihkot.fi | (09) 4114 5369 (vastaaja) Kaasutehtaankatu 1/12 00540 HKI | etunimi.sukunimi@kulttuurivihkot.fi | OSOITTEENMUUTOKSET JA TILAUKSET Kulttuurivihkot ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Lähetä tilaus tai tieto osoitteenmuutoksesta toimituksen osoitteeseen kirjeitse tai sähköpostitse: tilaus@kulttuurivihkot.fi tai käyttäen tilauspalvelua osoitteessa www.kulttuurivihkot.fi. Kuuden numeron kestoilmaus 42,51 € (sis. alv 9%), vuoden määräaikainen 50,14 € (sis. alv 9%). | ILMOITUSHINNAT Koko sivu: 739 €, puoli sivua 474 € sekä arvonlisävero 23 %. | MEDIAKORTTI www.kulttuurivihkot.fi | KIRJOITUSTEN LÄHETTÄMINEN Toimitus ottaa sitoumuksetta vastaan lehdessä julkaistavaa materiaalia. Tekstit vain RTF- eli Rich Text Format - tai ASCII-tiedostomuodoissa sähköpostitse toimitussihteerille tai lehden osoitteeseen (tuloste ja mahdollinen levyke). Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyn materiaalin säilyttämisestä eikä palauttamisesta. Aiheiden tarjoaminen onnistuu parhaiten ottamalla yhteyttä toimitussihteeriin. Ks. työnjako yltä. Kulttuurivihkoihin kertyvä aineisto luovutetaan vanhennuttuaan Kansan Arkistoon tallennettavaksi. | KIRJAPAINO KTMP Ykkös-Offset, Singsby. | ISSN-L 0356-3367, ISSN 0356-3367 (painettu lehti), ISSN 2242-6736 (verkkojulkaisu)

3 PÄÄKIRJOITUS
6 200 SANAA
19 LEVYT
20 LEFFANURKKA
21 DVD-ARVIOT
61 KOLUMNI: BERGER
62 MIELIPIDE
72 KOLUMNI: AVELIN
73 KIRJA-ARVIOT
82 KOLUMNI: SOIKKELI

22

SODANKYÄN SATOA

Elokuvajuhlien anti oli laajaa ja laadukasta. Päävieraista syvennymme erityisesti ohjaajiin Béla Tarr ja Alan Rudolph.

26

LAULUJA SILTOJEN ALTA

Nuoren trubaduurin Leevi Launiksen musiikissa liikutaan alkoholistien ja syrjäytettyjen maailmassa.

30

**POP-TAITEELLA
VÄÄRYYSIÄ VASTAAN**

Elämää, politiikkaa, taidetta ja etiikkaa ei voi erottaa toisistaan, sanoo perulainen kuvataiteilija Jorge Miyagui.

34

OBAMAN TOISET KASVOT

Barack Obaman teot ovat kaukana hänen julkisesta imagostaan, toteaa Obama-aiheista verkkosivustoa toimittava Ilari Kaila Yhdysvaltojen presidentinvaalien kynnyksellä.

40

JAKAUTUNUT UKRAINA

Emma Rimpiläinen raportoi Krimin Venäjä-mielisestä nuorisoaktivismista. Hän tekee aiheesta pro gradu -työtä.

46

KAVENTUUKO KÄÄNTÄJÄN LEIPÄ?

TEEMA – TEKIJÄNOIKEUDET
Kustantamoiden linja on kiristynyt. Yksin neuvotteleva suomentaja on heikoilla. Tarkastelussa myös kirjailijoiden tekijänoikeustulot.

48

SOPIMINEN VAIHTUI SANELUKSI

TEEMA – TEKIJÄNOIKEUDET
Journalistien tekijänoikeuksien heikentymisestä kärsivät erityisesti freelancerit.

51

LUOVUUDEN TURVAKSI

TEEMA – TEKIJÄNOIKEUDET
Tekijänoikeudet puhuttavat. Jorma Mäntylä pohtii niiden merkitystä ja avaa kehityshistoriaa.

54

**KAPITALISMI LAAJENEE
AINEETTOMAAN**

TEEMA – TEKIJÄNOIKEUDET
Haastattelussa tutkija Teppo Eskelinen, yksi Immateriaalitalous – kapitalismin uusi muoto -teoksen tekijöistä.

56

**IHANTEENA AVOIN
TIETOYHTEISKUNTA**

TEEMA – TEKIJÄNOIKEUDET
Ajatus avoimesta lähdekoodista sai alkunsa jo ensimmäisten tietokoneiden keksimisen aikaan. Avoin ei kuitenkaan ole aina sama kuin ilmainen.

64

KUN KEHOSTA TULEE VANKILA

Kirjailija Iida Rauma analysoi Pedro Almodovarin Iho jossa elän -elokuvaa transsukupuolisuuden näkökulmasta.

66

KIVI JA LINTU

Matias Halosen novelli.

68

LUMIUKKO JA PALLOGRILLI

Ossi Laulajainen.

70

PÄIVÄUNIA ITALIASSA JA ITALIASTA

Noora Keto.

71

RUNOJA

Aino Valojärvi.

42

**KERRO
MIELIPITEESI
KULTTUURIVIIHKOISTA!**

Lukijakysely.
Vastauksia toivotaan.
Palkintojakin luvassa!

SISÄLLYS

KLASSEKAMPEN PORSKUTTAA VASTAVIRTAAN

**Norjan vasemmiston kannatus
on alamaissa, mutta sen
päivälehti voimissaan.**

MONET SANOMALEHDET ovat tänä päivänä vaikeuksissa. Vasemmistolehdistä ei ole mennyt hyvin pitkiin aikoihin. Oslossa kuudesta viikossa ilmestyyvä valtakunnallinen päivälehti *Klassekampen* on poikkeus: se on viimeisten 10 vuoden aikana yli kaksinkertaistanut levikkinsä. Painosmäärä on noussut 6 500:sta 14–15 000:een. Viikonloppupainoksen lukijamäärät lähentelevät jopa 100 000:a.

Klassekampen aloitti vuonna 1969 maolaisen ja marxilais-leninistisen Työläisten kommunisti-

puolueen (AKP(m-l)) äänenkannattajana, joka ilmestyi aluksi kuukausittain ja muuttui 1970-luvun mittaan ensin viikkolehdeksi, sitten päiväleheksi. 1990-luvun alussa lehden omistussuhteet muuttuivat ja se julistautui vasemmiston yhteiseksi päiväleheksi.

Tänäkin päivänä lehden suurin omistaja noin 20 prosentin osuudella on AKP(m-l):n työn jatkajana pidetty pieni Punainen puolue. Lisäksi lehden laajahkoihin omistaja- ja taustapiireihin kuuluu muun muassa ammattiliittoja, joista huomattavin on vajaan 60 000 jäsenen Industri Energi. Lehti on poliittisesti lähellä myös Norjan ei-sosiaalidemokraattisen vasemmiston suurinta puoluetta Sosialistista Vasemmistopuoluetta (SF) sekä sosiaalidemokraattista Työväenpuoluetta.

»Olen hyvin tyytyväinen tilanteeseen. Kritisoiimme tarvittaessa kaikkia, myös omistajiamme Punaista Puoluetta ja ammattiliittoja. Tunnen itseni vapaaksi muodostamaan mielipiteitä», kertoo lehteä sen nykyisen menestyskauden ajan vuodesta 2002 luotsannut päätoimittaja **Björgulv Braanen**.

LEHDEN MENESTYS perustuu laaja-alaisuuteen. Esimerkiksi kulttuuri on vahvasti esillä, samoin palkansaajien ja ammattiliittojen asiat.

»Pelkkä politiikka olisi päivittäiselle lehdelle liian kapea ala», Braanen korostaa.

Lehti satsaa perinteisiin toimintatapoihin, kuten journalismin laatuun ja aktiiviseen tilaushankintaan. Internetissä julkaistaan päivittäin vain neljä artikkelia.

Klassekampenissa ei ole myöskään aikomuksia muuttaa lehden nimeä, vaikka se ei ehkä olekaan ajan hengen mukainen. Braanenin mukaan vasemmistossa on paljon kokemuksia siitä, että on yritetty miellyttää kaikkia ja tulokset ovat olleet kehoja. Klassekampen on avoimesti sitä mitä on.

**”Kritisoiimme tarvittaessa
kaikkia, myös
omistajiamme.”**

Klassekampen on myös Suomen kannalta kiinnostava ilmiö. Sosiaalidemokraateista vasemmalla olevaa painettua päivälehteä täällä ei nykyään ilmesty. Samoin täältä puuttuu lehti, jonka taustajoukot koostuisivat useista erilaisista vasemmistovoimista. *Kulttuurivihkot* on yleisvasemmistolainen lehti, mutta sen taustalla ei ole puolueita tai järjestöjä, vaan yksittäisiä journalisteja. Suomalaisen vasemmiston keskusteluilmapiiri ei taida mahdollistaa samalaista voimien kokoamista kuin Norjassa Klassekampenin ympärillä?

Braanen esitteli lehteään Yleisen Lehtimiesliiton delegaatiolle Oslossa elokuussa.

ELIAS KROHN

MARKKU VAINIO

**Klassekampen ei yritä
miellyttää kaikkia,
sanoo päätoimittaja
Björgulv Braanen**

**KULTTUURIVIHKOT
MUKANA
VAALITUNNELMISSA**

VERKKOLEHDESSÄ www.kulttuurivihkot.fi on kuntavaaleihin liittyvää ohjelmaa peräti kahtena peräkkäisenä sunnuntaina. 21.10. *Studio e* -ohjelman kuntavaalipaneelissa on aiheena kuntien kulttuuripalvelut ja paneelisteina helsinkiläisehdokkaat **Alina Mänttäri-Buttler** (VAS), **Harri Saksala** (SDP) sekä **Juha-Pekka Väisänen** (SKP). Saksala esittää myös musiikkia. Suora videolähetyks alkää klo 18 ja on katsottavissa sivustolla myös jälkepäin.

Vaali-iltana 28.10. on vuorossa jo perinteeksi muodostunut *Kulttuurivihkojen* vaalstudio, joka lähetetään niin ikään suorana videona edellä mainitussa internetosoitteessa klo 19.50 alkaen.

**MARKO KORVELASTA
TIEDONANTAJAN
PÄÄTOIMITTAJA**

TIEDONANTAJA-LEHDEN uusi päätoimittaja on humanististen tieteiden kandidaatti **Marko Korvela**. Hän aloitti toimessa syyskuun alussa, kun pitkän journalistiuran lehdessä tehnyt **Erkki Susi** jäi eläkkeelle. Susi jatkaa edelleen lehtityötään *Tiedonantajan* palstoilla.

38-vuotias Korvela on työskennellyt *Tiedonantajassa* toimittajana vuodesta 2005. Lisäksi hän on ollut *Kulttuurivihkojen* sivutoiminen toimitussihteeri vuodesta 2010. Uuden asemansa vuoksi hän luopuu toimitussihteerin paikasta *Kulttuurivihkojen* tämän numeron jälkeen.

Tiedonantaja on Suomen kommunistisen puolueen äänenkannattaja.

465
Kimmo Sarje,
filosofian tohtori,
kuvataiteilija,
Helsinki

KIMMO SARJE VALTUUSTOONI • OIKEUDENMUKAISUUS JA KULTTUURI • ROHKEASTI NÄKEMYKSELLÄI!

kimmosarjevaltuustoon@gmail.com
<http://kimmosarje.valtuutettu2012.fi/>

SDP

Suomen
Sosialidemokraattinen
Puolue

Anna Mustonen ja Masi Tiitta.

KORJAAMO TEATTERI MYÖ KOTIMAISTA TEATTERIA

Korjaamo Teatteri tiedetään vanhassa raitiovaunuhallissa sijaitsevasta toiminnastaan. Se on nyt perustanut agentuurin, jonka kautta ulkomaisten tahojen on helppo ostaa suomalaisia esityksiä.

KORJAAMO ON HYBRIDI, joka sekä tuottaa omia produktioita, että auttaa vapaan kentän ryhmiä tuottamaan teoksensa. Teatterin lisäksi Korjaamo toteuttaa kulttuurierintoja musiikista kuvataiteeseen ja yksityistilaisuuksista puheiltoihin. Korjaamo Teatteri järjestää osana Helsingin Juhlaviikkoja toimivaa Stagea, kansainvälisen nykyteatterin festivaalia.

Stage on Korjaamon kulttuuritapahtumista suurin, ja tänä vuonna kuudetta kertaa pidetyn festivaalin esityksissä kävi 4 000 katsojaa. Ohjelmistossa oli 56 esitystä yhteensä neljäلتatoista suomalaiselta teatteri-, tanssi- ja sirkusryhmältä sekä yhdeksältä ulkomaiselta teatteriryhmältä.

»**KORJAAMO AGENTUURI** keskittyy myymään niitä teoksia, jotka on valittu esitettäväksi kullakin Stage-festivaalilla ja sen yhteydessä pidetyssä showcase-tapahtumassa», kertoo agentuurissa työskentelevä **Luc Gerardin**. Agentuuri on ulkomaisille ostajatahoille kontakti, jonka kautta voi selvittää sopivia esitysjankohtia, hintoja sekä

tietyt kriteerit täyttäviä esityksiä ilman, että tarvitsee olla yhteydessä erillisiin tuottajiin, teatteriryhmien toimijoihin tai taiteilijoihin. Mikä tärkeää, agentuuri neuvottelee myös taloudelliset ehdot esitettävien teosten tekijöiden kanssa ja kirjoittaa sopimukset. Ulkomaisille tahoille mieluista on, että Korjaamo Agentuuri neuvoo muun muassa suomalaisessa verotus- ja tekijänoikeuskysymyksissä.

Myös kotimaiset esiintyvät ryhmät hyötyvät, kun joku taho myy heitä aktiivisesti ulkomaille.

Korjaamo Agentuuri on tärkeässä asemassa, kun se tarjoaa valmiin valikoiman kotimaisia teatteri-, tanssi- ja sirkusesityksiä ulkomaisille vierailuille. Paitsi että Korjaamo Agentuuri antaa tarjottimella

vaihtoehdot tarjolla olevista esityksistä, sen kautta voi myös ostaa esityksen siten, että agentuuri hoitaa kaiken taiteilijoiden yhteydenpidosta käytännön ulkomaanvierailun organisointiin. Ainakin tämä helpottaa ulkomaisten tahojen työtä. Myös kotimaiset esiintyvät ryhmät hyötyvät, kun jokin taho myy heitä aktiivisesti ulkomaille – kunhan vaan sattuu pääsemään agentuurin myytävien esitysten joukkoon!

HINRIKKA LINDQVIST

MACY GRAY IHASTUTTI JA VIHASTUTTI

Harvinaislaatuudessa esiintymisessä loisti myös legendaarinen David Murray Blues Orchestra.

CHARLOTTE ESTMAN-WENNSTRÖM

VIULU SOI KATOLLA 45 VUODEN JÄLKEEN

Esko Roine tekee maailmanluokan suorituksen köyhänä maitokauppi-aana Helsingin Kaupunginteatterin versiossa rakastetusta musikaalista.

VIUOITTAISESSA Imatra Big Band Festivalissa yleisö pääsee nauttimaan lahjakkaiden muusikoiden parhaasta annista peräti kymmenen päivän ajan. Kesä-heinäkuun vaihteeseen ajoittunut tapahtuma järjestettiin tänä vuonna 30. kerran.

Festivaalin aikana nähtiin laaja kattaus sekä kotimaisia huippunimiä että ulkomaisia maailmantähtiä, joista nimekkäin lienee David Murray Blues Orchestran kanssa esiintynyt soul- ja r&b-diiva **Macy Gray**. Huima kokoonpano esiintyi maailmalla vain muutaman kerran, eikä jatkoa ole luvassa.

Gray, joka on kunnostautunut myös säveltäjänä ja näyttelijänä, nähtiin edellisen kerran Suomessa Pori Jazzella vuonna 2004. Grayn esiintyminen Imatralla osoitti tähden kehittyneen huomattavan paljon ja pelkästään positiiviseen suuntaan. Ainaiset aurinkolasit olivat vihdoin poissa, ja myös takavuosien diivan elkeet loistivat poissaolollaan.

Grayn tämänkertaista esitystä on kritisoitu mediassa lähinnä siitä syystä, että David Murray Blues Orchestra oli pitkälti konsertin vetovastuussa jättäen Grayn taka-alalle. Koska kyseessä on legendaarinen bluesorkesteri, valokeilan jakaminen lienee kuitenkin täysin luonnollista.

BROADWAYLLA VUONNA 1964 kantaesitetty klassikkomusikaali *Viulunsoittaja Katolla* (Fiddler on the Roof) sai kantaesityksensä Helsingin Kaupunginteatterissa vain kaksi vuotta myöhemmin, 17.2.1966. Rakastettu musikaali pyöri jälleen – 45 vuoden tauon jälkeen – tämän syksyn ajan Helsingin Kaupunginteatterissa.

Musikaalin tapahtumat sijoittuvat 1900-luvun alun Ukrainaan, Anatevkan kylään. Köyhällä maitokauppias Tevjellä (**Esko Roine**) on vaimonsa Golden (**Riitta Havukainen**) kanssa viisi kaunista tytärtä, joista kolme vanhinta alkaa olla naimaissa.

Isä on katsastanut perinteen mukaan vanhimmalleen Tzeitelille (**Anna-Maija Tuokko**) hyvän sulhasen, mutta tytön sydän kuuluu toiselle. Kun isä suostuu antamaan siunauksensa rakkausavioliitolle, myös nuoremmat tyttäret Hodel (**Raili Raitala**) ja Chava (**Marika Westerling**) tuovat mieltietyntä kotiin näytille. Isältä loppuu jossain vaiheessa huumorintaju – ihmekös tuo.

ANTISEMITISMI luo synkän varjonsa kodikkaan kylän ja sen rakastettavien ihmisten ylle viranomaisen ilmoitettua, että kylän juutalaisilla on kolme päivää aikaa myydä kotinsa ja lähteä. Tunnelma muuttuu radikaalisti koko salissa.

Siitä huolimatta, että toinen tapahtuu tsaarinajan Venäjällä ja toinen tämän päivän Lähi-idäs-

BLUES ORCHESTRAN KEULAHAHMO, palkittu tenorisaksofonisti **David Murray** on levyttänyt ja esiintynyt aina 1970-luvulta saakka. Hänet tunnetaan erityisesti erikoislaatuudesta hengitystekniikastaan, joka mahdollistaa todella pitkien fraasien soittamisen. Tästä taidosta nähtiin näytteitä myös Imatralla, kun Murray taiteili valokeilassa aina Grayn vaihtaessa esiintymisvaatteitaan.

Grayn unohtumaton ääni ja upea olemus olivat hypnoottinen yhdistelmä siitä huolimatta, että mekon vaihto takahuoneessa kesti luvattoman kauan ja odotetut hitit niin vanhoilta ajoilta kuin tuoreimmalta

Covered-albumiltakin jäivät puuttumaan.

Grayn esittämänä mikä tahansa kappale kuulostaa hyvältä. Savuinen raspi vie jalat alta yhtä lailla naisilta kuin miehiltäkin, joten myös Grayn hieman tuntemattomampi tuotanto yhdessä 17-henkiselle orkesterille sovitettujen klassikoiden kanssa vei täyden festivaalitelan vuosikymmenten taakse aina ihanalle 1920-luvulle saakka. Tätä kokoonpanoa olisi voinut kuunnella pidempäänkin.

HEIDI MERIMA-HALONEN

sä, asetelma tuo mieleen **Jari Tervon** tuoreen romaanin *Layla*: molempien tapahtumat kietoutuvat perinteiden ja niiden uudistamisen ympärille.

Teokset ovat kuitenkin sekä tapahtumiltaan että tunnelmiltaan täysin erilaisia. Siinä missä *Layla* on lähes pelkästään raastava, *Viulunsoittaja Katolla* on lämminhenkinen, haikean koskettava ja hauska – todella hauska, värisyttävästä lopusta huolimatta.

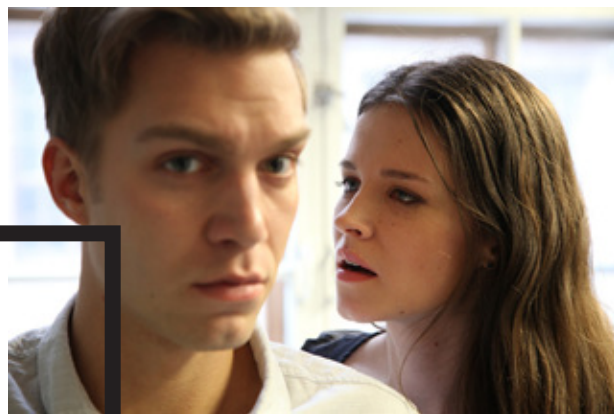
NÄYTTELIJÄT SOPIVAT ROOLEIHINSA kuin nenä päähän. Etenkin Esko Roine tekee Tevjenä maailmanluokan suorituksen; Roineen Karisma kannattelisi millaista titanicia tahansa, mutta Tevjen roolissa hän on kuin toisesta maailmasta. Roine oli yksin vastuussa kaikista ensi-illan kylmistä väreistä ainakin omalla kohdallani.

Pienenä kritiikin sanasena mainittakoon lavan etuosan avonainen luukku, josta näkyi ainoastaan kapellimestarin kaljuuntuva päälaki. Heiluva pää varasti huomion niin häiltä kuin pahan sanansaattajiltakin rikkoen samalla ajattoman mestariteoksen tunnelman.

HEIDI MERIMA-HALONEN

Joseph Steinin *Viulunsoittaja Katolla* Helsingin Kaupunginteatterissa. **Suomennos Esko Elstelä | Ohjaus Hans Berndtsson | Koreografia Rebecca Evanne | Kapellimestari Markku Luuppala.**

PEKKA MUSTONEN / HELSINKI-FILMI OY

ABSURDIA PSYKODRAAMAA

Ja saapuu oikea yö on synkkä-sävyinen elokuva rakkaudesta.

KOTIMAISET PSYKOLOGISET TRILLERIT ovat harvassa. Sellaiseksi on määritelty kesällä ensi-iltansa saanut ohjaaja **Jyri Kähösen** esikoispitkä *Ja saapuu oikea yö*. Elokuva kertoo Veeran (**Jemina Sillanpää**) ja Sakarin (**Jarkko Niemi**) synkkäsävyisen rakkaustarinan. Elokuva on sekä Sillanpään että Niemen pääosadebyytti.

Elokuva alkaa kirjaimellisesti vuoristoradasta ja myös loppuu samaan, parisuhteen ailahtelevaisuutta alleviivaavaan vertauskuvaan. Ajoittaisesta kliseisyydestä huolimatta alkuosa toimii hyvin etenkin jännityksen kasvattelun osalta.

Elokuvan ydin kiertyy Veeran Sakarille esittämän, hänen isäänsä liittyvän kysymyksen ympärille. Kun Veera ei itse suostu kertomaan mistä on kysymys, Sakari lähtee etsimään tämän isää ottaakseen selvää siitä, mistä Veeran käytöksessä on kysymys.

HYVÄSTÄ ASETELMASTA HUOLIMATTA lopputulos jää latteaksi. Suurin syy tähän lienee henkilöhah-

mojen kehityksen ja moniulotteisuuden puute.

Siinä missä elokuva onnistuu avaamaan Veeran toiminnan motiiveja jonkin verran, muiden henkilöhahmojen motiivit jäävät täysin hämärän peittoon. Häiritsevintä juonen kannalta on Sakarin irrationaalinen toiminta. Katsojalle ei esitetä minäkäänlaista selitystä sille, miksi hyvästä perheestä tullut, tasapainoinen ja muutenkin normaalin oloinen mies päätyy valitsemaan vaihtoehtoista sen huonoimman. Loppuratkaisuun johtaneet seikat jäävät suurelta osin katsojan mielikuvituksen varaan.

Veeran silmissä isä on syyllinen takavuosien tragediaan, mutta lopulta katsojalle jää epäselväksi, mitä todellisuudessa on tapahtunut. **Martti Suosalon** tulkitsema isä jää katsojalle muutenkin etäiseksi, mikä on todella harmi, sillä asetelma mahdollistaisi myös varsin herkullisen kolmio-draaman.

Psykologisesta trilleristä ei tämän elokuvan kohdalla voi puhua. Kokonaisuus on lähempänä draamaa – draamaa, jonka kaari jää valitettavan tyngäksi.

HEIDI MERIMA-HALONEN

HANNELE MAJANIEMI / HELSINKI-FILMI OY

Veera (Jemina Sillanpää) ja Sakari (Jarkko Niemi) joutuvat painajaismaiseen pyörytykseen.

TYÖKESKEISEN KULTTUURIN ILLUUSIOT ESIIN

Salainen huone -näytelmässä työ saa karnevalistisiakin sävyjä, kun fallosmallisia esineitä puhdistetaan ja liikutellaan eri puolille näyttämöä.

JAPANILAISEN MARGINAALITEATTERIOHJAAJAN Kuro Taninon ja Niwakegidan penino -teatteriryhmän *Salainen huone* oli virkistävä esitys Korjaamon elokuisilla Stage-festivaaleilla. Se oli kaikessa absurdiudessaan kaunis, oivaltava ja tematiikaltaan ajankohtainen. Useista näkemistäni esityksistä poiketen se jätti katsojan tulkinnalle sopivasti tilaa.

Salainen huone ei avaudu oletusarvoisen helposti – edes parkkiintuneelle nykyteatterin katsojalle. Festivaalioppaassa valmisteltiin vastaanottoa sanoin: »Tämän kiehtovan kummallisen esityksen vahvalle lataukselle kannattaa antaa avoimin mielin.»

Mistä performanssissa siten oli kyse? Psykiatristen asiakkaiden illuusiot ja *Salaisen huoneen* ohjaajan, psykiatrin koulutuksen saaneen ja psykoterapeutina Japanissa toimineen Kuro Taninon, uudet yhdistyvät näytelmän **Gaudi**-vaikutteiseen lavastukseen.

Näyttämöllepano on ekssiivisen pullollaan omituisia henkilöahmoja ja konkreettisia fallisia esineitä tuoleista erilaisiin valaisimiin ja shakinappuloihin. Jatkuva työn tekeminen ja sen raskaus rakentuu monikerroksisesti niin toiminnassa kuin dialogissa. Se saa karnevalistisia sävyjä, kun fallosmallisia esineitä puhdistetaan ja liikutellaan eri puolille näyttämöä.

TILA NÄYTTELLÄ ON AHDAS ja pakottaa lavalla olevat asentoihin, joita ei länsimaisessa teatteritraditiossa näe. Kaikki näyttää kuitenkin tapahtuvan siististi ja vaivattomasti. Näytelmä ja näyttelijäntö on saanut vaikutteita japanilaisesta traditiionaalisesta no-teatterista ja sen hitaudesta. Oh-

jaaja Taninon isällä on ollut omassa kodissaan no-näyttämö.

Salaisen huoneen esitykset pidetään yleensä ohjaajan omassa kodissa, ja yleisöä mahtuu näyttöön reilut 20 kerrallaan. Tilan intensiteetti ja ahdistavuuden kokemus lisääntyy varmasti tällaisella kotinäyttämöllä vielä entisestään.

Näytelmä kertoo kahdesta veljeksestä ja heidän välisestään hyvin seksuaalissävytteisestä suhteesta, jossa pienempi ihailee ja palvoo isompaansa. Toisaalta heidän välillään on myös jatkuva kamppailu paremmuudesta.

Fyysistä kontaktia näyttelijöiden välillä on vähän, mutta sen esiintyessä syntyy veljesten välille vahva seksuaalinen lataus. Yleisö näkee myös herkkiä takaumia lapsuuteen.

Salaisen huoneen esitykset pidetään yleensä ohjaajan omassa kodissa.

OHJAAJA TANINO elää illuusioidella. Hän kertoi tullessaan erotetuksi psykiatrin työstä, koska

pyrkii vastoin yleistä linjaa laajentamaan potilaiden illuusioita. Nyt hän tekee potilaiden illuusioista näkyviä nykyteatterin keinoin.

Visuaalinen kuva on äärimmäisen merkityksellinen. Tanino kertoo aloittavansa esitystensä rakentamisen lavastukseen liittyvien pienten yksityiskohtien muovaamisesta ja liittää siihen vähitellen hahmojen käyttäytymisen lavasteissa. Tila valmistetaan loppuun näyttelijöiden toiminnan stimuloimana.

Pyrkimys yli-ihmisyyteen, virheettömyyteen, työnteon korostunut merkitys ja seksuaalisuuden piilottaminen pirskahtelevat arjen pinnan läpi illuusioiden ja unien kautta. Tästä löytyy jonkinlainen yhteys Japanin ja Suomen välillä.

KIRSI VANHAMAA

Helsingin kaupunginvaltuustoon
KAARIN TAIPALE
kansainvälinen kaupunkieksperti,
tekniikan tohtori
www.kaarintaipale.net

474

HELSINKI EI OLE MYYTÄVÄNÄ!

- × Kohtuutta asumisen hintaan
- × Kulttuuria kaikille, stop guggenheimeille
- × Helsinki ilmastopolitiikan etulinjaan
- × Demokratia vaatii julkista tilaa

ESPOO CINÉ 2012
KAIKKIVOIPA RAKKAUS

Michael Haneke:
Amour.

**Tunnustettujen itävaltalais-
ohjaajien tuoreimmissa elokuvissa
esitellään rakkauden eri muotoja.**

ITÄVALTALAINEN MICHAEL HANEKE on ollut 2000-luvulla tuomariston erityinen suosikki Cannesin festivaaleilla, missä hänen elokuvansa ovat voittaneet lukuisia palkintoja. Haneken kaksi viimeistä ohjausta, *Valkoinen nauha* (2009) ja *Amour* (2012), on palkittu Cannesin himoitulla pääpalkinnolla, Kultaisella Palmulla.

Suomessa useat Haneken elokuvista on nähty ensimmäistä kertaa valkokankaalla elokuisin järjestettävässä Espoo Cinéssä. Niin tänäkin vuonna, kun *Amour* esitettiin festivaalin avajaiselokuvana.

Amour kertoo iäkkästä avioparista, Geogesta (**Jean-Louis Trintignant**) ja Annesta (**Emmanuelle Riva**), jotka viettävät rauhallisia eläkepäiviä Pariisissa. Eräänä päivänä aamiaispöydässä Anne saa aivoinfarktin, ja jähmettyy hetkeksi paikalleen. Sairaalatutkimusten jälkeen hän palaa kotiin pyörätuolissa. Lääkärin diagnoosi on lohduton. Annen tila tulee vääjäämättä heikkenemään, eikä paranemista ole toiveita.

Anne pyytää mieheltään, ettei häntä lähetettäisi enää sairaalaan. Aluksi heidän kotonaan käy sairaanhoitajia kahdesti viikossa, ja lopulta Georges hoivaa vaimoaan yksin. Alati vaikea kysymys eutanasiaasta nousee esiin.

Terveydentilansa heikentyessä Anne ei halua miehensä lisäksi muiden näkevän itseään. Ei voi välttyä ajatukselta, että asiaan liittyy myös turhamaisuutta. Vanhoja valokuvia katsellessaan Anne haikailee mennyttä nuoruuttaan ja kauneuttaan, eikä hän halua sairauden edetessä enää katsoa peiliin.

Annen ja Georgesin pitkä avioliitto on ollut ilmeisen onnellinen. Ainakin se on ollut auvoisampi kuin heidän keski-ikäisellä tyttärellään Evalla (**Isa-**

belle Huppert), joka on saanut kestää brittiläisen aviomiehensä (**William Shimell**) syrjähyppyjä.

Amour käsittelee jo nimensä mukaisesti rakkautta. Tämän käsitteen tieteellistä määritelmää ei ole tiettävästi kukaan onnistunut vielä tyhjentävästi selvittämään. Georgesin rakkaudessa vaimoaan kohtaan yhdistyvät syvä kiintymys, välittäminen ja luultavasti myös velvollisuudentunto.

Haneke liikkuu *Amourissa* tutussa ympäristössä kuvatessaan povarillista elämää kiillotettujen kulissien takana. Ohjaajan ihmiskuvaus ei ole samalla tavalla raadollista kuin hänen monissa aiemmissa elokuvissaan. Tällä kertaa on kyse elämän realiteeteista, vanhenemisesta ja kuolemasta.

Klassinen musiikki on jälleen tärkeässä osassa Haneken elokuvassa. Anne ja Georges ovat eläkkeellä olevia musiikinopettajia. Heidän vävyään näyttelee jo **Abbas Kiarostamin** elokuvassa *Ilta-päivä Toscanassa* (2010) esiintynyt oopperalaulaja William Shimell ja Annen entistä oppilasta pianisti **Alexandre Tharaud**.

Amourissa Haneke on jaloistanut hänelle ominaisen ankaran ja koruttoman tyylin huippuunsa. Elokuva tapahtuu lähes kokonaisuudessaan Annen ja Georgesin asunnossa, minkä johdosta tunnelma on paikoin klaustrofobinen.

Haneken uusin elokuva vain vahvistaa entisestään hänen kiistatonta asemaansa eräänä tämän hetken merkittävimmistä elokuvaohjaajista. *Amour* on Haneken yhdestoista teatterielokuva. Hänen töistään soi toki löytyvän edes pienen pilkahduksen – muutakin kuin sysimustaa – huumoria.

KUN ITÄVALTALAISSOHJAAJA ULRICH SEIDL vieraili keväällä 2008 Helsingin DocPoint-festivaaleilla, hän kertoi tuolloin vielä suunnitteilla olevan seuraavan elokuvansa käsittelevän massaturismia. Nyt tuo elokuva on valmistunut. Cannesissa ensi-

iltansa saaneen *Paradies: Lieben* aiheena on tarkalleen ottaen Afrikkaan suuntautuva seksiturismi. Elokuva on ensimmäinen osa Seidlin tulevaa *Paratiisi-trilogiaa*.

Paradies: Liebe kertoo keski-ikäisestä itävaltalaisesta yksinhuoltajaäidistä Teresasta (**Margarete Tiesel**), joka hyvästelee harmaan arjen matkustessaan lomamatkalle Keniaan. Siellä hän tapaa samanikäisiä eurooppalaisia naisia, jotka ovat tulleet etsimään seuraa paikallisista nuorukaisista.

Kenia tunnetaan parhaiten kestävyysjuoksoistaan. Urheilun ja kenties armeijan ohella nuorten köyhien kenialaismiesten keskeinen elinkeino näyttäisi Seidlin elokuvan perusteella olevan rattojan ammatti. Kyse on epäsuorasta prostituutiosta. Naiset hyviittävät miesten palveluksia ostamalla heille tavaroita ja tekemällä rahalahjoituksia näiden sukulaisille.

Miessuhteissaan pettynyt Teresa ei ole eilisen teeren tyttö eikä naiivi romantikko. Hän ymmärtää, että kenialaismiesten seura ja intiimit hetket heidän kanssaan eivät ole ilmaisia. Lähimmäisenkaipuussaan Teresa on kuitenkin valmis jopa nöyryyttämään itseään.

Seidl kuvaa vauraista länsimaista saapuvien naisten ja köyhän afrikkalaisen maan miesten kohtaamista sekä tilanteeseen liittyvää molempinpuolista hyväksikäyttöä parhaimmillaan tarkanaäköisesti ja riipaisevasti.

Paradies: Lieben aihe ei sinällään ole uusi ja omaperäinen. Ranskalaisen **Laurent Cantet** 'n elokuvassa *Kohti etelää* (2005) kuvataan pohjoisamerikkalaisten naisten seksilomaa Haitissa. Tuohon elokuvaan verrattuna *Paradies: Liebe* on enemmän yksilötarina, eikä ilmiön yhteiskunnallista taustaa ole tuotu yhtä hyvin esille.

EERO HIRVENOJA

Amour tulee Suomessa teattereihin vuonna 2013 *Future Filmin* levittämänä. *Paradies: Liebe* ei ole tällä tietoa tulossa laajempaan levytykseen.

ENTISTÄ SUUREMPI FLOW

Helsingin Suvilahdessa järjestettävä festivaali aloitti marginaalista, mutta tänä kesänä ilmassa oli jo edustusfestivaalin tuntua.

YHDEKSÄTTÄ KERTAA JÄRJESTETTY Flow-festivaali (8.–12.8.) saavutti tänä vuonna kaikkien aikojen ennätysyleisönsä, 63 000 kävijää. Sellaiset esiintyjät, kuten **Feist, Björk, Lykke Li** ja Black Keys sekä avajaiskonsertin Bon Iver, olivat festivaalin odotettuja kohokohtia. Lukuisat muut bändit ja deejit, tunnetut ja vielä suuremmalle yleisölle tuntemattomat, täyttivät festivaalit ansiokkaasti.

Festivaalin kasvaminen näkyi ja kuului näin laajalle väkijoukolle hieman pienehköllä festarialueella. Tungos oli paikoin valtava, ja äänikakofonia vaati korvatulppien käyttämistä kaiken aikaa. Yleisesti ottaen festivaalialue kuitenkin toimi. Ruokakojuja oli riittävästi, eivätkä jonot olleet tuhottoman pitkiä. Vessojakin oli varattu tarpeeksi. Uusia asioita Flow:ssa olivat slovenialaisten arkkitehtiopiskelijoiden suunnittelema Wastelands-lava, jonka yläpuolella riippui valtava ilmapallo, keskusteluohjelmat ja lyhytelokuvaesitykset.

FESTIVAALIEIHIN KUULUU paikasta toiseen poukkoilu. Tulee halu nähdä kaikki, mutta se ei ole mahdollista, sillä kaikkeen ei voi keskittyä täysillä. Seurauksena voi olla musiikkifilistelijälle koke-

Maailmassa on muutakin kuin Helsinki, mainostoimistot, huippukokit ja design.

mus esiintyjien kaukaisuudesta. Kovasti odottamani Bon Iverin avajaiskonsertti oli pieni pettymys. Sinisen teltan lava tuntui olevan hyvin matala, eikä sinne nähnyt kunnolla suhteellisen läheltäkään. Koska muutkaan eivät nähneet, syntyi puheensorinaa ja musiikki alkoi vaikuttaa taustamusiikilta. Bon Iver toimisi paremmin intiimimmässä tilassa, kuten pienellä klubilla tai talviaamuna koto-

tona kuunnellen, ehdottomasti ilman hälinää. Sama kokemus syntyi Feistin muuten oivallisella päälavan keikalla. Takanamme sattui olemaan henkilö, joka otti asiakseen kommentoida esiintyjää ja yleisöä kovaan, valittavaan ja ironiseen ääneen läpi konsertin eikä vaiennut edes paheksuvista katseista tai pyynnöistä olla hiljaa. Onneksi Feistin vahva ja herkkä lauluääni sekä enkelimäiset taustalaulajanaiset olivat niin karismaattisia, että suurin osa keikasta oli nautintoa.

Björkin sunnuntainen päätöskonsertti oli speктаakkeli, jonka tekivät Björkin tietty outous, naiskuoro, visuaalit, pyrotekniikka ja elektroninen, valtava äänimassa. Keijukaismainen Björk lauloi paljon materiaalia uudelta *Biophilia*-albumiltaan. Konsertissa oli artistin pyynnöstä tiukka kuvaus-

Bon Iverin konsertti oli yksi tämänvuotisen Flow'n kohokohtista.

JUSSI HELLSTEN

kielto. Tämän sanottiin tukevan »yleisön täydellistä keskittymistä taiteelliseen kokonaisuuteen», vaikka kielto vaikutti lähinnä kaupallisista syistä asetetulta.

ON KIINNOSTAVA NÄHDÄ, millaiseksi Flow voi vielä kehittyä. Se aloitti marginaalin musiikkifestivaalina ja on nyt kasvanut suureksi. Jotain uutta kuplii aina pinnan alla. Onko tänä kesänä Helsingin Kaliossa aloittanut Kuudes aisti tuleva valtavirran ulkopuolella oleva festivaali? Kuudes aisti täytti kaikki aloittelevan ja mielenkiintoisen musiikkifestarin tunnusmerkit. Käytännön järjestelyissä oli puutteita, mutta fiilis oli mahtava.

Musiikkifestareilla tulisi syntyä sellainen olo, että mitä tahansa voi tapahtua, että on arjen ulkopuolella ja etenkin järkkyyden ulkopuolella. Flow tuntui monessa mielessä edustusfestivaalilta. Maailmassa on muutakin kuin Helsinki, mainostoimistot, huippukokit ja design. Flow'sta jäi kuitenkin hyvä tunnelma sunnuntain viimeisen esiintyjän, eteläafrikkalaisen Shangan Electron ansiosta. Mustassa teltassa ylllyttiin hurjaan tanssiin perinteisen shangan-musiikin moderneissa biletyssoundeissa. Ilmassa oli rakkautta ja puhdasta iloa.

MAIJA LASSILA

HUIPPUTAIDETTA KAIKKEEN MAKUUN

55. kertaansa juhlinut Spoleton festivaali on vuosien mittaan vakiinnuttanut asemansa yhtenä Italian johtavista musiikki-, teatteri- ja tanssifestivaaleista. Juhlavuotenaan festivaali tarjosi maailmanluokan oopperaa ja laulajia, mutta myös amatöörioopperaa.

BENJAMIN BRITTENIN monitulkintainen klassikko *Korkkiruuvi* antaa vuodesta toiseen oopperaryhmille mahdollisuuden toteuttaa aivan omanlainen versio. **Henry Jamesin** tekstistä **Myfanwy Piperin** libretoksi muokkaamassa teoksessa keskeiseksi nousee kotiopettajatar Groven (**Marie-Adeline Henry**) ja Quintin haamun (**Leonardo Capalbo**) kiista Florasta (**Rosie Lomas**), mutta erityisesti Milesista (**Thomas Copeland**). Spoleton versiossa Grove ja pienikokoinen, mutta ääneltään hyvin pippurinen Capalbo jättivät varjoonsa muut laulajat äänillään ja omistautuneella näyttelijäntyöllä, vaikka taso oli kauttaaltaan hyvä.

Vaikka libretto antaa mahdollisuuksia muihinkin tulkintoihin (mennyt rakkaustarina Quintin ja Groven välillä), keskeistä on kuitenkin kamppailu koulusta huonosta käytöksestä muistutuksen saaneesta Milesista ja hänen kasvamisestaan maskuliinisen ja feminiinisen välisessä valtakamppailussa. Vaikka Quintin seireeninlaulu tehoaakin Milesin välillä, lopulta näyttää siltä, ettei kummallakaan sukupuolella ole enää vaikutusvaltaa isoksi kasvaneeseen poikaan. Brittenin mystinen teos voi aktivoida kaikki tulkinnat samalla kertaa.

Lavastus ja näyttämöllepano olivat Spoleton *Korkkiruuvi*ssa perinteisiä ja teosta arvostavia. Viktoriaanisen ajan moraalinen Englanti ja hämys metsä sopivat oivallisesti tapahtumapaikaksi. *Korkkiruuvi* ei tarvitse nykyaikaistamista; se toimii huomattavasti paremmin tiettyyn aikaan ja paik-

Viktoriaanisen ajan
moraalinen Englanti ja
hämys metsä sopivat
oivallisesti Korkkiruuvun
tapahtumapaikaksi.

SPOLETON FESTIVAALI.

kaan sijoitettuna (vaikka välillä viktoriaanisen ajan Englannissa tunnumekin elävän).

SPOLETON OHJELMISTON huippuihin kuului täydellisellä bel canto -tekniikalla laulavan, syvästi eläytyvän sopraano **Daniela Dessin** konsertti. 1800-luvun harvinaisuuksia esittävän vuolasääni- sen sopraanon hyvin ilmaiseva ääni istui erinomaisesti italialaiseen oopperaan ja verismo-tyyliin. Illan tunnetuimmilta säveltäjiltä **Respighiltä**, **Cilealta**, **Tostilta**, **Leoncavallolta** ja **Puccinilta** oli kaivettu harvinaisuuksia, ja uusia säveltäjätuttavuuksia olivat **Licinio Refice**, **Mario Castelnuovo-Tedesco**, **Riccardo Zandonai** ja **Francesco Santoliquido**. Tenorien yleensä esittämä *L'alba separa dalla luce l'ombra* kuultiin sofistikoituneen musikaalisena tulkintana, ei yleensä suoraan huutoon perustuvana versiona. Yleisö puhkesi ansaitusti pidättämättömään brava-huutoon eikä säästännyt ihmisenäkin sympaattisen tuntuista ja maanläheistä sopraanoa suosiosoituksiltaan.

Encoreina kuultiin *Oh mio babbino caro* ja *Io sono l'humile ancella Adriana Lecouvreurista*. Maailmanluokan sopraanona Dessi ei harrastanut turpajumppaa vaan liikkui suutaan taloudellisesti ja hänen laulunsa oli vaivatonta, sisäistynyt, syvästi koettua, liikuttavaa ja teknisesti taiturillista. Dessi on ilmaisijana niin kutsuttu luonaarityyppi: ilmaisu syntyy sisällä, ei ulos pusketuna ja hän pitää jatkuvasti sordiinoa suun edessä säädellen tarvittavan äänen määrää. Näin ääntä tulee yleisölle juuri kulloiseenkin ilmaisuun tarvittava määrä. Tämä saattaa aluksi kuulostaa »pieneltä», mitä se onkin puskettuun tai työnnettyyn

Benjamin Britten: *Korkkiruuvi*.

ääneen nähden, mutta samalla Dessin ääni on huomattavasti sisäistetympi.

KIRJAILIJA STEFANO BENNIN *Beatricet*-näytelmä viidelle naisnäyttelijälle oli hulppean hauska satiiri ja komedia naista koskevista esityksistä kautta aikojen, ja se kulki **Danten** *Beatricesta* nykyaikaan, itämaisia taistelulajeja harrastavaan ja uskoaan epäilevään nunnaan, tietotekniikkaa hyödyntäviin, chattailua, vauhtia ja maskuliinisia eleitä rakastaviin naisiin ja lopulta filosofoivaan, miehistä itsenäiseen naiseen.

Viiden naisen ryhmä saapui lavalle matkaseurueena, naiset pyörtyivät vuoron perään (taustalla lienevät 1800-luvun käsitykset hysteerisistä naisista) ja elpyivät taas. Illan tyyllilajit vaihtelivat dadasta surrealismin, absurdiin ja realismin todellisuuden palatessa näyttämölle loppupuolella ja sekoitettiin esityksiin. Lopputulema taisi olla, että naista koskevat käsitykset ovat aina sekoitettu todellisuutta, yleisiä stereotyyppiä ja folklorea.

Ohjelmistossa oli myös pettymyksiä. **Mozartin** *Kairon hanhi* ei olisi saanut päästä lavalle harjoitteluvaiheessa amatööriesityksenä. Jatkuva kapellimestariin vilkuilu paljasti harjoitusvaiheen olevan päällä. Eläytyminen jäi tästäkin syystä puolinaiseksi. Vain Don Pippon roolissa esiintyvä **Tiziano Antonelli** oli isoääninen ammattilainen.

RITA DAHL

Spoleton festivaali oli 25.6.–15.7.

<http://www.festivaldispoleto.com>

BENJAMIN BRITTEN: *Korkkiruuvi*
DANIELA DESSI: 1800-luvun Italia
STEFANO BENNI: *Beatricet*
W.A. MOZART: *Kairon hanhi*

MAHTAVIA BASSOJA JA YKKÖSLAULAJIA

Jokainen oopperalaulaja unelmoi edes yhdestä illasta maineikkaassa La Scalassa, eikä suotta. Kulttuurivihkot kävi katsomassa Milanossa sijaitsevassa oopperatalossa kaksi teosta, Jules Massenet'n Manonin ja Giuseppe Verdin Luisa Millerin.

JULES MASSENET'N *Manonin* taustalla on **Pucciniakin** innoittanut femme fatale Manon Lescaut, jona säteili nouseva tähti, albanialainen koloratuurimainen lyyrin sopraano **Ermonela Jaho**. Kavaljeeri Des Grieux´ta esitti varmalla otteella heldenteneri **Matthew Polenzani**. Erityisen mieleenpainuvia kohtauksia olivat Des Grieux´n ja Manonin intohimoinen lempi pariisilaisessa asunnossa ja karkotukseen tuomitun ja inhimillisen pakon edessä alas vajonneen Manonin hellyyttävä anteeksianominen. »Dans notre petite table» -aariassa Jaho esitti todellista rakastetun kaukokaipuuta lyyrisen taipuisalla äänellään todistaen, ettei lavalla välttämättä tarvita suuria eleitä, jos ääni on tarpeeksi ilmaiseva.

LA SCALAA PIDEMMÄLLE HIOTTUA Verdi-fraseerausta voi kuulla tuskin missään muussa maailman parhaistakaan oopperataloista. *Luisa Millerin* miehitykseen kuului kaksi erinomaista bassoa, **Vitali Bilyy** Luisan isänä ja **Orlin Anastassov** Rodolfon isänä.

Yhteistä molemmille illoille oli upeiden laulajien lisäksi luottamus perinteiseen, näyttämön kolmiulotteisuutta korostavaan lavastukseen ja

dramaturgiaan. Laulu ja näyttämötyö sulautuivat saumattomasti yhteen melodramaattisella, tunteiden suuruutta korostavalla dramaturgialla. **Anna Netrebko** perui terveydellisistä syistä esiintymisensä Ermonela Jahon hoitaessa kaikki esi-tykset.

Laulusta ei tingitty hetkeäkään, näyttämöilmaisu oli heittäytyvää ja fraseeraus pitkälle vietyä.

LA SCALAN KÄSIOHJELMAT ansaitsevat erityismaininnan. Pikemminkin kuin pelkkä ohjelma, käsiohjelma on musiikillisia motiiveja ja henkilö-hahmoja käsitteleviä analyyssejä, artikkeleita, libreton sekä historiallisia valokuvia sisältä-

vä kaksisataasivuinen kirja. Mainieikas oopperatalo elää ilmeisesti ulkomaalaisista turisteista, koska juoniselostus oli italian lisäksi muun muassa englanniksi ja japaniksi. Mutta turisteista huolimatta laulusta ei tingitty hetkeäkään, näyttämöilmaisu oli heittäytyvää ja fraseeraus pitkälle vietyä. Oopperaa suurella o:lla!

RITA DAHL

LA SCALA (Teatro alla Scala): Jules Massenet´n Manon ja Giuseppe Verdin Luisa Miller.

<http://www.teatroallascala.org/en/season/opera-ballet/2011-2012/>

Luisa Miller -oopperassa dramaturgia sulautti laulun ja näyttämötyön saumattomasti yhteen.

LA SCALA

ESITYSTEN ELINKAARI SAISI PIDENTYÄ

Teksti Ari Lahdenmäki

Kulttuurivihkot pohtii tulevan kauden teatteritarjontaa. Kansallisteatterin johtajan mukaan yleisö toivoo, että esitykset pysyisivät ohjelmistossa nykyistä pidempään.

BERLIINILÄISTEATTEREISSA Volksbühnessä ja Schaubühnessä hämmästelee aina samaa: monet esitykset pysyvät ohjelmistossa vuositolkulla. Niitä tosin esitetään kuukausienkin välein.

Helsingissä on toisin. Viime näytäntökautsi etenkin Helsingin kaupunginteatterissa oli niin laimea, että olisi toivonut voivansa käydä jälleen katsomassa vaikkapa unkarilaisohjaaja **Tamás Ascherin** *Ivanovin* vuodelta 2008.

Helsingin kaupunginteatterin ohjelmistoa moittivat viihhteelliseksi ja helppohintaiseksi etenkin nuoret näyttelijät, kun taas teatterin johto on puolustellut katsomot täyttävää ohjelmistoaan. Helsingin suurimman teatterin linjaa on kuitenkin voitava arvostella. Se on ikävä.

Teatteri on usein tuntunut tekevän musikaalien, farssien ja komedioiden (sekä tietenkin erittäin korkeatasoisen tanssiryhmän esitysten) lisäksi yhden taiteellisesti kunnianhimoisen teoksen. Viime kaudella tätä viittaa aseteltiin selvästi **Pasi Lampelan** harteille.

Kantaesitys *Meidän poika* ei valitettavasti kuulunut kirjoittajana tuotteliaan ja ohjaajana ahkeran Lampelan parhaimmista. Teos tuntui keskeneräiseltä.

Suomen Kansallisteatteri sen sijaan jatkoi kotimaisten kantaesitysten tuomista näyttämölle ja nuorten näytelmäkirjailijoiden työllistämistä. Tämä on hieno taiteellinen ratkaisu, jollaiseen **Asko Sarkolan** johtama Helsingin kaupunginteatteri on ilmeisen kyvytön.

Helsingissä viime näytäntökauden parhaimmiksi teoksiksi nousivat pienten ryhmien työt: **Essi Räsäsen** ohjaama *Amerikkalainen tyttö*, jota esitettiin Takomossa vain toukokuussa, sekä **Milja Sarkolan** Takomoon ohjaama *Perheenjäsen*, johon sentään saatiin lukuisia lisäesityksiä.

PIENTEN AD HOC -RYHMIEN on vaikea järjestää yllättävän suosion saaneille töilleen lisää esityspäiviä: tilaa ei ehkä saa enää vuokralle, freelance-näyttelijät lähtevät jo seuraaviin projekteihin...

Myös Helsingin suurilla teattereilla on tietenkin toisenlainen tilanne kuin Berliinissä. Saksan pääkaupungissa asuu yli kolme miljoonaa ihmistä, ja teattereissa käy lisäksi turisteja niin ulkomailta kuin muualta Saksasta.

Kansallisteatterin johtaja **Mika Myllyaho** kertoo, että jos jokin esitys saisi huikat satatuhatta katsojaa, ei Suomesta oikein enää löytyisi uutta yleisöä. Lisäksi Kansallisteatterissa tulevat vastaan käytännön ongelmat: talossa on vähänlaisesti tilaa säilyttää lavasteita.

Ryhmäteatterin Ylihuomenna hän tulee -näytelmää mainostetaan »taivaallisen anarkistiseksi komediaksi». Kuvassa Pyry Nikkilä.

Myllyahon mielestä suomalaiseen ajatteluun on aiemmin kuulunut, että esitysten elinkaari on melko lyhyt. »Tämä on nyt esitetty», Myllyaho kuvaa ajattelua.

Hänen mukaansa yleisö on kuitenkin selvästi alkanut kiinnostua mahdollisuudesta nähdä esityksiä nykyistä pidemmällä aikavälillä.

Kansallisteatterissa aiotaan Myllyahon mukaan ryhtyä pidentämään joidenkin esitysten elinikää.

SYKSYN ENSI-ILLOISTA suurimman huomion on saanut **Andriy Zholdakin** Turun kaupunginteatteriin ohjaama *Kirsikkapuisto*. Tätä kirjoittaessani en ole vielä nähnyt esitystä, mutta Zholdak vaikuttaa

käyvän niin merkittävällä egotripillä, ettei se voi olla vaikuttamatta lopputulokseen.

Zholdak on iso kala pienessä järven. Vuoden kuluttua Kansallisteatterissa oli määrä esittää hänen ohjaamansa *Kolme sisarta*. Työtapojensa vuoksi ärtymystä aiheuttaneen Zholdakin projekti kaatui kuitenkin Kansallisteatterin rahoitusongelmiin. *Kulttuurivihkojen* tietojen mukaan Zholdak oli pyytänyt työstään 70 000 euron palkkiota.

Tämän hetken tärkein suomalainen teaterintekijä **Leea Klemola** on piristänyt pitkään tamperelaista teatteriohjelmistoa. Nyt teatterikaupungiksikin kutsuttu Tampere ei ole saanut ohjelmistoonsa ennalta kiinnostavia täkyjä.

Suomen todellisessa teatterikaupungissa Hel-

Eero Aho (kesk.) on Helsingin Kaupunginteatterissa Hamletina. Muissa rooleissa marraskuussa ensi-iltansa saavassa tulkinnassa nähdään muun muassa Tiia Louste (vas.) ja Esko Salminen.

singissä sen sijaan kannattaa seurata jo ohjaajana lupauksensa lunastanutta **Lauri Majjalaa**, jonka kirjoittama näytelmä *Ylihuomenna hän tulee* saa kantaesityksensä Ryhmäteatterissa. Näytelmän ohjaa Majjalan puoliso **Linda Wallgren**.

Yhteiskunnallisen teatterin nimeen vannova Majjala on myös merkittävä humoristi, joskin hänen näytelmätekstejään vaivaa toisinaan hiomatomuus. Ensi-ilta on 4. lokakuuta Pengerkadun näyttämöllä.

KOM-teatteri jatkaa menestyksestä linjaansa tuoreiden romaanien näyttämöllistäänä. Nyt on vuorossa **Markus Nummen** *Karkkipäivä*, jonka on dramatisoinut **Anna Viitala**.

KOM-teatterin tärppi on kuitenkin vierailuesitys *Mysterio Buffo 4*, ja 13. marraskuuta. Ensimmäinen näytäntö on **Dario Fo** -ekspertti **Erkki Saarelan** 40-vuotistaiteilijajuhlaesitys.

Kansallisteatteri tuo marraskuussa ensi-iltaan **Jussi Moilan** näytelmän *Neuvostoliitto*. Kantaesityksen ohjaa **Juhana von Bagh**. Moila nousi jo teatterikouluaikanaan esiin lahjakkaana kirjoittajana, ja Willensaunan esitys on ehdottomasti Kansallisen tärppejä.

Ja samassa kun Helsingin kaupunginteatteria on ollut pakko mollata, täytyy mainita, että marraskuussa siellä saa ensi-iltansa kiinnostava *Hamlet*-tulkinta.

Suurelle näyttämölle ohjaamisen läpikotaisin hallitsevan **Kari Heiskasen** ohjauksen ensi-ilta on 21. marraskuuta. Hamletia näyttelee **Eero Aho**, petollista Claudiusta **Esko Salminen**. Itseäni kuttua Askon Sarkolan Poloniusen roolissa. Ofeliana nähdään **Anna-Maija Tuokko**. Tästä esityksestä odotan syksyn kiinnostavinta. □

Milja Sarkolan Teatteri Takomoon ohjaama Perheenjäsen kuuluu viime näytäntökauden parhaimmistoon. Kuvassa Seppo Merviä ja Lotta Lehtikari.

MIKÄ TEKEE SCHAUBÜHNE-OHJAAJAN?

Teksti **Hinriikka Lindqvist**

Tampereen Teatterikesässä nähtiin elokuvaversioistaan tuttu teos *The Talented Mr. Ripley*, jonka nuori ohjaajalupaus Jan-Cristoph Gockel on ohjannut The Schaubühne Berlin -teatterille.

Esityksen ohjaaja tuntuu puhuvan elokuvista enemmän kuin teatterista. Esityksessä hän luottaa tällä kertaa siihen perinteiseen eli näyttelijäntyttöön, mikä ei oikein vastaa ennakkokäsitystä Schaubühne-ohjaajasta.

SAKSALAINEN TEATTERIOHJAAJA Jan-Cristoph Gockel on ohjannut jo useampia teoksia mainetta niittäneessä berliiniläisessä Schaubühne-teatterissa. Suomessa hänet huomioitiin viimeistään 2010, kun hän ohjasi **Kristian Smedsin** käsikirjoittaman, **Paavo Rintalan** romaaniin perustuvan *Jumala on kauneus* -teoksen Spieltrieb 3 -festivaalille Osnabrückiin.

TAIDEMUOTOJEN SEKAMELSKASTA HUOMIO NÄYTTELIJÄÄN

The Schaubühne Berlinin taiteellisen johtajan **Thomas Ostermeierin** linjaus on, että teatteri toimisi laboratoriona, jossa yhdistellään arkkitehtuuria, musiikkia, visuaalisuutta sekä elokuvia, ja tästä kaikesta syntyy vaihtoehtoinen esityskieli. Tuon linjauksen piiriin tuntuu hankalalta liittää Gockelin Tampereella nähtyä esitystä *The Talented Mr. Ripley*, joka pohjaa samannimiseen **Patricia Highsmithin** romaaniin. Samaan romaaniin ovat perustuneet myös 60- ja 90-luvulla tehdyt elokuvaversiot.

Tässä esityksessä näytelmäteksti ja näyttelijät ovat tekstiä esittämässä. Muutamaa yleisön osallistamista lukuun ottamatta on vaikea löytää sitä uutta, elämää suurempaa teatterin kieltä, jonka perään Schaubühne yleensä huutaa. Gockel selittää, että hän tahtoi tällä kertaa luottaa näyttelijäntyttöön. Ja sehän on esityksen temaattinenkin sisältö: ihmisen ikuinen jonkin muun esittäminen.

»PÄÄHENKILÖNI EI OLE MITÄÄN MATT DAMON -TYYPPIÄ»

Näyttelijyyden painottamisessa ei sinänsä ole mitään pahaa, mutta The Schaubühne Berlin -teatteria pidetään kokeellisen nykyteatterin työssijana, jossa klassikkotekstit toteutetaan uudella tavalla. Mikä **Matt Damonin** tähdittämän elokuvan teat-

Mr. Ripley'n roolissa David Ruland Jan-Cristoph Gockelin ohjaamassa teoksessa *The Talented Mr Ripley*.

GIANMARCO BRESADOLA

teriversiosta tekee sitten Schaubühne-tuotannon ja Gockelista täten tiettyä kulttimainetta kantavan Schaubühne-ohjaajan?

Gockel perustelee yksioikoisesti, että kirjassa oli niin paljon sellaista, mitä elokuvista ei löytynyt. Sen vuoksi hän tahtoi tehdä *The Talented Mr.*

Ripley -teoksen näyttämölle. Totta on, että esitys ei ole teatteriversio elokuvasta, vaan nimenomaan kirjasta. Eroa on pyritty esityksessä korostamaan muun muassa näyttämökuvan karhealla kömpelydellä: lavasteena on yksi huone, joka kääntämällä muuttuu eri

paikoiksi, eikä tarpeistoakaan juuri ole koristena. Toisaalta kun huomiota ei voi lepuuttaa muualla kuin näyttelijöissä ja heidän suosituksissaan, on teos kuin perinteistä puhedraamaa, jossa kaikki taika perustuu näyttelijöiden kykyyn pitää yleisön mielenkiinto yllä.

Gockel palaa arkisesti näyttämiseen: »Esitykseni pohjaa todelliseen näyttämiseen, sellaiseen moderniin näyttämistyylisiin, jolla luodaan ihan oma ideaalinen estetiikkansa. Esimerkiksi päähenkilöä esittävä **David Ruland** ei ole perinteiseen malliin elokuvista tutun sankarityyppinen, vaan rujompi, ei mitään Matt Damon -tyyppiä.» Ruland esittää Tom Ripleya, samaa henkilöä kuin Matt Damon 90-luvun **Anthony Minghellan** palinkintoja saaneessa elokuvaversiossa. Tarinassa Ripley elää olemalla muuta kuin on, viihdyttää mui-

ta imitoinnilla ja huijaa muita esittämällä. Lopulta Ripley päätyy tekemään murhan, jotta saavuttaisi tavoitteensa. »Roolivalintaani Ripleyksi ihmeteltiin. Mutta hän [David Ruland] tuo teeman jotenkin todemmalle tasolle ja hänen läsnäolonsa näyttämöllä on aivan ilmiömäinen», perustelee ohjaaja David Rulandin valintaa nimirooliin.

ELOKUVAFRIIKKI VALITSEE TEATTERIN

Ohjaaja itse on vasta 30 vuotta täyttänyt ja lukeutuu täten nuoriin teatterintekijöihin. Hän liittyy esityksen temaattisesti tämän päivän ihmisen tarpeeseen olla koko ajan enemmän ja aina jotain muuta kuin oma itse. Muutenkin Gockel juttelee lähestulkoon enemmän elokuvista kuin teatterista. Hän paljastaa olevansa elokuvien suurkuluttaja. Miksi hän ylipäätään on päätenyt tekemään teatteria eikä rakastamaansa taidemuotoa elokuvaa?

Gockel sanoo, että hän on valinnut teatterin, koska hänestä teatterin syntymisprosessi on mielenkiintoisin. Ja Schaubühne-ohjaajan hänestä tekee kaiketi se, että hän kaikista taidemuodoista ja tyyleistä huolimatta luottaa pohjimmiltaan teatterin taikaan: on teksti, on näyttelijäntyttö, on yleisökontakti. Ja siinä se sitten onkin. Tästä *The Talented Mr. Ripley* -esitys on yksiselitteinen esimerkki. □

MESTARILUOKKAA

Teksti J. Tuomas Harviainen

Marginaalimusiikissa on tullut viime aikoina ulos niin paljon materiaalia aivan uusilta nimiltä, että runsaudenpulan edessä kokeellisen musiikin avomielenkin kuulija tarttuu herkästi luottonimiin. Tällä kertaa se myös kannatti, sillä tarjolla oli kerrassaan herkullinen paketti laadukkaita, uudistuvia teoksia vahvoilta artisteilta.

TUOTTELIAAKSI YLTYNYT Cloama ei tosin tuoreimmallaan *At the Mountains of Paranoia* yllä loistavan edellisen albuminsa tasolle, mutta kitaravetoisenakin musiikki toimii tehokkaan painostavana ja muistuttaa, että Suomessa osataan yhä raskaselektronikan teko. Saman genren hallitsee myös erinomainen italialainen Gioventu Suicida Studentesca, jonka tyyliä näkyy kaikuja monesta muusta genren artistista – sen aivan parhaista – mutta silti myös paljon omaa. **Emanuele Ratti** osaa rytmittää hälynsä musiikkiksi todella hyvin, ja upottaa vierailijoiden vokaaleja siihen häiritsevästi mutta voimakkaalla teholla.

Ambientin puolella yksi kiehtovimmista tuoreista tapauksista on liettualaisen Donisin *Ein Saulele Aplink Dangu*. **Donatas Bielkauskas** nimittäin näyttää vaihtavan tyyliä albumilta toiselle – debyytti oli upeaa ambientia ja *Alexandreia* todella hieno fuusio runoja ja äänimaisemaa, mutta niitä seurasi korkeintaan keskinkertainen folk-

vy. Nyt hän on yhdistellyt kaikkia kolmea, varsinkin hienoin tuloksin. Äänimaailma on kuitenkin hiukan ohut, ja toimii parhaiten kaiuttimissa, ei kuulokkeilla.

Kotimaiset Salakapakka Sound System ja The Day of the Antler ovat puolestaan lyöneet voimansa yhteen, tuloksena lyhyt vapaassa jaossa oleva minialbumi. Se muistuttaa vahvasti 1980-luvun lopun nauhamanipulaatiokamaa, modernein lisämiksauksin. Lähin määre olisi ehkä »kevyt raskaselektronikka», niin oudolta kuin se kuulostaakin. Musiikki liikkuu oudon kiehtovalla tavalla ärsyttäen. Sen melkein päälle tuntee kehollisena reaktion, jopa pienellä äänenvoimakkuudella. Hyvin taitavasti tehtyä tavaraa, jopa Salakapakan omalla, valmiiksi korkeatasoisella skaalalla mitattuna.

Toisaalle vieminen kuvaa ehkä parhaiten parhaiden marginaalilevyjen voimaa.

FOLKIN PUOLELLA viimeaikaisiin helmiin lukeutuu selkeästi Faunin *Eden*. Mitä enemmän yhtye etäännytty varhaisesta syntetisaattorityylistään, sitä paremmalta se kuulostaa. Tällä kertaa fuusioidaan todella tyylikkäästi eri taiteilijoiden tekstejä, muun muassa **Changesia** ja **Oscar Wildea**, ja yhtyeen soitto on toki yhtä virtuoosimaisena kuin aina ennenkin. Faunilla on kyky kuulostaa hyvällä tavalla yhtä aikaa sekä populaarilta että erittäin perinteiseltä, tai ainakin perinteitä kunnioittavalta. Ja tehdä erittäin tarttuvaa melodiaa.

Kauden yllättäjä minulle oli kuitenkin venäläinen etno-triphop-ambient -ryhmä Theodor Bastard. Heidän musiikkinsa tuo lähinnä mieleen

Dead Can Dancen, mutta senkin vain kaukaisesti. *Oikoumene*-albumilla hypitään sujuvasti maanosasta toiseen, poimien ja fuusioiden vaikutteita, mutta luoden aina selkeästi jotakin omaa. Se on täynnä leijuvia, kevyitä tunnelmia, jotka tarttuvat matkaan, sieppaavat mukaansa ja vievät ajatukset jonnekin aivan toisaalle.

TOISAALLE VIEMINEN ehkä parhaiten kuvaakin parhaiden marginaalilevyjen voimaa. Vaikka kaikki nämä tulevat eri suunnista, ne tarjoavat hienoja paikantajun muutoksen kokemuksia. Siihen ei moni artisti kykene. □

CLOAMA: *At the Mountains of Paranoia*

DONIS: *Ein Saulele Aplink Dangu*

FAUN: *Eden*

GIOVENTU SUICIDA STUDENTESCA: *Musiche per un popolo all'ultimo grido*

SALAKAPAKKA SOUND SYSTEM vs.

THE DAY OF THE ANTLER: -s/t

THEODOR BASTARD: *Oikoumene*

<http://www.mutant-ape.co.uk/>

<http://www.donis.lt/>

<http://www.dangus.net>

<http://www.faune.de>

<http://www.desertedfactory.com>

<http://ikuinen-kaamos.blogspot.fi/2012/08/>

salakapakka-sound-system-vs-day-of.html

<http://www.theodorbastard.ru/>

Binar Mustafa
Tasa-arvoisempi Helsinki!

73

www.binar.fi

vosemmisto
vänstern

TIEN PÄÄLLÄ

Teksti Eero Hirvenoja

Uutuuselokuissa matkataan läpi Yhdysvaltojen ja Suomen sekä Espanjasta Himalajalle.

PAIKKAANSA MAAILMASSA etsivien nuorten elämysmatkailijoiden innoittajana vuosikymmenten ajan toiminut beat-sukupolven avainromaani, **Jack Kerouac**in *Matkalla* (1957), on saanut ensimmäisen vastineensa valkokankaalla yli puoli vuosisataa ilmestymisensä jälkeen.

Samannimistä elokuvaa on ollut tuottamassa itsekin kirjan filmatisointia aikanaan suunnitellut **Francis Ford Coppola**. Ohjaajaksi palkattiin brasilialainen **Walter Salles**, jonka filmografiasta löytyy nuoren **Che Guevaran** seikkailusta kertova *Moottoripyöräpäiväkirja* (2004).

Matkalla on alkuperäisteokselle uskollinen romaanifilmatisointi. Se kertoo Kerouac

in alter egosta Sal Paradisesta (**Sam Riley**), joka isänsä kuoltua lähtee toiviomatkalle halki Yhdysvaltojen ja Meksikoon etsimään uusia kokemuksia ja samalla keräämään aineistoa kirjaansa varten. Matkaseuranaan hänellä ovat hedonistinen ystävänsä Dean Moriarty alias **Neal Cassady** (**Garret Hedlund**) ja heidän yhteinen rakastettunsa (**Kristen Stewart**). Beat-sukupolven keskeisistä vaikuttajista elokuvassa tavataan myös **Allen Ginsbergin** ja **William S. Burroughsin** tunnistettavat hahmot. Vapaa seksi, päihteet ja jazz ovat avainasemassa tarinassa, jossa jatkuva liike on määränpäättä tärkeämpi.

Kerouac

in *Matkalla* oli ilmestyessään kään- teentekevä teos sekä aiheeltaan että ilmaisultaan. Se on edelleen tuoreutensa säilyttänyt nuoriso- ja vastakulttuurin kuvaus. Sallesin elokuva on ulkoisesti huoliteltua työtä, mutta samalla vähän vai- su ja laskelmoidulta haiskahtava romaaniokuvitus.

Matkalla-elokuva jää jälkeen romaanin hek- tisydestä. Tässä mielessä lähempänä Kerouac

in kirjan henkeä on **Dennis Hopperin** klassikko *Easy Rider – Matkalla* (1969).

KOLMESSA VUOSIKYMMENESSÄ keskimäärin yh- den pitkän elokuvan joka vuosi ohjannut **Mika Kaurismäki** on palannut juurilleen road movien pariin.

Elokuvassa *Tie pohjoiseen* menestynyt kon- serttipianisti Timo Porala (**Samuli Edelmann**) ta- paa teillä tietymättömillä olleen isänsä (**Vesa-Matti Loiri**) ensim- mäistä kertaa 35 vuoteen. Lyhy- en tutustumisen jälkeen kaksik- ko lähtee ajamaan varastetulla autolla Helsingistä Pohjois-Suo- meen. Tuloksena on vaiherikas matka, jonka aikana Timo saa tietää vaiettuja salaisuuksia su- kulaisistaan.

Ohjaajan ja **Sami Keski-Vä- hälän** käsikirjoittamassa tragikomedias- sa ei kai ole yritettykään keksiä tie- elokuvan lajityyppiä uudelleen, eikä tarina tarjoa lopulta kovin syvälli- siä elämäntieteitä. Paikoin farssimainen loppu- tulos muistuttaa enemmän esimerkiksi **Aleksi Mä- kelän** *Esaa ja Vesaa* (1994) kuin *Arvottomia* (1982) tai *Rossoa* (1985).

Näyttelijäpainotteisen elokuvan dynamo on karismaattinen Loiri, vaikka hän olikin kuvausten aikoihin silminnähden huonossa kunnossa.

ESPANJALAISELOKUVASSA *Katmandu – Taivaan peili* päähenkilön tie vie kauaksi kotimaan rajojen ulkopuolelle.

1980-luvun lapsinäyttelijän **Icía** **Bollaínin** oh-

jaamassa ja yhdessä brittiläisen **Paul Lavertyn** kanssa kirjoittamassa tosipohjaisessa draamassa nuori espanjalainen opettajatar Laia (rooliinsa tun- teella heittäytyvä **Verónica Echegui**) matkustaa toiselle puolelle maapalloa, Himalajan vuoristos- sa sijaitsevaan Nepaliin. Hän päätyy opettamaan slummilapsia maan pääkaupunkiin Katmanduun.

Laia on ilmeisesti lähtenyt matkaan sen suu- remmin valmistautumatta, sillä paikallinen kulttuuri on hänelle jatkuva ihmetyksen aihe. Kulttuurišokin lisäksi sopeutumista vieraaseen

ympäristöön vaikeuttaa byro- kratia. Vastoinkäymisistä huoli- matta sinnikäs nuori nainen on vakuuttunut, että Nepal

in vä- häosaisten auttaminen on hä- nen kutsumustyönsä. Kun Lai- an viisumi perutaan, hän solmii lumeavioliiton paikallisen mie- hen kanssa voidakseen jäädä maahan.

Himalajan huikat näkymät tarjoavat otollisen mahdollisuuden esitellä näyt- tävää maisemakuvausta. Jos *Katmandussa* ei esi- teltäisi myös nepalilaisen arjen epäkohtia, voi- si elokuvaa erehtyä luulemaan fiktion muotoon naamioiduksi matkailumainokseksi.

Tekijöiden ilmeisen yleivistä tarkoitusperistä huolimatta Bollaínin elokuva on osin ulkokohtai- nen kuvaus pyhimysmäisen länsimaalaisen maail- manparannustyöstä maapallon köyhimpiin valtioi- hin lukeutuvassa kehitysmaassa.

Hengellisenä kuvauksena *Katmandu* ei yllä ru- nollisen nimensä tasolle, eikä se ole yhteiskunnal- lisenä kannanottona yhtä voimakas kuin Bollaínin ja Lavertyn edellinen yhteistyö, Boliviaan sijoittuva metaelokuva *Sade kuuluu meille* (2010). □

Vapaa seksi, päihteet ja jazz ovat avainasemassa tarinassa, jossa jatkuva liike on määränpäättä tärkeämpi.

Walter Salles: On The Road.

GREGORY SMITH

KAIKKI VOITTAVAT?

Teksti Jouni Avelin

Win Winissa kaikki voittavat luopumalla jostakin.

**Win Win on sakea soppa, jonka lähtökoh-
tana ovat talousvaikeuksiin ajautuneen
asianajajan moraalittomat suunnitelmat.**

ELÄMÄ ON PELI, jossa joku hyötyy toisten kustannuksella (win-lose) tai kaikki häviävät (lose-lose). **Thomas McCarthy**n ironisesti nimetty *Win Win* (2011) on heikoille jälille ajautuvien tavallisten ihmisten korpivaellus kohti sopua, joka sijaa antaa – mutta vain vaikeimman kautta. Ratkaisu on kompromissi – win-win – jossa kaikki hyötyvät. Keskeistä on, kuinka antaa periksi ja silti säilyttää arvokkuutensa.

McCarthy'n *The Station Agent* (2003) oli onnistunut kuvaus aution juna-aseman perivästä kääpiöstä, joka löytää yhteisönsä ja ystävänsä – vaikeimman kautta. *The Visitor* (2007) kertoi masentuneesta professorismiehestä, joka virkistyy auttamalla laitonta maahanmuuttajaa ja syventymällä bongorummituksen jaloon taitoon – vaikeimman kautta.

Kaikkia näitä elokuvia yhdistävät myötäelävä asenne, erinomaiset näyttelijäsuoritukset ja aristoteelinen rakenne: alku, keskikohta ja loppu – siis juoniformaatin vähemmän juonikas formaatti. Sitten se tärkein: McCarthy osaa tämän rakenteen.

ASIANAJAJA MIKE FLAHERTY (**Paul Giamatti**) ajautuu talousvaikeuksiin, ottaa huollettavakseen dementoituneen asiakkaansa Leo Poplarin (**Burt Young**), aikoo »dumpata» hänet palvelutaloon ja livauttaa korvaukset liiviinsä, vaikka on oikeudessa luvannut huolehtia Poplarista. Onnetonta painijoukkuetta harrastukseenaan valmentavan Flahertyn kriisi muuttuu vakavasta syväksi, kun asiakkaan tyttärenpoika Kyle (**Alex Schaffer**) ja hänen päihteyksiin sortunut äitinsä Cindy (**Melanie Lynskey**) ilmaantuvat kuvioihin omine vaatimuksineen.

Kuinka ollakaan, Kyle osoittautuu mestaripainijaksi, heittopussijoukkue nousee kiitoon ja Flahertykin tekee parannuksen: hän haluaa adoptoida Kylen. Synnintunto herää vasta, kun hän jää kiinni. Talousmurheetkin katoavat saman tien. Kaikki tulevat järkiinsä, Kyle jää Miken perheeseen, Leo palvelutaloon, avustusshikki kopsahtaa Cindylle kuukausittain ja Mike siirtyy baarimikoksi.

UUTEEN AMERIKKALAISEEN indie draamaan näyttää pätevä sääntö, joka on näennäisen helppo mutta sitäkin vaikeampi noudattaa: yksinkertaisuus. Tällä kertaa McCarthy'n soppa on turhankin

sakea. *Win Win*issä yritetään käsitellä Miken ja hänen vaimonsa Jackien (**Amy Ryan**), Miken ja Kylen, Cindyn ja Kylen, Leon ja Kylen ja Leon sekä Cindyn ja Leon väliset suhteet – tai ainakin nämä, sillä myös pari painivalmentajakaveria heitetään sinne sekaan. Painimolskillakin viivytään melkoisen

kauan tarinan karatessa hie-
man sivupoluille.

Käy niin kuin arvata saat-
taa: draama uhkaa mennä
tukkoon ja käänteet saavat
tahattoman fantastisia piir-
teitä, mikä alkaa vetää mat-
toa *Win Win*in realismin alta.

**McCarthy onnistuu
pitämään kokonaisuuden
tolpillaan, sillä hän
taitaa tunnelman.**

Vaikka moralismista jääkin hivenen kitkerä jälki-
maku, McCarthy onnistuu pitämään kokonaisuuden
tolpillaan, sillä hän taitaa tunnelman, joka on
enemmän kuin osiensa summa. □

THOMAS MCCARTHY: Win Win (2011)
Elokuvaaja Oliver Bokelberg | **Leikkaus** Tom McArdle |
Musiikki Lyle Workman | **Pääosissa** Paul Giamatti,
Amy Ryan, Alex Schaffer, Bobby Cannavale, Burt Young,
Melanie Lynskey, Jeffrey Tambor | **Kuvaformaatti** 16:9
anamorfinen widescreen 1.85:1 | **Kesto** 1 h 42 min |
FS Film Oy 2012

SODANKYLÄ 2012

**Legendaarisilla elokuvajuhlilla olivat
tänä vuonna esillä muun muassa Ingmar
Bergmanin, Béla Tarrin, Joe Danten ja
Ruben Östlundin tuotannot.**

ANNINA MANNILA

ELOKUVAN YSTÄVIÄ HEMMOTELTIIN JÄLLEEN

Teksti Riikka Ylitalo

SODANKYLÄN ELOKUVAKATTAUS oli tuttuun tapaan laadukas. Omia suosikkejani olivat keskenään hyvin erilaiset elokuvat: Bergmanin *Kuin kuvastimessa* (*Såsom i en spegel*), **Sakari Kirjavaisen** *Hiljaisuus* sekä **Anssi Mänttärin** *Saunavieras*.

Bergmanin klassikkoelokuvassa kuvataan skitsofreniaan sairastuvan Karin ja tämän isän, veljen ja puolison kesänviettoa saarella. Jännitteisen ja kauhuakin herättävän elokuvakerronnan lisäksi mietittävään jäi elokuvan nimi, joka on viittaus Paavalin ensimmäisen korinttolaiskirjeen kolmanteentoista lukuun: »Sillä nyt me näemme kuin kuvastimessa, arvoituksen tavoin, mutta silloin kasvoista kasvoihin; nyt minä tunnen vajavaisesti, mutta silloin minä olen tunteva täydellisesti, niin kuin minut itsenikin täydellisesti tunnetaan.» Elokuvassa Karin odottaa kohtaamista Jumalan kanssa, ja katkelma *Raamatusta* on kuin ote hänen ajatusmaailmastaan.

Kirjavaisen *Hiljaisuus* käsittelee jatkosodan aikaisia tapahtumia rintamantakaisessa tukikohdassa, johon tuodaan kaatuneiden ruumiita valmisteltavaksi hautausta varten. Keskiössä ovat Eino- ja Antti-nimiset nuoret miehet. He ovat toisaalta ystäviä, mutta toisaalta heillä on erilaiset taustat, temperamentit ja moraalikäsitkset. Elokuvan lopussa syntyy vaikutelma, että Einon ja Antin ystävyys on vain yksi lukuisista kiinnostavista sodan aikaisista ihmissuhteista. Siksi *Hiljaisuuden* kaltaisia sotaelokuvia katsoisi mielellään useamminkin.

Mänttärin *Saunavieraassa* päähenkilöitä ovat keski-ikäinen alkoholistikirjailija sekä tämän syvälisiä puhuva, salaperäinen saunavieraansa. Miehiä erottavat toisistaan niin heidän kielenkäyttönsä kuin suhteensa alkoholiin ja naisiin. Huomion kiinnitti erityisesti kirjailijan sovinistinen suhtautumistapa hotellin naispuoliseen työntekijään. Lehdistössä *Saunavieras*-elokuva on saanut useita negatiivisyyksiä arvioita, mihin on vaikea keksiä syytä.

Näiden kolmen elokuvan lisäksi myös muu elokuvatarjonta oli vaikuttavaa. Mieleen jäi esimerkiksi **Ruben Östlundin** *Muiden mukana* (*Involuntary*), joka koostuu välähdyksistä ruotsalaisesta yhteiskunnasta. Tilanteissa tulee esiin muun muassa ihmisten uhkarohkeus, joka juontuu uskonnuksesta kaiken päättymisestä lopulta hyvin. Mänttärin ohjaama *Kello* kuvaa puolestaan lyhyttä aikaa, jota sosiologi Lasse ja sihteeri Marita päätyvät viettämään jälkimmäisen asunnossa.

SODANKYLÄN ELOKUVAJUHLAT järjestettiin kesäkuussa jo 27. kerran, ja ne houkuttelivat yhteensä jopa yli 26 000 katsojaa. Elokuvia esitettiin viitenä

päivänä ja 128 näytöksessä, joissa pitkiä elokuvia esitettiin 96 ja lyhytelokuvia lähes 20. Suosituimpia näytöksiä olivat entiseen tapaan paikan päällä säestetyt mykkäelokuvat sekä muista elokuvista muun muassa **Ingmar Bergmanin** *Kesä Monikan kanssa* (*Sommaren med Monika*), **Joe Danten** *Piru naapurissa* (*The 'Burbs*) sekä **Rax Rinnekankaan** *Veden peili*.

Perinteisissä aamukeskusteluissa haastateltiin tänä vuonna kahta amerikkalaista ohjaajaa, Dantea ja **Alan Rudolphia**, unkarilaista ohjaajaa **Béla Tarria** sekä ruotsalaista näyttelijää **Harriet Anderssonia**.

80-vuotiaan Anderssonin haastattelu lukeutui festivaalin kiinnostavimpaan antiin. Andersson kertoi esimerkiksi uransa alkuaajoista sekä päättymisestäään Bergmanin luottonäyttelijäksi. Ennen tapaamista Bergmanin kanssa Andersson pelkäsi tätä kuulemiensa huhujen takia. Saatuun osaan *Kesä Monikan kanssa* -elokuvasta Andersson tutustui Bergmaniin ja asuikin sittemmin hänen kanssaan. Myöhemmin Andersson asui maatilalla Skånessa toisen miehen kanssa, mutta jatkoi yhä työskentelyään Bergmanin kanssa. Bergman kirjoitti tietty roolit juuri Anderssonille, sillä hän tiesi tämän pystyvän näyttelemään ne.

MUITA VIERAITA olivat Hollywoodissa pisimmälle päässyt suomalaisnäyttelijä ja tanssija **Taina Elg**, ruotsalaiset ohjaajat **Ruben Östlund** ja **Axel Pétersen** sekä portugalilainen tuottaja ja ohjaaja **Rodrigo Areias**. Festivaaleilla nähtiin myös useita suomalaisia elokuvantekijöitä, kuten ohjaajat **Rinnekangas**, **Jarmo Lampela** ja **Juho Kuosmanen**.

Aamukeskustelujen tapaan perinteiset Messaritluokat avasivat uusia näkökulmia festivaaleilla esitettyihin klassikkoelokuviin. Esityksissä luennoivat **Foster Hirsch**, **Tony Rayns** ja **Olaf Möller**.

Festivaali on vuodesta 1988 lähtien myöntänyt Sodankylä-palkinnon henkilölle, joka on edistänyt työllään kotimaista elokuvakulttuuria. Tällä kertaa palkinnon sai pitkän elämäntyön elokuvakoneenhoitajana ja elokuvateatteritekniikkona tehnyt **Erik Peltola**.

Sodankylän elokuvajuhlat luottavat tuttuun konseptiin, jossa näkyy järjestäjien ammattitaito. Ensi vuoden ja vuosien festivaaleja jää oikein odottamaan.

Kulttuurivihkojen verkkolehdestä video elokuvajuhlien annista:
<http://kulttuurivihkot.fi/lehti/videot/>

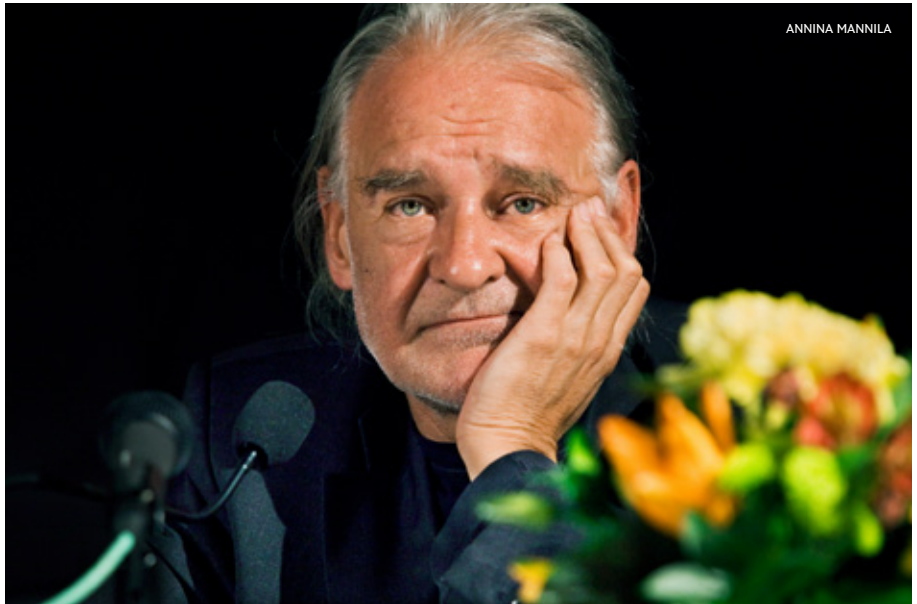
Festivaalien ainutlaatuinen henki syntyi perineisissä puitteissa tutulla konseptilla.

AAMUKESKUSTELUSSA BÉLA TARR – TIE PRIMITIIVISEEN ELOKUVAAN

Teksti Jouni Avelin

Sodankylän elokuvajuhlien päävieras oli unkarilainen Béla Tarr (s. 1955), pitkien otosten mestari. Hänen tuotannostaan esitettiin kaikki pitkät elokuvat *Kadotuksesta* (1988) *Torinon hevoseen* (2011), joka päättää hänen uransa ohjaajana. Pelkistetty tyyli on saavuttanut pisteen, josta Tarr ei enää voi jatkaa.

ANNINA MANNILA

Béla Tarr korosti, etteivät elokuvat synny toisista elokuvista vaan ihmisistä.

AAMUKESKUSTELUN AVAJAISIKSI katsottiin viisi-minuuttinen *Prologi*, Tarrin osuus 25 ohjaajan *Eurooppalaisia visioita* -episodielokuvasta (2004). Kamera lähtee hitaasti liikkeelle ihmisjonon päästä ja seurailee kasvoja. Vähitellen käy selväksi, että he ovat vähäosaisia. Viimein kamera pysähtyy luukulle, josta jaetaan elintarvikkeita. Ei sanaakaan.

Lyhytelokuva tiivistää Tarrin tuotannon: kasvojen arvokkuus, vaiteliasuus, kovaosaisuus.

»LAPSUUS EI OLE TÄRKEÄ ASIA»

Eero Tammi aloitti perinteisellä aamukeskustelujen kysymyksellä: »Mikä oli ensimmäinen näkemäsi elokuva?» Tarrilla ei ollut siitä mitään muistikuvaa. Hän ei tosin muistele näkemäänsä elokuvia vaan kohtaamiaan ihmisiä. »Elokuvat eivät synny elokuvista vaan ihmisistä», Tarr totesi kategorisesti.

Lapsuusmuistot Tarr kuittasi lyhyesti. Hänen vanhempansa työskentelivät teatterissa. Béla oli usein yksin, maleksi kaduilla ja eli tavallisen pikkupojan elämää; tappeli ja pelasi jalkapalloa. Tarr korosti, ettei tärkeää ole se, mistä tulet, vaan se, mitä teet. Siten vanhempien taustalla ei ollut vaikutusta häneen. »Lapsuus ei ole tärkeä asia», hän totesi tiukasti.

16-vuotiaana järjen valo tavoitti Tarrin: maailma on epäoikeudenmukainen. Siksi sitä täytyy muuttaa. Kasimillisellä kameralla hän teki elokuvan romaneista, jotka raatoivat, mutteivät silti tulleet toimeen. Elokuvansa vuoksi Tarrista tuli *persona non grata*: kouluihin ei ollut asiaa, joten hän meni työhön telakalle.

Tarr täsmensi, että ongelmat ovat aina myös ontologisia. Tämän ymmärtämiseen hänellä meni 34 vuotta. Kun Tarrin ajattelu muuttui, hänen elo-

kuviensa painopiste siirtyi yhteiskunnallisista kysymyksistä ontologisiin. Ensimmäisen pitkän elokuvansa hän teki 22-vuotiaana ja viimeisen 56-vuotiaana. Ironisen pessimistisesti Tarr lohkaisikin, että »maailma ei muutu, me vain vanhenemme».

Hän myös torjui kysymykset elokuvallisista vaihtajista toteamalla, ettei oikeastaan edes pidä elokuvissa käymisestä. Hellytyään hieman hän kuitenkin myönsi, että **Mizoguchi**, **Bresson** ja **ozu** ovat vaikuttaneet häneen. Nykyohjaajista **Miklós Jancsó** (s. 1921) on hänen ystävänsä. He tapaavat aika ajoin, juovat punaviiniä ja tupakoivat ankarasti.

EI TARINALLE, KYLLÄ KASVOILLE

Tarrille pitkä otos on vain työväline, joskin hyödyllinen. Jancsón otokset ovat hänen mukaansa tanssillisia ja koreografisia. Tarr puolestaan lähestyy niillä ihmisten kasvoja. Kun näyttelijä on kohteena kymmenen minuuttia, hän ei enää pysty näyttämään. Tarr kehottaakin aina näyttelijää: »Elä, älä näyttele!»

Elokuvissaan Tarr haluaa esittää *ihmisen arvokkuuden*. Siksi tarina on täysin samantekevä ja itse asiassa se on ollut sama jo Vanhasta testamentista lähtien. Kaikki onni, kaikki vääryydet on jo käsitelty aiemmin. Sen sijaan pitkä otos tuo esiin ihmisen läsnäolon, hänen jatkuvuutensa.

Tarr ei ihmeemmin käytä käsikirjoituksia, jotka ovat vain rahoittajia varten. Koska hänen tiiminsä on tehnyt yhteistyötä jo pitkään, osin 1980-luvulta asti, heillä on sama näkemys työstään. Sanoja ei

tarvita, Tarr näkee jo kuvauksia aloittaessaan elokuvan kokonaisuutena.

Otokset ovat vuosien varrella kehittyneet aina vain pelkistetyimmiksi. Tarr on pyrkinyt *puhtaaseen, primitiiviseen elokuvaan*. Sen luonnollinen pääteipiste on *Torinon hevonen*, josta hän ei enää voi edetä.

Tarrin mukaan Unkarin elokuvatilanne on täysin ala-arvoinen.

Tarrin mukaan Unkarin elokuvatilanne on täysin ala-arvoinen. Uusia elokuvia ei ole valmistunut kahteen vuoteen. Oikeistohallitus on päättänyt, ettei Unkarissa enää tehdä kult-

tuuria. Samalla elokuva-ala on murtunut.

Lopetettuaan ohjaamisen Tarr on harkinnut ryhtyvänsä tuottajaksi. Hän on myös perustanut jatkotutkintoon tähtäävän, helmikuussa 2013 toimintansa aloittavan elokuvakoulun, johon otetaan 16 oppilasta. Luennoimaan ja opettamaan hän on kutsunut mm. elokuvakriitikko **Jonathan Rosenbaumin**, näyttelijä **Tilda Swintonin** ja ohjaaja **Jim Jarmuschin**. Tarr tosin korosti, ettei elokuvaa voi opettaa, koska jokaisen on itse löydettävä oma kielensä ja tyyliinsä. Hän haluaa vapauttaa, ei opettaa. Hän voi vain tukea ja tarjota »sateenvarjon».

Lopuksi Tammi esitti aamukeskustelujen perinteisen viimeisen kysymyksen: minkä elokuvan ottaisit mukaan autiolle saarelle? Tarr totesi tyylilleen uskollisesti, ettei hänen matkalaukussaan olisi elokuvaa.

Pitempi versio artikkelista verkkolehdestä:

<http://www.kulttuurivihkot.fi/lehti/jutut/artikkelit/281-tie-primitiiviseen-elokuvaan>

AAMUKESKUSTELUSSA ALAN RUDOLPH – LÄHIKUVIEN TAITAJA

Teksti Jouni Avelin

Hitaiden kamera-ajojen mestari sai oppinsa Robert Altmanilta, omaperäiseltä ohjaajalta, joka ei opettanut mitään.

ROBERT ALTMANIN (1925–2006) apulaisohjaajana oppinsa saanut **Alan Rudolph** (s. 1943) tunnetaan vinksahaneista draamoistaan, joista *Amerikkalaisia Pariisissa* (1988) lienee tunnetuin. *The Secret Lives of Dentists* (2002) on hänen viimeisin ohjaustyönsä. Kun elokuvahankkeissa rahoituksesta on tullut kaikki kaikessa, Rudolph on siirtynyt kuvataiteeseen.

Viime vuosina Rudolphin tuotantoa on esitetty Karlovy Varyn elokuvajuhlilla (2009), Seattle'ssa (2010) ja Sodankylän elokuvajuhlilla tänä kesänä. Aamukeskustelussa joviialista, itseironisesta ja älykkästä Rudolphista pulppusi tarinoita ilman mitään patistelua.

KASVOT VALKOKANKAALLA

Alanin isä **Oscar Rudolph** (1911–1991) pääsi jo varhain mukaan Hollywoodin imuun, avustajaksi muun muassa **Erich von Stroheimin** *Iloiseen leskeen* (1925) ja **William Beaudinen** elokuvaan *Little Annie Rooney* (1925), jonka tähtenä oli **Mary Pickford**. Vähitellen Oscar siirtyi apulaisohjaajan hommiin, Paramountin »studion mieheksi», ohjasi itsekin viisi pitkää elokuvaa ja teki varsinaisen uransa televisio-ohjelmien ja -elokuvien ohjaajana.

Isä vei Alanin Paramountin studioille Los Angelesissa ja antoi sekä Alanille että hänen veljelleen jopa pienet roolit elokuvassaan *The Rocket Man* (1954). Elokuvateatterissa valkokankaan suuret kasvot eli lähikuvat lumosivat Alanin, joka kävi elokuvissa ainakin kahdesti viikossa. **William Cameron Menziesin** *Avaruuden pirut* (*Invaders from Mars*) (1953) teki häneen lähtemättömän vaikutuksen. Rudolphin elokuvat tunnetaankin hitaasti liikkuvasta kamerasta, joka lopulta tavoittaa näyttelijän kasvot. Hänen mukaansa kasvoihin ja näyttelijöihin liittyikin tiettyä ikuisuutta.

Lopulta Alan kirjoittautui Los Angelesin yliopistoon, muttei oppinut siellä mitään. Viimeisenä vuotenaan collegessa hän tutustui kaveriin, joka halusi tehdä elokuvan, jotta pääsisi elokuvakouluun. Alan teki hänelle tuon elokuvan, ja kaveri pääsi elokuvakouluun.

PARAMOUNTIN TSUPPARIKSI

Alan ihaili lentotukialuksella lentäjänä palvelevaa veljeään, joka osti pikkuveljelleen kasimillisen elokuvakameran. Kun veljen lentokone ammuttiin alas Vietnamin sodan alkupuolella, parikympp-

pinen Alan tunsi olevansa hänelle velkaa. Koska kirjoittamisen lisäksi vain elokuvat kiinnostivat Alania, haki ja pääsi elokuvakouluun. Työtilanne oli keho, joten isä järjesti hänet Paramountin postihuoneeseen. Alan vei moottoripyörällään postit mm. **Henry Hathawaylle** ja **Otto Premingerille** ja hiippaili katselemaan päivittäisotoksia mm. **John Frankenheimerin** elokuvasta *Tapaus Wilson* (1966). Samoin hän seurasi studiossa työskentelyä **Roman Polanskin** *Rosemaryn painajaisen* (1968) parissa.

1960-luvun lopulla Alan alkoi opiskella ohjaajan työtä käytännön perusteista lähtien. Hän pääsi apulaisohjaajaksi halpiselokuvaan, joka jäi kesken, mutta jäljellä oli vielä viisi kuvauspäivää. Studion yövartija laati käden käänteessä käsikirjoituksen. Rudolphille jäi aikaa kuvauksiin neljä tuntia päivässä. Hän ei koskaan nähnyt itse otoksia.

Premonition (1972) oli Rudolphin ensimmäinen oma ohjaustyö, jota hän sanoo »surkeaksi kauhuelokuvaksi». Kutsumus oli kuitenkin löytynyt. Alanille tarjottiin apulaisohjaajan vakanssia **Martin Rittin** elokuvassa. Ritt vaati Alania leikkaamaan pitkän tukkansa, joten hän jätti tarjouksen väliin.

Kun **Robert Altman** kutsui Rudolphin toiseksi apulaisohjaajaksi elokuvaansa *Pitkät jäähyväiset* (1973), ehtona oli jälleen tukanleikkaus. Tällä kertaa asia järjestyi – ja ilmeisesti Alan sai pitää tukkansa.

Rudolph puhui lämmöllä Altmanista, hänen karismastaan, luovuudestaan ja omaperäisyydestään. Rudolph toimi apulaisohjaajana myös Altma-

nin *Täyskädessä* (1974) ja *Nashvillessa* (1975) sekä käsikirjoittajana *Buffalo Billissä ja intiaaneissa* (1976). Altmanin elokuvista ovat peräisin monet Rudolphin suosimat näyttelijät, esimerkiksi **Kris Kristofferson** sekä **Keith Carradine** ja **Geraldine Chaplin**, jotka näyttelivät jo Rudolphin *Enkelten kaupungissa* (1976).

Altman ehdotti studiolle, että he saisivat muutamalla sadalla tuhannella dollarilla kaksi elokuvaa. Diili syntyi, toinen elokuvista oli Rudolphin yksinkertainen kostodraama *Remember My Name* (1978). Todellisuudessa siitä ei ollut tuolloin edes mitään kunnan suunnitelmaa.

Rudolph sanoo olevansa velkaa ennen kaikkea näyttelijöilleen. Hän ei ole koskaan kertonut heille, kuinka heidän pitäisi näyttellä, sillä se olisi uudelleen näyttelemistä, jolloin ohjaaja näyttelee ja näyttelijät kopioivat.

Vaikka Altman ei opettanut mitään, Rudolph oppi häneltä paljon, ennen kaikkea sen, miten rakennetaan kuvaustilanne, jossa näyttelijät luovat oman roolinsa. Erojakin löytyy; Altman käsittelee suuria teemoja, Rudolph taasen pieniä.

Rudolphille kuvaustilanne on paikka, jossa fiktiosta tulee totta. Aikoinaan hän ajatteli, että elokuvatähti oli hahmo, jota voi imitoida. Näin ei enää ole. Ketä nyky näyttelijöistä voi imitoida?

Autiolle saarelle hän ottaisi mukaan **Marcel Carnén** *Paratiisin lapset* (1945). □

Artikkelin pitempi versio:

<http://www.kulttuurivihkot.fi/lehti/jutut/artikkelit>

Rudolphille kuvaustilanne on paikka, jossa fiktiosta tulee totta.

Alan Rudolph kertoi oppineensa Robert Altmanilta rakentamaan kuvaustilanteen, jossa näyttelijät luovat oman roolinsa.

Teksti Aleksi Ahtola
Kuvat Hilla Kurki

Leevi Launis tuntee laulajan lain

**Nuori trubaduuri kuvaa
kappaleissaan syrjäytettyjen
ihmisten karua elämää.
Perisuomalaisen melankolinen
lauluääni ja säkeet jäävät
selkäpiihin.**

TAPAAAN LAULUNTEKIJÄN ja laulaja **Leevi Launiksen** itäisessä kantakau-
pungissa, minne jotkut hänen lauluistaan sijoittuvat. Leeviltä ilmestyi
tänä vuonna levy *Laulajan laki*, jossa on hänen itse esittämiään, sanoit-
tamiaan ja säveltämiään kappaleita. Monet kappaleista liikkuvat silto-
jen alla, alkoholistien ja syrjäytyneiden maailmassa.

Ammatiltaan Leevi kertoo olevansa kuvataiteilija, käytännössä työ-
tön, mutta itseoppinut taidemaalari. Ylioppilastutkinnon lisäksi mui-
ta kouluja ei ole käyty. Hän tekee lauluja vain omaksi ilokseen eikä pyri
musiikillaan menestykseen.

»Olen taiteilija ja teen taidetta taiteen itsensä vuoksi. En tiedä, ketä
tällainen musiikki kiinnostaa. Tunnen kuitenkin, että tällaista musiik-
kia pitää tehdä. Koska en varsinaisesti ole muusikko, minulla on vapaat
kätet tehdä lauluja sellaisiksi kuin itse haluan ja kuinka tunnen tar-
peen tässä yhteiskunnassa olevan.»

MUUSIKON URALLE VAILLA ILLUUSIOITA

Illusioiden puute omasta noususta tähtiin huokuu Leevin levyn, Lau-
lajan laki, nimikkokappaleestakin: se kertoo entisestä tunnetusta lau-
lajasta, joka laulaa nykyään vain omia vanhoja kappaleitaan karaokessa
ja käy aktiivisesti baareissa. Selkään taputtelijat ja rahat ovat kaikon-
neet, ja konjakki vaihtunut halpaan keskiolueen. Samalla tavalla on käy-
nyt Suomessa monelle kansan rakastamalle laulajalle. En siis ihmettele,
että Leevi nimeää esikuvikseen Leevi and the Leavingsin, **Veikko Lavin**,
Juha »Watt» Vainion ja **Jamppa Tuomisen** sekä tangot, humpat ja vir-
ret. Leevin äänessäkin on jotain perikansallisen melankolista, sellaista,
joka jää selkäpiihin. Vaikka itse laulaja ei istu kaukana, soi päässä silti
Leevin säe: »*Pojan elämänsisältö oli pullon sisältö, eikä sydämen tyhjää
huonetta pullon sisältö täyttänyt.*»

OLETKO ITSE ELÄNYT SELLAISTA ELÄMÄÄ, KUIN LAULUISSASI KUVATAAN?

»Tämän kesän hittibiiseissä, taas kerran, alkoholinkäyttö on kuitattu
huumorilla. On kiva bailata ja panna haisemaan pari sataa euroa shot-
teihin ja niin edelleen. Minusta alkoholi ei ole mitään huumoria, vaan
se on traaginen osa hyvin monen ihmisen reaalielämää. Kun näissä hit-
tikappaleissa bailataan ja viihteellistetään alkoholinkäyttöä, minä py-
rin kuvaamaan asiat rehellisessä valossa ilman romantisoitua tai viih-
teellistämistä.»

»Myöskään omat elämäntapani eivät toki ole terveyssuositusten mu-
kaisia», kertoo Launis vakavoituen.

IHMISARVO KUULUU MYÖS PUISTOJUOPOLLE

»*Arkku pojan on raakalautaa. Äiti käytti sen ostamiseen pojan kolhuisen
pontikkapannun myynnistä saadut rahat.*»

LEEVI, MIKSI LAULUSI OVAT NIIN SURULLISIA – VAI OVATKO NE?

»Me elämme synkkiä aikoja. Kuvaan todellisuutta, eli lauluni ovat kai
sitten realistisia. Jos todellisuus on synkkä, eikö siitä kertovien laulu-
jenkin pitä olla synkkiä? Toisaalta haluan ylläpitää näkymää toivosta ja
uudesta alusta. Lauluissani on toivoakseni sama idea, niin kuin Veikko
Lavilla, että 'jokainen ihminen on laulun arvoinen'. Kaikkia ihmisiä pi-
tää kunnioittaa, ketään ei saa halveksia ainakaan sen takia, että hänellä
ei tässä yhteiskunnassa niin sanotusti 'mene hyvin'. Vanha puistojuop-
po on arvokas ihminen siinä kuin joku toinenkin, mutta sitä ei haluta
tunnustaa, koska yhteiskunta määrittelee ihmisen arvon taloudellises-
ti», kertoo Leevi Launis.

Hän jatkaa maailmankuvansa esittelyä kostutettuaan kitalakeaan
keskiolueessa:

»Yhteiskunta on myyty rikkaille. Demokratia on tehty naurunalai-

Tämä mies sanoo olevansa Leevi Launis.

seksi. Kapitalismi on kriisissä, euro on kriisissä. Todennäköisesti kapitalistinen malli ei kestä, koska se ei toimi. Mutta silti pukumiehet höpöttävät tv:ssä vanhoja valheitaan. Tässä tilanteessa tarvitaan vastarintaa. Yhteiskunnallisessa taiteessa voidaan nähdä toivoa. Laulan kaipuusta toisenlaiseen yhteiskuntaan, toisenlaiseen ihmiskäsitykseen.»

Leevi suunnittelee jo seuraavaa levyä, johon on koottu joukko yhteiskunnallisia lauluja. Näistä pari on jo julkaistu YouTubessa. Levyyn työnimi on »Tulipunainen taistelulevy». Sen Leevi tekee yhdessä turkulaisen käsitekäsittelijän **Niilo Leppäkorven** kanssa.

Elokuun alussa Leevi oli kiertueella lähiöissä ja itäisessä kantakaupungissa Vantaan-jokilaakson bluesia soittavan **Lauri »Arno» Ankermanin** sekä biisejä yleisön toiveiden mukaan kehittävä improvisaatio duo Katriinamiehen kanssa. Kiertueen nimi oli »Lähiön lokarit» ja sen aikana keikkoja oli muun muassa Malmilla, Kontulassa ja Alppilassa.

RYPPYKÄVERISTA TULI ENKELI

»*Jussi raivaa suosta pellon, pappi kahvit keittää, pelto sadon antaa, pappi Jussin ulos heittää.*»

Monissa Leevin kappaleissa kuuluu perisuomalainen (ei perussuomalainen) tumma ja melankolinen soundi. Myös Leevin kieli on suomi:

»Tällaista musiikkia tarvitaan suomenkielellä. Tämä ei ole minulle työtä, vaan kutsumus, joka kohdistuu työhön. *Laulajan laki* ei sisällä sisä-

»Alkoholi ei ole mitään huumoria, vaan traaginen osa hyvin monen ihmisen reaalielämää.»

siistejä, harmittomia kappaleita, koska on tärkeämpää herättää ajatuksia.»

Leevin biisissä *En koskaan enää juo* ryypyporukan viimeinen jäsen aikoo tehdä itsemurhan kyllästyttyään juopon raskaaseen elämään. Hirttosilmukka on jo viritetty, mutta viime hetkellä juoppo tuntee olallaan enkeliksi muuttuneen ryppykaverin kädet:

Tunsin olallani kädet Jarkko-enkelin, hän sanoi, ei täältä kukaan omin käsin lähteä saa. Juopon täytyy juomista jatkaa, ellei muuta-kaan oo parempaa.

KEKSIN, HEI, TÄMÄHÄN ON KUN DARIO FON MYSTERIO BUFFOSSA, JOSSA ARKKIENKELI PELASTAA ITSEMURHAA YRITTÄVÄN PIENTILALLISEN. LEEVI, PITÄÄKÖ PAIKKANSA?

»Joo. Pyrin intertekstuaalisuuteen, mutta käytän viittauksia säästeliäästi. *En koskaan enää juo* on ehkä intertekstuaalisin kappaleeni. Minulla on kappaleesta toinenkin versio, jossa Jarkko-enkeli onkin muuttunut viinapiruksi, joka riivaajan lailla ajaa laulun sankaria korkaamaan pullon», kertoo Leevi.

Valomerkin tultua erkanemme suuntiimme, ja kuljen yksin kotiin öisen Kallion halki. Joku tosiaan juo Gambinaa suoraan pullosta, kuin Leevin biisissä.

»*Miksi baarit Hesarin täytyy iltaisin? Ilman työtä, ilman naista, eikä kukaan auta. Marraskuu on yksinäisen miehen kylmä hauta.*» Vielä ei ole marraskuu, onneksi. □

Kursivoidut sitaattit ovat Leevi Launin *Laulajan laki* -levyn kappaleista.

Jorge Miyagui haluaa herättää ihmisiä huomaamaan yhteiskunnallisia ongelmia ja astumaan välittömän kokemuspäivänsä ulkopuolelle.

TAITEELLA VALLAN VÄÄRINKÄYTÖN KIMPPUUN

Teksti ja kuva Eija Pohjansaari

JORGE MIYAGUIN teokset ovat lähinnä poptaidetta, jonka avulla taiteilija nostaa esiin hankalia kysymyksiä vallasta ja yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuudesta. Miyaguin töitä on ollut esillä useissa näyttelyissä Latinalaisessa Amerikassa, Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Suomeen 34-vuotias taiteilija on saapunut Kulttuurikeskus Stoassa järjestettävän näyttelynsä »Zona de Peligro – Vaaran vyöhyke» takia. Näyttely on osa Kiasman järjestämää urbaanin taiteen URB-festivaalia.

Tapaan Miyaguin Kulttuurikeskus Caisan kahvilassa. Rennon ja positiivisen oloinen taiteilija on avoin ja hymyilee herkästi, mutta vakavoituu puheen kääntäessä ihmisoikeuskysymyksiin ja poliittiseen aktiivisiin. Miyagui on Perussa kiistelty taiteilija, jonka töitä on myös sensuroitu.

Stoan näyttelyssä esillä oleva *Telefonica*-maalauksen poistettiin Perun merkittävimmän taidekilpailun finaalista. Teos on kannanotto samannimisen tietoliikenneyhtiön yritystalon yhteydessä tekemiin laittomiin joukkortisanomisiin. Maalauksessa on poliittisia iskulauseita ja siihen on liimattu ay-liikkeen lehtisiä.

Sensuurin kohteeksi joutui myös installaatio *Unohtamisen vastainen kimono*. Se oli alustavasti valittu perulais-japanilaisen kulttuurikeskuksen näyttelyyn, josta se kuitenkin poistettiin avajaisia edeltävänä yönä liian poliittisuutensa takia. Teoksessa on oranssi kimono, johon on kiinnitetty ihmisoikeusrikollisten kuvia. Heidän joukossaan ovat Perun japanilaislähtöiseen Nikkei-vähemmistöön kuuluva maan entinen presidentti **Alberto Fujimori** ja salaisen palvelun päällikkö **Vladimiro Montesinos**. Teoksen muut osat ovat jäljettämiin kadonneiden ja murhattujen ihmisten kuvia sekä peili, josta teoksen katsoja voi nähdä itsensä. Teoksen poistaminen herätti Perussa valtamedioihinkin ulottunutta keskustelua poliittisesta sensuurista.

MUUALTA TULLEIDEN KAUPUNKI

Miyagui kuuluu itsekin Perun nikkei-vähemmistöön, jonka suuruus on 50000–60000 henkeä. Miyagui kokee, että se lähentää häntä enemmistöön, koska noin 90 prosenttia Liman väestöstä on tullut sinne muualta, usein Perun köyhältä maaseudulta. »Isovanhempani tulivat Peruun Okinawalta, ja siirtolaisuuden syyt olivat silloin samoja kuin nykyäänkin. Ihmiset pakenevat köyhyyttä, ja Andeilta tullut intiaaniväestö kohtaa

Kadonneita. Murhattuja. Ihmisoikeusrikosten uhreja ja heidän omaisiaan. Nuori perulaistaiteilija Jorge Miyagui käsittelee teoksissaan vakavia aiheita.

ihonväristä ja etnisestä alkuperästä johtuvaa syrjintää samalla tavalla kuin japanilaisperäinen väestö on kohdannut.»

Molempiin siirtolaisaltoihiin liittyy myös väkivallan kausi, joka japanilaisten kohdalla oli toinen maailmansota ja siihen liittyneet pakokointernoinnit. Andeilla kärsittiin parikymmentä vuotta kestäneestä sisällissodasta. Molempien siirtolaisryhmien vaikutteet näkyvät Miyaguin töissä, joissa mangahahmot yhdistyvät Andien kansantaiteen kuvakieleen.

Palaamme vielä Perun ihmisoikeustilanteeseen. Taiteilija kertoo keskustelleensa Seattlessa tunnetun ihmisoikeusasioihin keskittyneen tuomarin **Baltasar Carzonin** kanssa ja huomanneensa, että ihmisoikeustilanne Perussa on tällä hetkellä parempi kuin monissa muissa maissa. Perussa on totuuskomissio ja entinen presidentti Fujimori tuomittiin pitkään vankeusrangaistukseen. Toisaalta hänen hallintonsa korkeita upseereja on edelleen vapaalla jalalla ja haastattelua edeltäneellä viikolla Perun korkein oikeus päätti antaa eräälle ihmisoikeusrikoksista epäillylle ryhmälle hyvin lievät tuomiot.

Tilanne huolestuttaa Perun aktivisteja, jotka pitivät vasemmiston **Ollanta Humalan** voittoa presidentinvaaleissa suurena saavutuksena, koska vaaleissa oli ehdolla myös Fujimorin tytär **Keiko**, jolla oli kannatus oikeistopiireissä. Myös tärkeimmät tiedotusvälineet olivat oikeiston hallussa. Osa Humalan kannattajista on kuitenkin sittemmin kääntynyt häntä vastaan, koska kokevat tämän presidenttinä ollessaan toimivan liikaa pääoman ehdoilla.

ELÄMÄÄ, POLITIIKKAA, ETIIKKAA

Kuinka taiteilijasta tuli aktivisti, vai tuliko aktivistista taiteilija?

»Molemmat olivat osa elämäni, mutta ennen yliopistoa pidin taiteen ja poliittisen osallistumisen erillään. Opiskeluaikoina aloin tajuta, että elämää ja politiikkaa ei voi erottaa toisistaan, joten taide ja politiikka lähentyivät», kertoo Liman yliopiston kuvataiteen koulutusohjelmasta valmistunut Miyagui, jolle taiteen tekemisen syyt ovat eettisiä ja yhteiskunnallisia.

Miyaguin ensimmäisen yksityisnäyttelyn nimi oli »Arte=vida vida=politica politica=ethica» eli Taide=elämä elämä=politiikka politiikka=etiikka». Stoassa esillä olevan näyttelyn nimi »Vaaran vyö-

Jorge Miyagui: *Virgen de la rebeldia*

hyke» viittaa ihmisen tajuntaan. Taiteilija kertoo haluavansa herättää ihmiset huomaamaan yhteiskunnallisia ongelmia ja astumaan oman välittömän kokemuspäiirinsä ulkopuolelle katsomaan, millaista elämä jossain muualla voi olla.

Miyagui kertoo pitävänsä **Edward Hopperin**, **Felix Gonzales-Torresin**, **Takashi Murakamin** ja hiukan yllättävästi **Jeff Koonsin** taiteesta. Vaikutteet omiin töihin tulevat kuitenkin suurelta osin taiteen ulkopuolelta: perheestä, kotimaan tapahtumista ja kadulta. Henkilökohtainen yhdistyy poliittiseen. Miyaguin näkemys onkin, että ihminen rakentaa itseään vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Erilaisista kulttuureista ja ympäristöistä omaksutaan minuuteen uusia rakenneosia. Tämä moninaisuus rikastuttaa paitsi taidetta myös sen tulkintaa. Jokainen taideteos on polysemanttinen, jolloin teoksen katsojalla on yhtäläinen oikeus tulkita sen koodistoa kuin tekijällä.

Poptaiteen elementit tekevät Miyaguin töistä helposti lähestyttäviä.

Taiteilija on huomannut, että hänen töissään esiintyvät televisiosta, sarjakuvista ja muusta populaarikulttuurista tutut hahmot vähentävät taiteeseen perinteisesti liitettävää elitististä leimaa. »Kykä ymmärtää ja kuluttaa taidetta pidetään usein synnynnäisenä. Tosiasiassa se on kulttuurisesti ehdollistettua. Oikeus taidekasvatukseen on perinteisesti ollut vain yläluokalla», toteaa Miyagui.

OSA ANTIKAPITALISTISTA LIIKETTÄ

Taiteilija toimii elitismia vastaan myös muilla tavoin. Hän on mukana kolmessa eri kollektiivissa, jotka vievät taidetta ulos gallerioista kaduille. Nuorten kanssa toteutettava Brigada Muralista eli Freskoprikaati on osallistava projekti, jossa kaikilla on yhtäläinen oikeus osallistua päätöksentekoon. Toinen kollektiivi on taiteilijoiden ja käsityöläisten muodostama Museo Itinerante Arte por la Memoria, jonka

Jorge Miyagui: Patronade america 2

taidetuotanto käsittelee väkivallan ilmenemismuotoja. Yhteisö pyrkii myös kyseenalaistamaan taiteilijoiden ja käsityöläisten välille rakennettua keinotekoista eroa.

Miyaguin kolmas yhteisötaideprojekti on Solidaarisen kulttuurin foorumi, joka toimii Liman slumialueella Villa el Salvadorissa. Alueella asuu noin puoli miljoonaa ihmistä, jotka ovat tulleet sinne Perun maaseudulta maan pakkolunastusten ja valtausten seurauksena. Aikojen kuluessa sinne on rakentunut aktiivinen vasemmistolainen yhteisö. Kollektiivisesti toteutettujen taideprojektien tarkoituksena ei ole vain ympäristön kaunistaminen vaan myös ihmisten osallistaminen ja demokraattinen päätöksenteko. Tärkeää on itse prosessi, ei vain lopputulos.

Miyagui käsittelee töissään myös köyhyyden ja eriarvoistumisen

Freskoprikaati on osallistava projekti, jossa kaikilla on yhtäläinen oikeus osallistua päätöksentekoon.

teemoja. »Olen osa maailman antikapitalistista liikettä», taiteilija sanoo. Taide ei kuitenkaan ole Miyaguille pelkkä taistelun välikappale. Taiteessa on muutosvoimaa, koska se puhuttelee järjen lisäksi tunnetta ja on liitettävissä ihmisen omaan, subjektiiviseen kokemukseen. Taide voi omalta osaltaan tehdä maailmaa paremmaksi ja opettaa ihmisiä toimimaan yhdessä.

Kulttuuri- ja urheiluministeri **Paavo Arhinmäki** totesi näyttelyn avajaispuheessaan, että Suomenkin

taide-elämäään kaivattaisiin samankaltaista osallistamista ja toimintaa paikallisyhteisötasolla. Miyaguin mielestä kollektiivimainen työskentelytapa taiteessa on palkitsevaa ja opettavaista kaikille mukana oleville. Ehkäpä jotakin Brigada Muralistan kaltaista voitaisiin kokeilla myös Itäkeskuksessa? □

Neuvostoretoriikka on Krimillä voimissaan

Ukrainaan kuuluvassa Krimin autonomisessa tasavallassa venäjänkielinen kansa vastustaa ukrainalaista eliittiä. Alueen venäjänmielisten puolueiden retoriikassa elää yhä neuvostoperintö.

Teksti ja kuva Emma Rimpiläinen

KADULLA LIEHUVIEN Venäjän lippujen joukossa vilahtaa muutama Yhtenäisen Venäjän viiri. Yleisö hurraa pääkadulla marssiville toisen maailmansodan veteraaneille, ja pikkutyöt kantavat vanhuksille kukkia sifonkinauhat hulmuten. Vietetään Voiton Päivää Krimin eteläisessä rannikkokaupungissa Sevastopolissa tämän vuoden toukokuussa. Näky on kuin suoraan 1950-luvun Neuvostoliitosta.

Ukrainalle kuuluva Krimin autonominen tasavalta on Mustanmeren ympäröimä niemimaa, joka strategisen asemansa takia on ollut jo vuosisatoja Kaakkois-Euroopan mahtivaltioiden kiistakapulana. Venäjän keisarikunta liitti Krimin itseensä Osmanien valtakunnan hajottua vuonna 1783. Krim oli osa Venäjän sosialistista neuvostotasavaltaa vuoteen 1954 asti, jolloin se siirrettiin Ukrainan neuvostotasavallan alaisuuteen. Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen Krim jäi autonomiseksi tasavallaksi Ukrainan yhteyteen.

Neuvostoaikojen perintönä Sevastopolissa toimii edelleen Venäjän Mustanmeren laivaston tukikohta, jonka vuokrasopimuksen jatkamisesta on käyty Ukrainan parlamentissa käsitelyihin johtaneita kiistelyitä. Toistaisek-

si tukikohta saa toimia Sevastopolissa ja vastineeksi Ukraina saa ostaa Venäjältä maakaasua alle markkinahinnan.

KRIM VENÄLÄISENÄ TILANA

Suurin osa Krimin asukkaista on venäläisiä, joiden lisäksi niemimaalla asuu muiden muassa ukrainalaisia ja Krimin tataareja. Ukrainan itä- ja eteläosissa puhutaan ylipäätään

enemmän venäjää ja suhdaudutaan Venäjään myötämielisemmin kuin lännessä. Krimillä toimii muutamia venäjänkielisten asioita ajavia järjestöjä ja puolueita, jotka toimivat toistaiseksi melko

irrollaan toisistaan.

Yksi rekisteröidyistä puolueista on Russkoje Jedinstvo (Venäläinen Yhtenäisyys), joka toimii aktiivisimmin Krimin pääkaupungissa Simferopolissa. Nimensä mukaisesti puolue ajaa yhdistymistä Venäjän kanssa ja peräänkuuluttaa venäjän kielen virallista asemaa Ukrainassa. Puolue myös vastustaa kiivaasti Ukrainan liittymistä Euroopan unioniin tai Natoon.

Puolueen nuorisotyöstä vastaavan **Andrei Kozenkon** mukaan Krim on ennen kaikkea

venäläinen tila: »Krimillä vallitsee venäläinen sosiaalis-kulttuurinen standardi.» Kozenkon mukaan on tärkeää puolustaa venäjän kielen ja kulttuurin asemaa Ukrainan keskusvallan ukrainalaistamispyrkimyksiä vastaan. »Jos meidän kaltaisiamme järjestöjä ei olisi, ukrainalaistaminen olisi jo paljon pidemmällä.»

Venäjänmieliset puolueet yrittävät Krimillä haastaa ennen kaikkea Ukrainan suositumman puolueen Partija Regionovin (Alueiden Puolue) etulyöntiaseman, joka on ainakin toistaiseksi pitänyt myös Krimillä. Ukrainassa järjestetään lokakuun lopulla parlamenttivaalit, joiden voittajaksi mediassa ennustetaan jo Alueiden puoluetta huolimatta sen laskevasta kannatuksesta etenkin maan itä- ja eteläosissa. Jo ennen vaaleja on esitetty huolia äänestystulosten manipuloinnista Alueiden puolueen hyväksi.

»Ei sillä ole mitään väliä, kuka vaalit voittaa. Ainoa mahdollinen muutos on muutos huonompaan», ennustaa synkeästi sevastopolilainen IT-työläinen Aleksei. Monen sevastopolilaisen suhtautuminen Alueiden Puolueeseen on melko negatiivinen, sillä moni kokee, ettei puolue tai sen riveistä valittu presidentti **Viktor Janukovitš** ole toteuttaneet vaalilupauksiaan. Alueiden puolueen laskevaa suositota saattaa heijastella se, ettei sen paikallinen nuoriso-osasto uskaltanut osallistua touko-

Toisen maailmansodan veteraani kertoo tunteikkaasti Sevastopolin vapauttamisesta Krym-kanavalla.

kuussa vietettävän Voiton Päivän paraatiin Sevastopolissa, vaikka muut poliittiset ryhmät olivat siinä hyvin näkyvästi mukana. Vappumarssin aikana Alueiden puolueen marssijoille huudeltiin yleisön joukosta: »Lopettakaa jo, ei teitä kukaan äänestä!».

Partija Regionovin Sevastopolin nuori-soedustajan **Sergei Reznitsenkon** mukaan Krimin nationalistiset ryhmät eivät ole mikään vakavasti otettava poliittinen liike, sillä »vaikka suorassa tv-lähetyksessä on tietysti mahdollista saada aikaan hyvä show heilutteleamalla Venäjän lippuja ja huutelemalla iskulauseita, kyse on lopulta vain nuorison halusta riehua ja vähän rikkoa paikkoja. Kaikki ymmärtävät, että toimivan demokratian kannalta olennaista on yhtenäisyys. Täällä jotkin chauvinistiset ryhmät haluavat pilata Krimin etnisten ryhmien keskinäiset välit, mutta kyse ei ole mistään vakavasti otettavasta poliittisesta liikkeestä.»

Myös Russkoje Jedinstvon Kozenko ennustaa, että Alueiden puolue säilyttää joht asemansa parlamentissa, koska sillä on hallinnollisia resursseja eikä puolue ole halukas jakamaan valtaa. Kozenko kuitenkin ennustaa, että kommunistit, sosialistit ja venäjänmieliset puolueet menestyvät näissä vaaleissa aiempaa paremmin.

SUUREN ISÄNMAALLISEN SODAN PERINTÖ

Venäjänmieliset puolueet viittaavat Alueiden Puolueeseen ja Länsi-Ukrainan puolueisiin mielellään nimityksellä »Kiovan valta». Esimerkiksi Russkoje Jedinstvon nettisivuilla väitetään, etteivät ukrainalaiset poliitikot edusta koko kansaa. Ukrainalainen poliittinen eliitti ja venäjänkielinen kansa asetetaan puolueen retoriikassa usein vastakkain. »Kansa ei ole aina samaa mieltä vallan kanssa», muotoilee Russkoe Edinstvon Kozenko.

Poliittisten vastustajien demonisoiminen saa Ukrainassa kuitenkin erityisiä piirteitä, joiden juuret voi löytää neuvostodiskurssista. Yleisesti käytetty strategia on vastustajien leimaaminen fasisteiksi. Esimerkiksi nationalismi rinnastetaan lähes automaattisesti fasismiin ja asetetaan vastakkain patriotismin kanssa. »Patriotismi on omasta isänmaasta huolehtimista ja sen kehittämistä. Se ei erota eri kansoja toisistaan, vaan tarkoitus on elää rauhallisesti rinnakkain», selittää Kozenko.

Patriotismin yleimpänä ilmentymänä pidetään neuvostojoukkojen voittoa toisessa maailmansodassa eli suuressa isänmaallisessa sodassa, kuten sitä Venäjällä kutsutaan. Kozenkon mielestä on tärkeää, että nuoret saavat isänmaallisen koulutuksen, jotta fasismi ei pääse leviämään Länsi-Ukrainasta. »Täällä pu-

hutaan paljon suuresta isänmaallisesta sodasta. Se johtuu siitä, että Länsi-Ukrainan asukkaat eivät pidä sankareina neuvostosotilaita, jotka vapauttivat maan ja koko Euroopan fasisista valloittajista. Me puhumme sen puolesta, että on tarpeen ylläpitää muistoa neuvostosotilaista, sillä nimenomaan he lahjoittivat maailmalle vapauden.»

Fasismille on sen sijaan vaikeaa löytää konkreettisia määritelmiä Krimin venäjänmielisten puolueiden kielenkäytöstä. Kysyttäessä puolueiden nuorisjärjestöjen jäsenet eivät osaa selittää, mitä fasismi konkreettisesti tarkoittaa, vaan viittaavat aina natsi-Saksaan. Fasismilla lyöminen lieneekin jääne Neuvostoliiton aikaisesta kielenkäytöstä pikemminkin kuin mietitty ideologinen kannanotto.

Neuvostoliiton vaikutukset ovat muutenkin edelleen näkyvissä Krimin poliittisessa kulttuurissa. Vaalit ovat ennen kaikkea eliitin poliittista peliä, jonka voittajat pääsevät nauttimaan parhaista verkostoista ja bisneskontakteista. »Historiallisesta kotimaastaan» erotetut venäläiset haikailevat takaisin Venäjän suurvalta-aikoihin ja vastustavat Ukrainan integraatiota Euroopan unioniin. Epämääräinen krimiläinen patriotismi on korvannut sosialistisen patriotismin, jolla **Stalinin** kaudesta alkaen pyrittiin osallistamaan kansalaisia yhteisen projektin taakse. □

TULIKO OBAMASTA UUSI BUSH?

**Yhdysvaltojen politiikka ei
muuttunut mitenkään,
kun maan presidentti vaihtui
neljä vuotta sitten. Sen
sijaan kansalaisyhteiskunnan
edistyksellinen puoli passivoitui,
kun Valkoista taloa alkoi
isännöidä »oma mies».
Obaman edistyksellisyys on
vasemmisto- ja oikeistopiirien
yhteinen harha. Näin väittää
internetsivuston
»Obama the Conservative»
perustanut Ilari Kaila.**

BARACK OBAMAN valinta Yhdysvaltojen presidentiksi neljä vuotta sitten **George Bush nuoremman** jälkeen herätti runsaasti toiveita maan politiikan suunnan muuttumisesta. Obamalta odotettiin edeltäjäänsä rakentavampaa ja rauhanomaisempaa kansainvälistä yhteistyötä, ihmisoikeuksien parempaa kunnioittamista sekä tasa-arvosta ja heikoimmista enemmän huolta kantavaa sosiaali- ja talouspolitiikkaa. Obamalla olikin runsaasti näihin teemoihin liittyviä vaalilupauksia.

New Yorkissa asuva suomalainen säveltäjä ja vapaa toimittaja **Ilari Kaila** toimittaa jo toista vuotta tiuhaan päivitettävää blogisivustoa »Obama the Conservative«, jossa muun muassa systemaattisesti verrataan toisiinsa a) Bushin tekoja, b) Obaman puheita ja c) Obaman tekoja. Huolellisesti dokumentoiduista vertailuista selviää, että eroja kahden maineeltaan hyvin erilaisen presidentin teoissa on ollut ällistyttävän vähän. Sen sijaan kuilu Obaman vaalienaluspuheiden ja hänen valintansa jälkeisten tekojensa välillä on valtava.

Obama on lähes kaikilla aloilla jatkanut Bushin linjaa ja joissakin asioissa vienyt sitä jopa pitemmälle kuin Bush itse. Tunnetuimpia Obaman petettämiä lupauksia on Guantanamon vankileirin sulkeminen. Aluksikin Obaman suunnitelma oli vain siirtää sen pahamaineisia toimintoja muualle, mutta maaliskuussa 2011 hän antoi uuden asetuksen, joka vahvisti Guantánamo Bayn pysyvän roolin paikkana, jonne voidaan pidättää terrorismiepäiltyjä määräämättömäksi ajaksi, sekä sotilastuomioistuinten toiminnan siellä. Näin pitkälle Bushkaan ei virkakaudellaan mennyt. Sivustolla siteerataan ihmisoikeusjärjestö Human Rights Watchia: »Presidentti Obama jää historiaan presidenttinä, joka ikuisti Yhdysvaltojen lakiin määräämättömäksi ajaksi tapahtuvan pidätyksen ilman oikeudenkäyntiä.»

Obama sanoutui vaalikampanjassaan yksiselitteisesti irti kidutuksesta. Presidenttinä hän antoi kidutusta harjoittaneille tai määränneille sekä kidutuksen todisteita tuhonneille laajan immuniteetin paitsi syytteitä myös tutkimuksia vastaan. Kidutus jatkuu Bagramin vankilassa Afganistanissa, ja Obama on määrännyt CIA:n jatkamaan kidutukseen johtavia »erikoisluovutuksia» muihin maihin.

VASEMMISTOKIN HAASTAMAAN

Edityksellisissä piireissä Obaman merkittävimpänä saavutuksena pidetään terveydenhuoltouudistusta. Kailan blogissa kerrotaan, kuinka lääke- ja vakuutusyhtiöt, sairaalat ja useat muut asianosaiset lobbasivat vaikuttaakseen sen sisältöön ja edistääkseen sen hyväksymistä ja käyttivät tähän arvioiden mukaan sadoista miljoonista noin miljardiin dollaria. Uudistus ei ehkäise mitenkään terveydenhuoltomaksujen nousua, kun julki-

»Korkein oikeus kumosi uuden terveydenhuoltolain edistyksellisimmän osion.»

nen vakuutusmahdollisuus poistuu. Terveysvakuutusyhtiöiden osakekurssit kohosivatkin uudistuksen läpimenon jälkeen pilviin masiivisten voittojen odotuksessa. Jo viime vuosikymmenellä näiden yritysten voitot kasvoivat 250 prosentilla.

Uudistuksen on sanottu takaavan sairausvakuutuksen entistä useammalle, mutta kongressin budjettitoimiston arvion mukaan vuonna 2019 yli 25 miljoonaa ihmistä tulee edelleen olemaan ilman vakuutusta. Senkin jälkeen laki antaa yhtiöille mahdollisuuden

useiden porsaanreikien kautta evätä korvauksia niiltä, jotka ovat tulleet valtion mandaatilla asiakkaiksi.

Veropolitiikassa Bush jäi historiaan suurituloisimpien veronalennuksista, mutta Obama on jatkanut niitä.

Ympäristö- ja ilmastokysymyksissäkin Obamalta odotettiin paljon Yhdysvaltojen jätettyä ratifioimatta Kioton sopimuksen Bushin kaudella. Obama on kuitenkin jatkanut kansainvälisissä neuvotteluissa täsmälleen samaa linjaa kuin Bush: hän vastustaa laillisesti sitovia sopimuksia. Kööpenhaminan ilmastokokouksessa joulukuussa 2009 hän henkilökohtaisesti hylkäsi kaikki sitovat päästörajoitukset. Kun Bolivia ja Ecuador, joita ilmastonmuutos erityisesti uhkaa, protestoivat todellisten päämäärien puuttumista sopimuksesta eivätkä allekirjoittaneet sitä, Obaman hallinto rankaisi niitä perumalla niille lupaamansa ilmastoavun.

Tässä oli vain muutamia esimerkkejä »Obama the Conservative« -sivuston laajasta aineistosta. Tekijät toivovat, että sivusto auttaisi vaihtamaan poliittisen keskustelun suuntaa, jota on viime aikoina hallinnut teekutsuliike ja muu Obamaa haastava oikeisto, mobilisoimaan äänestäjiä uudelleen ja muistuttamaan edistyksellisiä ihmisiä siitä, miksi he ovat tukeneet Obamaa.

OBAMAN PUOLUSTAJAT MUUTTIVAT SELITYKSIÄÄN

ILARI KAILA, MINKÄLAISEN VASTAANOTON SIVUSTO ON SAANUT?

Aihe herättää yhä vahvoja tunteita. Tosin jopa sivuston lyhyen olemassaolon aikana Obaman omistautuneimpien kannattajien hurmoshenkisyys tuntuu vähän laantuneen. Sivuston julkisissa kommenttiosioissa on lähes yksinomaan positiivista palautetta. On ollut mielenkiintoista huomata, että negatiiviset reaktiot tulevat lähes aina henkilökohtaisina sähköposteina; kukaan ei tunnu haluavan väitellä julkisella foorumilla tosiasioita vastaan. Kielteinen palaute on aina yleisellä, abstraktilla tasolla: Obamaa puolustellaan republikaanien poliittisen sabotaasin uhrina tai selittämällä hänen tekojaan USA:n poliittisen järjestelmän toimimattomuudella. Obaman politiikasta syytetään mieluummin vaikka kuun asemaa kuin presidenttiä itseään.

Sivustolla on ollut reilut 21 000 kävijää (uniikeista IP-osoitteista). Viimeisen noin puo-

---

»IHMISET, JOTKA TAVALLISESTI VÄLITTÄVÄT IHMISOIKEUKSISTA, KANSALAIISOIKEUKSISTA JA RAUHASTA, OVAT OBAMAN PRESIDENTTIKAUDEN AIKANA PASSIVOITUNEET.»

---

len vuoden ajan se on saanut vajaat 2 000 uut-
ta lukijaa kuukaudessa.

KUINKA LAAJASTI ARVIOSI MUKAAN YHDYSVAL- LOISSA ON YMMÄRRETTY OBAMAN LUPAUSTEN JA TEKOJEN VÄLINEN KUILU?

Tämä itsestäänselvyys on alkanut hiljal-
leen rekisteröityä. Ensimmäisen kahden vuo-
den aikana Obaman räikeimpiä lupausten rik-
komisia seliteltiin nerokkaana poliittisena
taktikointina: »presidentti pelaa 11-ulotteis-
ta shakkia» oli iskulause, jota pitkään toistel-
tiin naama peruslukemilla. Nykyään tällais-
ta ei kukaan enää kehtaa vakavissaan väittää,
ja presidentin kannattajien selityksinä ovat
useimmiten nuo edellisessä vastauksessa mai-
nitsemäni seikat.

VIIME VUOSINA PALJON NÄKYVYYTTÄ JA KANNA- TUSTA SAANEESTA TEEKUTSULIIKKEESSÄ OBAMAA PIDETÄÄN LÄHESTULKOOKO KOMMUNISTINA, JA TOISAALTA EDISTYKSELLISISSÄ PIIREISSÄ HÄNEN JULKIKUVANSA ON AINAKIN VÄHÄN LIBERAALIMPI JA VÄHEMMÄN OIKEISTOLAINEN KUIN BUSHIN TAI MITT ROMNEYN. ELETÄÄNKÖ MOLEMMISSA PII- REISSÄ SAMAN HARHAN VALLASSA?

Niissä sekä eletään saman harhan vallassa
että kyynisesti pidetään tätä harhaa yllä. Kun
maassa on käytännössä yhden korporaatio-
puolueen kaksi siipeä, on käytettävä mielikivi-

tusta, jos haluaa saada ihmiset uskomaan, että
heillä on todellisia vaihtoehtoja. Hyvä esimerk-
ki Romneyn ja Obaman samankaltaisuudesta
on terveydenhuoltouudistus – Obaman ainoa
konkreettinen saavutus, joka saattaisi edistää
liberaalia agendaa. Laki perustuu Massachu-
settsissä vuonna 2006 käyttöön otettuun jär-
jestelmään, jonka pääarkkitehti on silloinen
kuvernoori Mitt Romney. Republikaanit tarjo-
sivat samaa suunnitelmaa vaihtoehdoksi Clin-
tonin ajamalle valtakunnalliselle terveyden-
huoltouudistukselle.

Ulkopolitiikassa ehdokkaat ovat kuin kak-
si marjaa. **Aaron David Miller**, ulkominis-
teriössä vuosikymmeniä työskennellyt Wa-
shingtonin veteraani, kirjoitti hiljattain tästä
Foreign Policy -lehdessä. Jutun otsikko oli Ba-
rack O’Romney. Miller päiviteli, miten ku-
kaan voi kuvitella tai rehellisesti väittää, että
valtapuolueiden välillä olisi ulkopolitiikassa
mitään eroja. Tämä ei ollut kritiikkiä; Miller
pitää yhtenäistä ulkopoliittista linjaa Yhdys-
valtojen suurena vahvuutena.

HOMOJEN OIKEUDET PARANTUNEET

ONKO MIELESTÄSI MITÄÄN ASIOITA, JOISSA OBAMA OLISI SAANUT MERKITTÄVIÄ POSITIIVISIA MUUTOKSIA AIKAAN?

Vielä kesäkuussa olisin sanonut, että tervey-

denhuoltouudistuksen nettosaldo saattaa olla
kaikesta huolimatta jossain määrin plussan
puolella. Korkein oikeus kuitenkin kumosi
juuri lain edistyneimmän osion. Tästä
ei maan ulkopuolella ilmeisesti uutisoitu lä-
hes ollenkaan, nähdäkseni ei ainakaan Suo-
messa. Jopa Yhdysvaltain sisällä se herätti ih-
meen vähän huomiota. Kyseessä oli Medicaid-
ohjelman laajennusta koskeva lainkohta. Noin
kuusi miljoonaa ihmistä tulee arvioiden mu-
kaan jäämään vaille Medicaid-vakuutusta,
ja noin puolet heistä ei tule hankkimaan va-
kuutusta muualtakaan. Lisäksi pitää muis-
taa, että sairausvakuutus ja terveydenhuolto ei-
vät ole yksi ja sama asia. Ironista kyllä, tämä
korkeimman oikeuden päätös johtui Obaman
itse nimittämän **Elena Kaganin** antamasta ää-
nestä. Korkeimman oikeuden siirtyminen oi-
keistolaisempaan suuntaan on myös ollut hu-
lestuttava kehitys -- ja tässä tapauksessa se sat-
tui Obaman omaan nilkkaan.

Homojen oikeudet ovat menneet eteen-
päin. Vaikka Obaman hiljattain antama tuki
homojen oikeudelle avioitua olisikin ollut las-
kelmoitu veto vaalivuonna, se on silti arvo-
kas asia, josta hän ansaitsee kiitosta. Obaman
kontribuutio on ollut symbolisesti merkittävä
asia, mutta siitä ei ole toistaiseksi seurannut
mitään konkreettista – hän on tehnyt selväk-
si, että osavaltiot saavat edelleen päättää avio-

liittoasiasta. Sen oli siis tarkoituskin olla vain symbolinen ele. Myös avoimesti homoseksuaalisten sotapalvelun kieltävä laki kumottiin Obaman aikana.

OBAMA-LIIKE VUODEN 2008 PRESIDENTINVAALEISSA OLI PALJOLTI HYVIN EDISTYKSELLISTÄ JOUKKOA. MUKANA OLI ESIMERKIKSI KANSALAIKSI OIKEUSAKTIVISTEJA, SODANVASTUSTAJIA JA AMMATTIYHDISTYSAKTIIVEJA. MIKSI NÄMÄ RYHMÄT EIVÄT OLE PYSTYNEET VAIKUTTAMAAN OBAMAAN ENÄÄ TÄMÄN PRESIDENTIKSI VALINNAN JÄLKEEN?

Demokraatit tietävät äänestäjiensä pysyvän uskollisina, mistä seuraa se, että vasemmistolainen tyytymättömyys on presidentille poliittisesti täysin yhdentekevä asia. **Franklin D. Rooseveltin** New Deal -uudistukset juontuvat jatkuvasta, julkisesta poliittisesta painostuksesta. Ne joko auttoivat häntä toteuttamaan uudistukset tai pakottivat hänet niihin, tulkinasta riippuen. Usko Obamaan oli niin vahva, että monille poliittinen aktivismi tuntui päättyvän hänen vaalivoittoonsa tai muuttui presidentin sokeaksi kannattamiseksi. Tämä on ollut Obaman presidenttiyden tuhoisin seuraus: on ollut pelottavaa nähdä, miten suurelle osalle vasemmistoa ne rikokset, jotka Bushin aikana olivat heidän mielestään barbaarimaisia, ovat nyt muuttuneet yhdentekeviksi tai jopa puolustettaviksi asioiksi. Homojen oikeuksia ajavat järjestöt ovat pysyneet aktiivisina ja aggressiivisina, ja mainitsemani edistysaskeleet ovat olleet suoraa seurausta tästä.

RATKAISIJOINA IMAGO, KARISMA JA RETORIikka?

OLET AIKAISEMMIN NOSTANUT Keskusteluun Eurooppalaisten mielestäsi Ennakkoluuloisia ja mustavalkoisia käsityksiä sekä tietämättömyyttä Yhdysvalloista. Keskustelimme tästä Kulttuurivihkojen Amerikka-teemanumerossa (3/2008). Bush oli Euroopassa äärimmäisen epäsuosittu, Obama taas on mielipidemittausten mukaan Euroopassa suosittumpi kuin Yhdysvalloissa tai missään muuallakaan maailmassa. Mitentulkitsit tätä ilmiötä?

Tämä on hyvä esimerkki siitä, että eurooppalaisten asenteet Yhdysvaltoja kohtaan eivät liity varsinaiseen politiikkaan vaan pinnallisiin vaikutelmiin. Pew Research Centerin hiljattain tekemän tutkimuksen mukaan Obaman suosio on pysynyt korkeimmalla Länsi-Euroopassa. Mutta lukuisien Pew'n ja muiden tahojen tekemien tutkimusten mukaan Obaman ja USA:n suosio arabi- ja muslimimaissa on romahtanut jopa matalammalle kuin Bushin aikoinaan, alun optimismin jälkeen. Tämä on ymmärrettävää: arabimaiden

kansannousujen aikana Obaman politiikka Lähi-Idässä ja Pohjois-Afrikassa on paljastunut jopa kynnisemmäksi kuin Bushin. Tällaiset seikat eivät tunnut eurooppalaisia kiinnostavan; Obaman eittämätön älykkyys, akateemisuus, supliikki ja komeus ovat tärkeämpiä tekijöitä. Vaikka olen itse hyvin kriittinen USA:n hallintoa kohtaan, harva asia poliittisessa keskustelussa ärsyttää minua yhtä paljon kuin

»Suurelle osalle vasemmistoa ne rikokset, jotka Bushin aikana olivat heidän mielestään barbaarimaisia, ovat nyt muuttuneet yhdentekeviksi tai jopa puolustettaviksi.»

eurooppalaisten tietämätön antiamerikkalaisuus, johon liittyy yleensä stereotyyppisiä käsityksiä maan kansalaisista ja täysi mielenkiinnon puute Euroopan ja oman valtion toimintaa kohtaan.

OSAATKO ARVIOIDA, MITÄ OBAMA OIKEASTI AJATTELEE? ONKO HÄN HYLÄNNYT AIEMMAT IHANTEENSA, VAI ONKO HÄNELLÄ OLLUT VASTASSAAN LIIAN VAHVOJA VOIMIA, JOIDEN TAKIA HÄN EI OLE SAANUT ALKUPERÄISIÄ PYRKIMYKSIÄ LÄPI, VAIKKA OLISI HALUNNUT?

Mielestäni rakentavinta on arvioida puuta hedelmiensä mukaan. Spekulaatio siitä, mitä

joku huippupoliitikko oikeasti sisimmässään tuntee, on usein yhtä hyödytöntä kuin se, että elokuvafani pohtii viimeisimmän Bond-elokuvan nähtyään, millainen tyyppi **Daniel Craig** on. Itse en kuitenkaan missään vaiheessa pitänyt Obamaa idealistina, vaan täysin tavallisena, laskelmoivana ammattipoliitikkona. Hänen karismassaan ja retoriikkassaan on jotain niin vahvaa, että ihmiset helposti projisoivat häneen omia toiveitaan. Bushilla oli hyvin samanlainen vaikutus Yhdysvaltojen konservatiiviseen väestöön, joka piti häntä maanläheisenä ja hyväsydämisenä jokamiehenä. Erityisen kuvaava esimerkki on se, että Obama toi jo vaaliväittelyissä täysin avoimesti esiin aggressiivisen ulkopoliitikkansa. Monet hänen pasifistisemmat kannattajansa väittivät kivenkovaa, että juuri näissä asioissa Obaman oli pakko valehdella voittaakseen vaalit. Valitettavasti nämä militaristiset puheet ovat niitä harvoja, joiden takana hän on myös teoiltaan seissyt.

SIVUSTOA LUKIESSA TULEE HELPOSTI AJATTELEEKSI, ETTÄ VAIKKA PRESIDENTILLÄ ON YHDYSVALLOISSA HYVIN PALJON MUODOLLISTA VALTAA, RATKAISEVAMMAMMA ROOLISSA TAITAVAT SILTI OLLA VAKIINTUNEET VALTIOLLISET RAKENTEET, TOIMINTATAVAT JA NIIHIN KIETOUTUNEET VALTA-ASETELMAT – KAIKKI SE, JOSTA ON KÄYTETTY ESIMERKIKSI NIMIÄ »SYVÄ VALTIO» JA »SYVÄPOLIITIKKA». MISSÄ TÄLLAINEN VAALEISSA VALITTAVISTA HENKILÖISTÄ PALJOLTI RIIPPUMATON VALTA TÄLLÄ HETKELLÄ LYMÄÄ? KETKÄ SITÄ KÄYTTÄVÄT?

Olen samaa mieltä syvään juurtuneista valta-asetelmista. Edistyksellisissä piireissä halutaan kuitenkin uskoa, että Bush ja Romney ovat näiden rakennelmien edustajia, kun taas Obama on samojen rakennelmien uhri. Tässä analyysissä ei ole vähäisintäkään järkeä. Obama on status quon puolustaja ja ylläpitäjä, aivan kuten Bush.

Poliittinen ja taloudellinen valta ovat Yhdysvalloissa, kuten suurimmassa osassa maailmaa, yksi ja sama asia. USA:ssa vaalit voittaa useimmiten se ehdokas, jonka kampanjalla on eniten rahaa. Vuonna 2008 Obaman budjetti oli valtava, ja rahoitus tuli suurimmalta osin Wall Streetiltä, mikä selittää hänen talouspolitiikkaansa. Suurilla korporatioilla ja yksittäisillä miljardööreillä on suunnattomasti vaikutusvaltaa, ja suuri osa poliitikoista on heidän ostamiaan lakeijoita. Esimerkiksi veljekset **David** ja **Charles Koch** ovat viime vuosina saaneet paljon ei-toivottua julkisuutta. He ovat tietenkin vain jäävuoren huippu – tai yksi monien jäävuorien huipuista –, mutta kiinnostava tapaus sinänsä. Kochit ovat olleet mukana luomassa ja rahoittamassa teekutsuliikettä, lu-

kuisia konservatiivisia vaalikampanjoita, lobbausjärjestöjä ja niin edelleen.

ÄÄNESTYSAKTIIVISUUS YHDYSVALLOISSA ON YLEENSÄ OLLUT LÄNSIMAISITTAIN ALHAINEN, 50–60 PROSENTIN LUOKKAA. VOISIKO TÄHÄN OLLA OSASYYNÄ SE, ETTÄ KAHDEN PÄÄPUOLUEEN JA NIIDEN EHDOKKAIDEN VÄLISET POLIITTISET EROT OVAT NIIN VÄHÄISIÄ, VAI JOHTUUKO SE PIKEMMINKIN KANSALAISTEN VALISTUNEISUUDEN PUUTTEESTA?

Lukuisissa mielipidemittauksissa enemmistö Yhdysvaltain kansalaisista sanoo, että äänestämällä ei voi juurikaan vaikuttaa asioihin. He ovat pitkälti oikeassa. Se, ettei tuhlaa aikaansa äänestämiseen, on tästä näkökulmasta täysin rationaalista, ehkä jopa merkki tietynlaisesta »apaattisesta valistuneisuudesta».

LUOTTAMUS OBAMAAN PASSIVOI KANSALAISSYHTEISKUNTAA

TOIVOTKO KAIKESTA HUOLIMATTA, ETTÄ OBAMA VOITTA MITT ROMNEYN VAALEISSA VAI ONKO ASIA MIELESTÄSI YHDENTEKEVÄ?

Kysymys ei ole mielestäni niin yksinkertainen. Jos Obama häviää, tärkeää on myös, miten se tapahtuu. Ensimmäisissä kongressivaaleissa Obaman valinnan jälkeen demokraatit saivat pahasti selkäänsä: republikaanit ottivat alahuoneen haltuunsa ja lisäsivät paikkojaan senaatissa. Syy tähän oli selvä: valtava innostus oli jo kahdessa vuodessa alkanut antaa myöten apatialle, kun Obaman lupaamaa muu-

»Niin kauan kuin demokraatit tietävät äänestäjiensä pysyvän heille uskollisina, mikään valittaminen ja purkaus ei tule auttamaan.»

tosta ei kuulunut. Demokraatit reagoivat tappionsa kuitenkin täysin väärästä lähtökohdasta ja päättivät siirtyä entistään enemmän oikealle. Kuten sanoin, niin kauan kuin demokraatit tietävät äänestäjiensä pysyvän heille uskollisina, mikään valittaminen ja purkaus ei tule auttamaan. Demokraattien täytyy pelätä voivansa hävitä vaalit siksi, että menettävät tarpeeksi ison osan vasemmistolaisista äänistä. Jos Obama siis menettäisi tarpeeksi ääniä esimerkiksi vihreiden **Jill Steinille**, demokraatit ehkä ottaisivat viimein oikeen-

sa. Bushin ja **Goren** välisessä kamppailussa **Ralph Naderiä** syytettiin vasemmiston äänen vastuuttomasta hajottamisesta historiallisen tärkeiden vaalien aikana. Itse en ollut tästä silloin, enkä vielääkään, samaa mieltä. Mutta Romneyn ja Obaman välillä ei voi parhaalla mielikuvituksellakaan nähdä suurta ideologista kamppailua. Jos vihreä puolue saa edes joissain tärkeissä osavaltioissa tarpeeksi tuulta purjeisiinsa, se saattaisi auttaa siirtämään demokraatteja vasemmalle.

Romney nimitti äskettäin varapresidenttiehdokkaakseen **Paul Ryanin**. Hupaisaa kyllä, tämä valinta otettiin vastaan valtavan innostuneesti – sekä republikaanien että demokraattien joukoissa! Ryan haluaa systemaattisesti tuhota viimeisetkin rippeet sosiaalisesta turvaverkosta ja keventää miljonäärien, miljardöörien ja suuryritysten verotusta lähes olemattomaksi. Tämä on antanut kampanjoille kummankin leirin toivomaa kontrastia. On kuitenkin vaikea sanoa, kuinka radikaali Romney olisi presidenttinä; hänellä on ollut varsin liberaaleja mielipiteitä monista asioista, mutta hänen poliittiset »vakaumuksensa» vaihtu-

vat tiuhaan ja helposti. Samoin on Obaman laita; hänen vuoden 2008 vaalikampanjansa profiloitui hyvin liberaalina, mutta presidenttinä hän on ollut Yhdysvaltojen mittakaavassa keskustalainen (eli varsin konservatiivinen). Romney todennäköisesti gravitoituisi kohti samaa keskustaa.

Obama olisi ehkä marginaalisesti parempi presidentti kuin vastustajansa, ainakin yhden asian suhteen: Romney nimittäisi todella konservatiivisia tuomareita korkeimpaan oikeuteen. Toisaalta Obaman vaarallisin ominaisuus on ollut se, että sellaiset ihmiset, jotka tavallisesti välittävät ihmisoikeuksista, kansalaisoikeuksista ja rauhasta, ovat hänen presidenttikautensa aikana passivoituneet, kun Yhdysvaltain imperiumi on saanut uudet, ystävälliset kasvot. □

Ilari Kailan Obama-sivusto:

<http://www.obamatheconservative.com/>

Ilari Kaila asuu Yhdysvalloissa ja seuraa tiiviisti maan politiikkaa.

Tutkijatohtori
VILLE JALOVAARA

Helsingin kulttuuri-
ja kirjastolautakunnan
varajäsen
Stadin valtuustoon 2012!

404

Käy tutustumassa:
www.villejalovaara.net

568

SANAT TEOIKSI!

Äänestä Vantaan valtuustoon
Vasemmistoliiton ehdokas kirjailija,
toimittaja, VTM, FM, Rita Dahl.

VAALITEEMAT:

1. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus.
2. Yhdistävä, ei erottava monikulttuurisuus.
3. Kulttuuria kaikille.

<http://kuntavaaliehdokas.fi/ritadah>

vasemmisto
RIKKAUTTA JOLLA ON ARVOA

Helsingin Vihreät

1003

**PELASTAKAAMME
HELSINKI
ANKEUTTAJILTA!**

ASUMINEN, KOULUT, YMPÄRISTÖ
& KULTTUURI

SYRJÄYTYMINEN, TURHA KILPAILUTUS
& GUGGISTELEVA PÖNÖTYS

NETTISIVUILLA LISÄÄ MIELIPITEITÄ:
TUOMASRANTANEN.FI
KAUPUNGINVALTUUTETTU, ROIHUVUORI, VOIMAN KUSTANTAJA

KATSO KAVERIA

919

ALPO AALTOKOSKI
KOREOGRAFI-TAITEELLINEN
JOHTAJA, MA
Helsinki

Vihreät De Gröna

"SIVISTYS ON MONIKIELINEN"

Martina Reuter
FT, YLIOPISTONLEHTORI

vasemmisto
vänstern

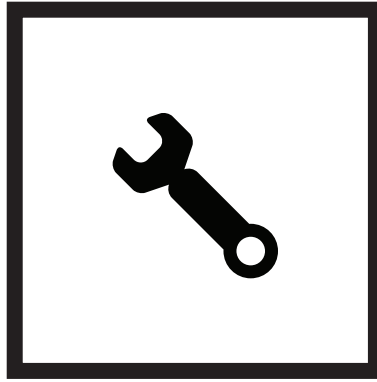

www.martinareuter.net

95
Helsinki

MITEN KEHITTÄISIT KULTTUURIVIHKOJA?

Osallistu lukijatutkimukseen!

Kulttuurivihkot on ollut olemassa kohta 40 vuotta. Alkujaan Kulttuuriyöntekijäin Liiton äänitorveksi perustettu julkaisu on nykyään Suomen ainoa tai lähes ainoa vasemmistosuuntautunut, järjestöistä riippumaton yleiskulttuurilehti. Resurssimme ovat kuitenkin vähäisiä, ja lehden levikki on suhteellisen pieni, vaikka kasvupotentiaalia luultavasti olisi.

Osana Kulttuurivihkojen pitkän aikavälin kehittämistyötä olemme päättäneet tehdä lukijatutkimuksen. Tutkimuksen kysely alkaa seuraavalta sivulta, ja siihen saa osallistua kuka tahansa tilaaja tai muu lukija. Tarkoituksena on selvittää lukijoidemme mieltymyksiä ja toiveita ja vastausten perusteella kehittää Kulttuurivihkoja entistä paremmin yleisöään palvelevaksi.

Toivomme, että voit käyttää muutaman minuutin ajastasi kyselyyn vastaamiseen. Mitä enemmän saamme vastauksia, sen luotettavamman ja monipuolisemman kuvan saamme lukijoidemme näkemyksistä.

Vastaajien kesken arvotaan kolme kappaletta Kulttuurivihkojen vuositilausta (jonka voi käyttää itse tai antaa lahjaksi ystävälle) sekä viisi kirjapalkintoa.

Muistathan postittaa vastauksesi määräajassa, viimeistään 31.10. Kulttuurivihkot maksaa luonnollisesti postimaksun.

***Yhteistyöterveisin
Toimitus***

**KULTTUURIVIIHKOT PYYTÄÄ
VASTAAMAAN SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN.**

SUKUPUOLI

-
- mies
-
- nainen.

SYNTYMÄVUOSI

SIVIILISÄÄTY

-
- naimisissa tai avoliitossa
-
-
- rekisteröidyssä parisuhteessa
-
-
- naimaton
-
- asumuserossa tai eronnut
-
-
- leski.

KOULUTUS

-
- esiaste
-
- alempi perusaste
-
-
- ylempi perusaste
-
- keskiaste
-
-
- alempi korkeakouluaste
-
-
- ylempi korkeakouluaste
-
-
- tutkijakoulutusaste
-
- muu, mikä:

AMMATTISI:

-
- johtaja
-
- erityisasiantuntija
-
- asiantuntija
-
-
- toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijä
-
-
- palvelu- ja myyntityöntekijä
-
- maanviljelijä, metsätyöntekijä tms.
-
-
- rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijä
-
-
- prosessi- ja kuljetustyöntekijä
-
-
- muu työntekijä
-
- sotilas
-
-
- muu, mikä: _____

(Huom. Taiteilijat ja tutkijat luokitellaan erityisasiantuntijoihin.)

KULTTUURIVIIHKOJEN TILAUSMAKSU

- (42,51 e kesto, 50,14 e määräaikainen) on
 edullinen sopiva liian kallis.

KUINKA MONI LUKEE SINULLE TULEVAA KULTTUURIVIIHKOJA?

_____ henkeä.

SÄILYÄTKÖ LEHTEÄ ILMESTYMISEN JÄLKEEN?

-
- Kierrätykseen, kun olen lukenut
-
-
- muutaman kuukauden
-
-
- säilytän joitakin numeroita kauan
-
-
- arkistoin vuosikertoja.

KULTTUURIVIIHKOJEN SOPIVIN ILMESTYMITIHEYS OLISI

-
- nykyistä paksumpana 4 kertaa vuodessa
-
-
- 5-6 kertaa vuodessa, kuten nykyään
-
-
- nykyistä useammin, vaikka tilausmaksu nousisi.

LEHDEN SIVUMÄÄRÄ ON

-
- sopiva
-
- liian paljon sivuja
-
-
- enemmän sivuja.

MITÄ MIELTÄ OLET LEHDEN ULKOASUSTA?

-
- Selkeä ja helppolukuinen
-
- vaihtelee
-
-
- liian pieni tai vaikealukuinen kirjasin.
-
- Vapaamuotoinen kommentti ulkoasusta:

KULTTUURIVIIHKOT ON JULKAISSUT ERI-LAISIA TEEMANUMEROITA (DESIGN, YLIOPISTOT, EUROOPPA, MARX).

-
- Teemalehdet ovat hyviä.
-
-
- Mieluummin yleislehtiä.
-
- Yleislehtiä + muutama teemalehti vuosittain.

LEHDEN VAKIOPALSTOISTA

KIINNOSTAVIMPIA OVAT

-
- pääkirjoitus
-
- 200 sanaa
-
- arvostelut (kirjat, näyttelyt, levyt, elokuvat jne.)
-
-
- kolumnit (Soikkeli, Avelin, Berger)
-
-
- kaunokirjallisuus (runot, novellit).

MITKÄ AIHEPIIRIT KIINNOSTAVAT SINUA ENITEN?

-
- Kirjallisuus, sanataide
-
- musiikki, tanssi, baletti
-
- teatteri, elokuva, mediataide
-
-
- kuvataiteet
-
- arkkitehtuuri
-
-
- taideteollisuus, taiteellinen suunnittelu
-
-
- politiikka, yhteiskunta ja filosofia
-
-
- muu, mikä? _____

LUKIJATUTKIMUS

MAINITSE TÄSTÄ LEHDESTÄ KOLMEN KIINNOSTAVIMMAN JUTUN OTSIKOT:

VOITKO MAINITA PARI KIINNOSTAVINTA KULTTUURIVIHKOJEN JUTTUA, JOTKA OVAT JÄÄNEET MIELEESI VIIMEISEN VUODEN AIKANA?

TÄMÄ LEHTI MENEÉ MYÖS MUUTAMILLE TILAUSENSA PÄÄTTÄNEILLE.

VOITKO KERTOAA MUUTAMIN SANOIN MIKSI LOPETIT LEHDEN TILAUKSEN?

Verkko-osoitteessa www.kulttuurivihkot.fi/lehti/lukijatutkimus on lisäkysymyksiä, joihin pääset halutessasi vastaamaan syöttämällä takasivun osoitteessa olevan asiakastunnuksen. Internet-kyselyssä voit laajemminkin kommentoida Kulttuurivihkoja.

Lukijatutkimukseen vastanneiden kesken arvotaan kolme kappaletta Kulttuurivihkojen vuositilauksia sekä viisi kirjapalkintoa. Mikäli haluat osallistua arvontaan, kirjoita tähän nimesi ja osoitteesi tai, jos olet tilaaja, takakannen osoittemerkinnöistä löytyvä asiakasnumero:

KIITOS ETUKÄTEEN!

Kulttuurivihkojen toimitus

IRROTA LOMAKESIVU LEHDESTÄ,
TAITA KESKELTÄ JA NIDO KIINNI. VOIT
POSTITTA A LOMAKKEEN MAKSUTTA.

**Kulttuurivihkot
maksaa
postimaksun**

**KULTTUURIVIHKOT
DOMIROLA OY
VASTAUSLÄHETYS
TUNNUS 5011437
00003 HELSINKI**

48
KÄÄNTÄJÄN LEIPÄ VOI
KAVENTUA ENTISESTÄÄN

50
JOURNALISTIT AHDINGOSSA

53
TEKIJÄNOIKEUDEN PALUU
1700-LUVULLE

56
UUDEN TALOUDEN
OMISTAJAT

58
TAISTELU AVOIMEN
LÄHDEKOODIN PUOLESTA

TEKIJÄNOIKEUDET

Kääntäjän leipä voi kaventua entisestään

Kertamaksulla täydet oikeudet. Tämä on nykyään yhä useammin kustantamojen linja esimerkiksi kirjallisuuden suomentajia kohtaan. Kiistaa käydään tällä hetkellä erityisesti e-kirjoista.

Teksti Eija Pohjansaari
Kuvitus Teemu Raudaskoski

LUOVA LUOKKA on nuotia. Poliitikot yli puolue-rajoiden korostavat luovan luokan merkitystä kansantaloudelle ja yhteiskunnalle. Immateriaalialojen taloudellinen merkitys Euroopassa onkin jo suurempi kuin esimerkiksi autoteollisuuden. Samaan aikaan suuret media-alan yritykset ovat kuitenkin alkaneet toimia tavalla, joka heikentää luovan luokan asemaa.

Suomessa ainakin Sanoma News ja Sanoma Magazines vaativat sarjakuvantekijöitä luovuttamaan työnsä kaikki taloudelliset oikeudet Sanoma-konsernille. Myös valokuvaajien ja suomentajien tekijänoikeudellinen neuvotteluasema on heikentymässä, koska kustannusalan isoimmat toimijat haluavat yhä useammin ostaa kuviin ja kirjallisten teosten käännöksiin kertamaksulla täydet oikeudet.

Luovilla aloilla toimii paljon freelancereita ja yksinyrittäjiä, joilta puuttuu kollektiivinen neuvotteluoikeus. Suomentaja on lähes aina freelancer, joka neuvottelee töistään sopimus kerrallaan. Verrattuna suureen, mahdollisesti ylikansallisesti toimivaan mediatiloon yksittäisen freelancerin neuvotteluasema on heikko. Kustannusala kärsii hintapaineista, ja tavoitteena on saattaa ainakin bestsellerit lukevan yleisön ulottuville mahdollisimman pian ja mahdollisimman halvalla.

RISKIT JAKOON, VOITTOJA EI?

Uudet sähköiset jakelumuodot mutkistavat tilannetta entisestään. »Kirja-ala on murruksessa ja pahin kiistakapula tällä hetkellä on e-kirjan tulo Suomeen», kertoo Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton kirjallisuuden kääntäjien jaoston puheenjohtaja **Laura Lahdensuu**.

Vuonna 1955 perustetussa SKTL:ssä on pari tuhatta ammattilaisjäsentä, joista neljännes on kirjallisuuden kääntäjiä. Liiton jäsenten lisäksi freelance-töitä tekee myös joukko osa-aikaisia kääntäjiä esimerkiksi tutkijan toimen ohella.

Kustantamot odottavat e-kirjoista uutta huomattavaa jakelukanavaa. Suomessa asia on vielä uusi, eikä e-kirjojen kääntämiseen ole alalla vielä muotoutunut käytäntöjä. Nykyiset sopimukset eivät kata e-kirjoja. SKTL:n ja kustantamoiden välinen, jo vanhentunut perussopimus vuodelta 1992 kattaa paperikirjan lisäksi vain äänikirjan, josta kääntäjällä on oikeus saada rojaltilmaksuja. »Olisi oikeudenmukaista, että myös e-kirjat ja kirjoista otettavat jatkopainokset otettaisiin rojaltilien piiriin», toteaa Lahdensuu. »Luovan työn tekijälläkin on oikeus saada työstä elantonsa ja menestyä työllään. Koska kustantaja ja kääntäjä joutuvat molemmat ottamaan yrittäjärisikin, myös toiminnan voittojen pitäisi koitua molempien sopimuspuolten hyväksi.»

E-kirjaan liittyy muitakin avoimia kysymyksiä. »Kääntäjillä on parempi neuvotteluasema silloin, kun vanhoja käännöksiä tehdään e-kirjoiksi», kertoo kääntäjä **Jaakko Kankaanpää**, joka on Sanasto ry:n varapuheenjohtaja ja mukana SKTL:n tekijänoikeustyöryhmässä.

»Vanhoja käännöksiä koskevat sopimukset sisältävät vain painetun kirjan. Tällöin e-kirjasta on tehtävä uusi sopimus. Uusien käännösten kohdalla kustantamot ostaisivat mielellään kaikki oikeudet yhdellä kertamak-

sulla. E-kirjaoikeuksien suhteen kääntäjillä on ensimmäistä kertaa pitkiin aikoihin aito neuvotteluasema kustantamojen suuntaan, ja niistä toivotaan myös apua huonoon palkkiotilanteeseen. Kustantamojen vastustus on kuitenkin kovaa. Toisaalta monella pitkän linjan ammattilaisella on sekä uusia että vanhoja käännöksiä. Tämä voi hankaloittaa neuvotteluasemaa. Kääntäjä haluaa pitää kiinni oikeuksistaan, mutta toisaalta saada uusiakin töitä», tiivistää Kankaanpää.

KÄÄNTÄJÄ SELÄTTI LOISTON

Kääntäjällä on tekijänoikeuslain mukaan oikeus omaan tekstiinsä, ja tekijänoikeustulot ovat alan toimijoille tärkeitä. Kustantamon tekemä tekijänoikeuslain rikkomus johti vuonna 2010 oikeusjuttuun, kun kääntäjä **Paula Herranen** haastoi oikeuteen WSOY:n ja useiden kustantajien yhdessä omistaman taskukirjayhtiö Loiston, joka ei maksanut kääntäjille erikseen korvausta

sen kautta julkaistuista teoksista. Helsingin käräjäoikeus sekä myöhemmin hovioikeus tuomitsivat jutun kääntäjän hyväksi. Juttu saatiin päätökseen viime vuonna, kun myös korkein oikeus ratkaisi jutun kääntäjän eduksi. Herrasen saama korvaussumma puolittui jokaisessa oikeusasteessa, mutta monet pitävät voittoa silti hyvin merkityksellisenä luovan alan tekijöiden aseman kannalta.

Vuoden 1992 sopimuksen tilalle täytyy luoda uusi, ja jutusta toivotaan apua reilumpi-

»Vaihtuvuus on suuri, kun tulijat huomaavat, ettei kääntämisellä elä.»

en pelisääntöjen luomiseen kustannusalalle. »SKTL katsoo, että voimassa olevaa tekijänoikeuslainsäädäntöä olisi noudatettava ja että kääntäjän kustantajalta saama käyttökorvaus oikeuttaa materiaalin julkaisuun kirjan muodossa kustantajan omalla toiminimellä, mutta muut oikeudet jäävät kääntäjälle», kertoo Lahdensuu.

»Selkeät ja yksiselitteiset sopimukset olisivat kaikkien alalla toimivien etu.» Lainsäädännölläkin voitaisiin parantaa kääntäjien ja muiden itsensä työllistävien asemaa.

»LAATU ALKAA JO KÄRSIÄ»

Ammattitaitoisesti käännetty ja kustannustoitettu kirjallisuus on myös lukijan etu. Kääntäjien ansiotaso on kuitenkin ollut laskussa viimeiset kymmenen vuotta verrattuna muihin aloihin. Tämä huolestuttaa Lahdensuuta ja Kankaanpäää.

»Pelkään, että käännöskirjallisuuden lakipiste on nähty. Alalle on tulijoita, mutta toisaalta myös vaihtuvuus on suuri, kun tulijat huomaavat, ettei kääntämisellä elä. Kirjallisuuden laatu kärsii. Jokainen teos ansaitsee kuitenkin hyvän kohtelun ja kunnollisen käännöksen, olipa kyse vakavasta kaunokirjallisuudesta tai viiheestä», toteaa Kankaanpää. □

»KIRJAILIJATULOT MENEVÄT LAITEHANKINTOIHIN»

KIRJAILIJAN TEKIJÄNOIKEUSTULOT muodostuvat tekijänpalkkiosta, lainauskorvauksista sekä esimerkiksi käännoikeuksista. Kirjailijaliiton viimevuotisen selvityksen mukaan tekijänoikeustulojen keskiarvo kotimaisilla kirjailijoilla oli 2 000 euroa vuodessa. Kirjailija **Anne Leinonen** on kirjoittanut useita nuortenkirjoja yhdessä toisen kirjailijan kanssa, jolloin kaikki tulot menevät puoliksi.

»Kun minulla oli julkaisuissa viiden vuoden tauko, tuli loppuajankana myynnin mukaisia tekijänoikeustuloja noin 50 euroa vuosi. Olenkin pitänyt kiinni ansiotyöstäni ja lähtenyt siitä, että kirjailijatulot menevät laitehankintoihin ja muihin kirjoittamisen kustannuksiin. Ansiotyö tuo sitten perheelle sen varsinaisen elannon.»

ANNE LEINONEN TOIMI Kirjailijaliiton johtokunnassa vuosina 2010–2011, joten kirjailijakentän toimeentulokysymykset ovat hänelle tuttuja. Millaisena Leinonen näkee kirjailijalle

maksettavan ennakon merkityksen?

»Kirjailijan kannalta ennakon pitäisi olla kohtuullinen, koska se voi jäädä ainoaksi tuloksi, jonka kirjailija koskaan työstään saa. Ennako on myös luottamuksen osoitus kustantajalta kirjailijan suuntaan. Kentällä vain tällä hetkellä alkaa olla liikenteessä pienten kustantamoiden sopimuksia, joissa ei ennakoja ole ollenkaan tai ne ovat minimaaliset.»

Leinosen mukaan Kirjailijaliitto tukee kirjailijoita parhaiten säilyttämällä hyvät välit eri kustantamoihin ja seuraamalla kustannussopimusten kehittymistä.

»Tekijänoikeustulot liittyvät kiinteästi ylipäänsä kustannussopimuksiin ja niiden ehtoihin. Jokainen kirjailija tekee sopimuksensa itsenäisesti, mutta kenenkään ei ole pakko

allekirjoittaa riistohintaisia sopimuksia tai luopua oikeuksistaan vastikkeetta. Tekijänoikeustuloihin liittyvät myös esimerkiksi lainauskorvaukset, joiden kehittäminen on edelleen kesken.»

KIRJAILIJOITA ON nykyään paljon, eikä kaikille ilmeistyville kirjoille riitä huomiota. Kun kirjailijoiden ja nimikkeiden määrä lisääntyy, ilmestyneet kirjat katoavat kierrosta nopeammin kuin ennen. Mistä sitten pitäisi karsia?

»Kustantamot kustantavat oletettuun tarpeeseen. Kaukana ollaan kuitenkin ajoista, kun kirjan vakiopainos oli useamman tuhannen kappaleen luokkaa», Leinonen toteaa.

SAARA HENRIKSSON

Kirjailijat saivat tekijänoikeustuloja keskimäärin 2 000 euroa vuodessa.

Journalistit ahdingossa

Suurten mediatalot sanelevat
freelance-toimittajille ja -kuvaajille tylyjä
työehtoja. Malli tulee Yhdysvalloista.

Teksti Johanna Holm
Kuvitus Teemu Raudaskoski

»MIHIN KATOSIVAT journalistiset periaatteet, toisen kunnioitus ja moraalinen vastuu? Mitä tapahtuu sananvapaudelle, jos vapaan journalismin tekeminen tehdään lähes mahdottomaksi?»

Näin kysyy 12 vuotta lehtikuvaajana työskennellyt **Hanna-Kaisa Hämäläinen**. Puhe on journalistien tekijänoikeuksien heikentymisestä, ja samoja kysymyksiä pätkäilevät monet muutkin alalla työskentelevät. Suomen freelance-journalistit ry:n puheenjohtaja ja toimittaja **Heikki Jokinen** puolestaan kysyy, mitä aiemmin Suomessa vallinneelle reilun pelin hengelle on tapahtunut. »Olemme siirtymässä sopimusyhteiskunnasta saneluyhteiskuntaan. Vahvempi osapuoli haluaa sanella yksipuolisesti ehdot.» Tekijänoikeuksien heikentymisestä kärsivät erityisesti ei-vakituisissa työsuhteissa olevat freelance-journalistit.

Syyttävä sormi osoittaa erityisesti suurten mediatalojen suuntaan, jotka tarjoavat freelancereilleen tyyliä sopimuksia huonoilla ehdoilla. Suuntana on yhä useammin se, että yritykset haluavat journalistien luovuttavan tekemiensä töiden kaikki tai lähes kaikki käyttö- ja tekijänoikeudet, mutta ovat valmiita maksamaan työstä vain kertakorvauksen. Tämän jälkeen journalistilla ei myöskään ole mahdollisuutta enää kontrolloida, missä hänen työtään tullaan mahdollisesti tulevaisuudessa julkaisemaan. »Kyse ei ole vain rahasta, vaan myös sananvapaudesta ja median monipuolisuudesta», Jokinen muistuttaa.

MIKSI TEKIJÄNOIKEUKSIA TARVITAAN?

Media tarvitsee monenlaisia osaajia: kirjoittajia, valokuvaajia, kuvittajia, sarjakuvien tekijöitä. Heidän luovan työnsä tuloksena syntyy lehtiä, televisio-ohjelmia, erilaisia kuvituksia. Kun kirjallinen tai taiteellinen työ ylittää niin sanotun teoskynnyksen, se saa suojan ja sen tekijä tekijänoikeudet työhönsä.

»Luovan alan ammattilaisille tekijänoikeudet ovat ammatin selkäranka», Hämäläinen sanoo. Yksinkertaisesti ilmaistuna tekijänoikeudet

tuovat leivän pöytään. Liian huonoilla ehdoilla työn tekeminen ja työnsä tulosten myyminen ei ole kannattavaa. »Tekijänoikeudet ovat journalistin kauppatavara», Jokinen tiivistää. »Jos rahaa ei tule, luova työ on vaarassa loppua.»

Taloudellisten oikeuksien lisäksi myös moraalilla oikeuksilla on väliä. Ne suojelevat tekijän ja teoksen arvoa ja pyrkivät pitämään huolen siitä, että työtä käytetään hyvien tapojen mukaisesti. »Tämä koituu myös yleisön hyödyksi, koska tällöin työtä ei voi vääristellä

»JOS RAHAA EI TULE, LUOVA TYÖ ON VAARASSA LOPPUNA.»

tai muuttaa», Jokinen selventää.

»Tekijänoikeudet ovat tärkeitä myös sananvapauden, median monipuolisuuden ja määräysvallan kannalta. On eroa siinä, onko valtaa vain rahalla ja isoilla media-yhtiöillä vai myös luovilla työntekijöillä, joita on tuhansia.»

MEDIATALOJEN EPÄREILUT SOPIMUKSET

Monet lehdet käyttävät paljon freelancereita. »Freelancerit ovat turvaverkko, jota ilman harva lehti tulee toimeen», Hämäläinen sanoo. »He ovat joukko toimittajia, valokuvaajia, kuvittajia, kääntäjiä, ammattilaisia, jotka ideoivat, tuottavat ja toteuttavat lehtien sisältöä itsenäisinä yrittäjinä.»

Tästä huolimatta viime vuosina on siirtynyt yhä enemmän freelancereiden kannalta epäedullisiin sopimuksiin, jotka huonontavat heidän asemaansa ja oikeuksiaan töihinsä. »2000-luvulle asti ehdot olivat asiallisia», vuo-

desta 1986 asti vapaana toimittajana työskennellyt Jokinen sanoo. »Nyt Suomeen on tullut samanlaisia sopimuksia, kuin mitä Yhdysvalloissa on. Nämä tyyliä freelance-sopimukset ovat melko pitkälti suoraa käännöstavaraa jenkeistä. Siellä on kuitenkin erilainen lainsäädäntö ja jo lähtökohdiltaan huonommat tekijänoikeudet kuin Suomessa.»

Yksi esimerkki epäreiluista sopimuksista oli Sanoma Newsin tapaus. Sanoma News nousi otsikoihin vuonna 2009, kun tämä maamme yksi suurimmista mediakonserneista päätti yksipuolisesti tarjota freelancereilleen uusia sopimuksia mentaliteetilla ota tai jätä. Kiista päättyi paitsi otsikoihin myös tuomioistuimiin. Lopputuloksena oli freelance-sopimusten irtisanomisia ja suuri määrä huonoa julkisuutta. »Osan kanssa räätälöitiin uudet sopimukset, mutta monet menettivät työnsä, kun neuvottelut eivät onnistuneet tai Sanoma ei suostunut edes käymään niitä», Jokinen kertoo.

»Sanoma News on yksi esimerkki, joka sai ehkä kokonsa vuoksi paljon huomiota, mutta ei valitettavasti ainoaa», hän muistuttaa. Myös monet muut tunnetut mediayritykset, kuten Sanoma Magazine, Alma Media ja Aller Media ovat saaneet uudestaan ehtojaan, jotka ovat freelancereille epäedullisia sekä taloudelliselta että moraaliltaan kannalta.

TUKALIMMASSA TILANTEESSA VALOKUVAAJAT

»Tällä hetkellä mediayhtiöt vaativat tekijänoikeuksien ja käyttöoikeuden luovuttamista kertakorvausta vastaan», kuvaajana toimiva Hämäläinen valottaa. »Aiempaa laajempien tekijänoikeuksien luovuttaminen ilman lisäkorvausta ei ole kohtuullista tekijälle eikä kuvissa esiintyville henkilöille. Tästä seuraa myös juridisia ongelmia, kun kuvaaja ei voi hallita tai tietää sitä, missä tarkoituksessa kuvia käytetään.»

Kuvaajien ahdinko johtaa pahimmassa tapauksessa laadun heikkenemiseen. Hämäläisen mukaan tätä tapahtuu jo nyt. »Kuvaajaksi kelpaa yhtäkkiä kuka tahansa, joka vain suostuu kirjoittamaan sopimuksen. Monet tarinat

»Yhtiö halusi aivan kaikki oikeudet sarjakuvantekijöiden tuotantoon, myös oheistuotteisiin ja tekijöiden mahdollisuuksiin käyttää työtään ja hahmojaan muissa yhteyksissä.»

ja haastattelut jäävät antamatta ja kuvat kuvaamatta, sillä ihmiset tulevat koko ajan varovaisemmiksi suostumaan lehtien kuvauspyyntöihin nykyisillä sopimusehdoilla. Tilanne on milteipä lohduton, sillä niin monta lehtikuvaajasukupolvea on tehnyt lujasti töitä nostakseen suomalaisen kuvajournalismin ja tekijänoikeudet nykyiselle tasolle. Parhaimmat tekijät siirtyvät koko ajan pois kuvajournalismista tai suuntaavat asiakkaiden perässä ulkomaille.»

Kuvittajat ovat Jokisen mukaan valokuvaajia hieman paremmassa asemassa. »Esimerkiksi Sanoma News oli pakotettu neuvottelemaan paremmat sopimukset heille, sillä kuvitus on spesifimpää ja kuvittajia on Suomessa vähemmän kuin valokuvaajia.» Pöyris-

tyttäviä sen sijaan olivat ehdot, joita Sanoma News yritti vast'ikään ajaa läpi eräille sarjakuvataitelijoille. »Yhtiö halusi aivan kaikki oikeudet sarjakuvantekijöiden tuotantoon, myös oheistuotteisiin ja tekijöiden mahdollisuuksiin käyttää työtään ja hahmojaan muissa yhteyksissä.» Tämä olisi, kuten Sarjakuvantekijät ry. varoitti tiedotteessaan, »a kiss of death».

SANELUA VAI SOPIMISTA?

Media on bisnestä siinä missä muutkin alat, ja mediamaiseman muuttuessa sen on toki vastattava tuleviin haasteisiin. Jokisen ja Hämäläisen mielestä kaikkea ei voi kuitenkaan uhrata rahalle.

»Kustantajat yrittävät saavuttaa yksipuo-

lisesti itselleen taloudellista tulosta ahdistamalla lehtiensä freelancerit ahtaalle», Hämäläinen sanoo. »Kyse on myös arvostuksesta: kuinka paljon kunnioitamme ammattiamme ja sen tulevaisuutta, ja kuinka vähän nykyiset mediatilat siitä tuntuvat välittävän.»

Jokinen uskoo, että mediatilat ja freelancerit pääsisivät parhaaseen lopputulokseen yhteisen neuvottelupöydän ääressä. »Suomen freelance-journalistien liitto ja Journalistiliitto ovat aina valmiita neuvottelemaan. Freelancerit eivät pärjää ilman mediataloja, ja mediatalat eivät pärjää ilman freelancereita. Vastapuolen olemassaolo on tunnustettava. Tämä liittyy laajemminkin yhteiskuntaan ja siihen, millä tavalla toimitaan: sanellen vai sopien.»□

TEKIJÄNOIKEUDEN PALUU 1700-LUVULLE

Tietoyhteiskunnassa moni asia on julistettu vanhentuneeksi. Romukoppaan ovat joutuneet Maamme-laulu, kansallisuusaate, ammattiliitot, Karl Marx sekä tekijänoikeus. Otetaanpa kerrankin vakavasti piraattien puheet tekijänoikeuden vanhentuneisuudesta. Tosiasiassa piraattien vaatimusten toteuttaminen olisi paluuta menneeseen, jopa 1700-luvulle.

*Teksti Jorma Mäntylä
Kuvitus Pauliina Nykänen*

NYKYMUOTOINEN TEKIJÄNOIKEUS syntyi 1800-luvulla industrialismin läpimurron yhteydessä. Kiivaat väittelyt aiheesta koottiin 1886, kun solmittiin Bernin yleissopimus tekijänoikeudesta. Sen mukaan teoksen tekijänoikeus oli voimassa 50 vuotta tekijän kuolemasta. Sopimus on edelleen voimassa, mutta suoja-aika on 70 vuotta.

Tekijänoikeudesta kiisteltiin ankarasti ennen Bernin sopimusta. Teollistuminen Euroopassa oli nopeaa. Maat kilpailivat innovaatioista ja uuden luomisesta päästäkseen edelläkävijän asemaan. Mietittiin miten luovaa työtä kannustetaan, jotta kehitys nopeutuisi.

Vähitellen muotoutui ajatus, että paras kiihoke olisi omistusoikeuden kaltainen yksinoikeus luovan työn tuloksena syntyneeseen teokseen. Selkeästi tämän muotoili liberalistifilosofi **John Stuart Mill** (1806–1873). Hän esitti tekijänoikeuden perusteluksi, että tietoisuus yksinoikeudesta luotavaan teokseen toimisi kiihokkeena sen luomiseen (*Principles of Political Economy* 1848).

Ajatus ei ole kaukana samana vuonna ilmestyneestä *Kommunistisesta manifestista*. **Marx** ja **Engels** kirjoittivat, miten runoilijoista ja tiedemiehistä oli tullut maksua vastaan työskenteleviä palkkalaisia. He halusivat vapauttaa kulttuurin ja tieteen tekijät alistussuhteesta.

Tekijänoikeuden perusajatus oli ristiriidassa porvarillisen omistusoikeuden kanssa. Siksi osa työnantajista ja kapitalisteista huomautti, että normaalisti kapitalistisessa tuotannossa työn tulokset kuuluvat kapitalistille. Työntekijä saa palkan korvauksena tehdystä työstä, mutta työn tulos on kapitalistin omaisuutta. Tekijänoikeus olisi poikkeus kapitalismin pelisäännöistä.

Luovuus ja innovointi nousivat kuitenkin 1800-luvun teollisessa vallankumouksessa niin keskeiseen asemaan, että lainsäädännöllinen poikkeus hyväksyttiin Bernin sopimuksessa. Lahjakkaiden yksilöiden kannustaminen luovuuteen katsottiin yleisen edun mukaiseksi.

KUN TUTUSTUU tekijänoikeuden syntyhistoriaan, ei voi kuin ihmetellä Vasemmistonuorten tietoyhteiskuntateesejä, joiden mukaan »...omistusoikeutta on laajennettu painottaen suurpääoman etuja teoksen alkuperäisen tekijän oikeuksien suojaamisen kustannuksella.»

Vanussa on jäänyt huomaamatta tekijänoikeuteen sisältyvä radikaali poikkeus kapitalistisista omistussuhteista. Tämän poikkeuksen työnantajat halusivat murtaa vaatiessaan työsuhtetekijänoikeuden siirtämistä työnantajille.

TEKIJÄNOIKEUSFILOSOFIAA on moitittu yksipuolisesta ihmiskuvasta. Kiihokkeena luovuuteen on omistusoikeuden kaltainen yksinoikeus teokseen, ikään kuin omistamisen halu olisi luovuuden motiivi.

Tämä kritiikki on ekonomistista. Varmaan on taiteilijoita ja kirjailijoita, joille raha on tuotannon motiivi, mutta tuskinpa he ovat enemmistö. Tekijänoikeuslakien suoma yksinoikeus nimittäin pitää sisällään taloudellisten oikeuksien ohella moraaliset oikeudet eli isysoikeu-

Pahin virhe oli tietokoneohjelmien ottaminen tekijänoikeuden piiriin 1990-luvulla.

den. Niitä ei edes voi myydä. Vain taloudelliset oikeudet voi myydä.

Tekijänoikeuden yli satavuotinen historia osoittaa, että moraaliset oikeudet ovat lahjakkaille ja luoville ihmisille tärkeämpiä kuin taloudelliset oikeudet. Toiminnan motiivina onkin tekijän tietoisuus siitä, että luodessaan uuden ja ainutkertaisen teoksen muilla ei ole oikeutta anastaa ja muunnella sitä. Se on ja pysyy tekijän teoksena. Vain hänellä on oikeus muokata sitä edelleen.

TEKIJÄNOIKEUS ON JULISTETTU vanhentuneeksi väittäen, että kaikki eivät halua omistaa teoksiaan, vaan luovat jakeakseen teoksiaan edelleen. Piraattipuolue vaatii, että yksityinen kopiointi pitäisi sallia ja piraattijahti lopettaa.

Tällainen järjestelmä oli olemassa, nimittäin Neuvostoliitossa ja Kiinassa. Neuvostoliitto ei koskaan liittynyt Bernin sopimukseen, mutta seuraajavaltio Venäjä ratifioi sen 1994 ja Kiina 1992. Sosialismin tekijänoikeudessa jokin meni siis pieleen, ja nyt vahinko yritetään korjata.

Neuvostoliiton tekijänoikeuden epäonnistumisesta on kuvaus **Reetallina Marinin** tutkimuksessa *Äänitepiratismi 2000-luvun alun Venäjällä. Laiton äänitekopiointi venäläistä musiikkiteollisuutta määrittelevänä ilmiönä* (Jyväskylän yliopisto, musiikkitiede 2006).

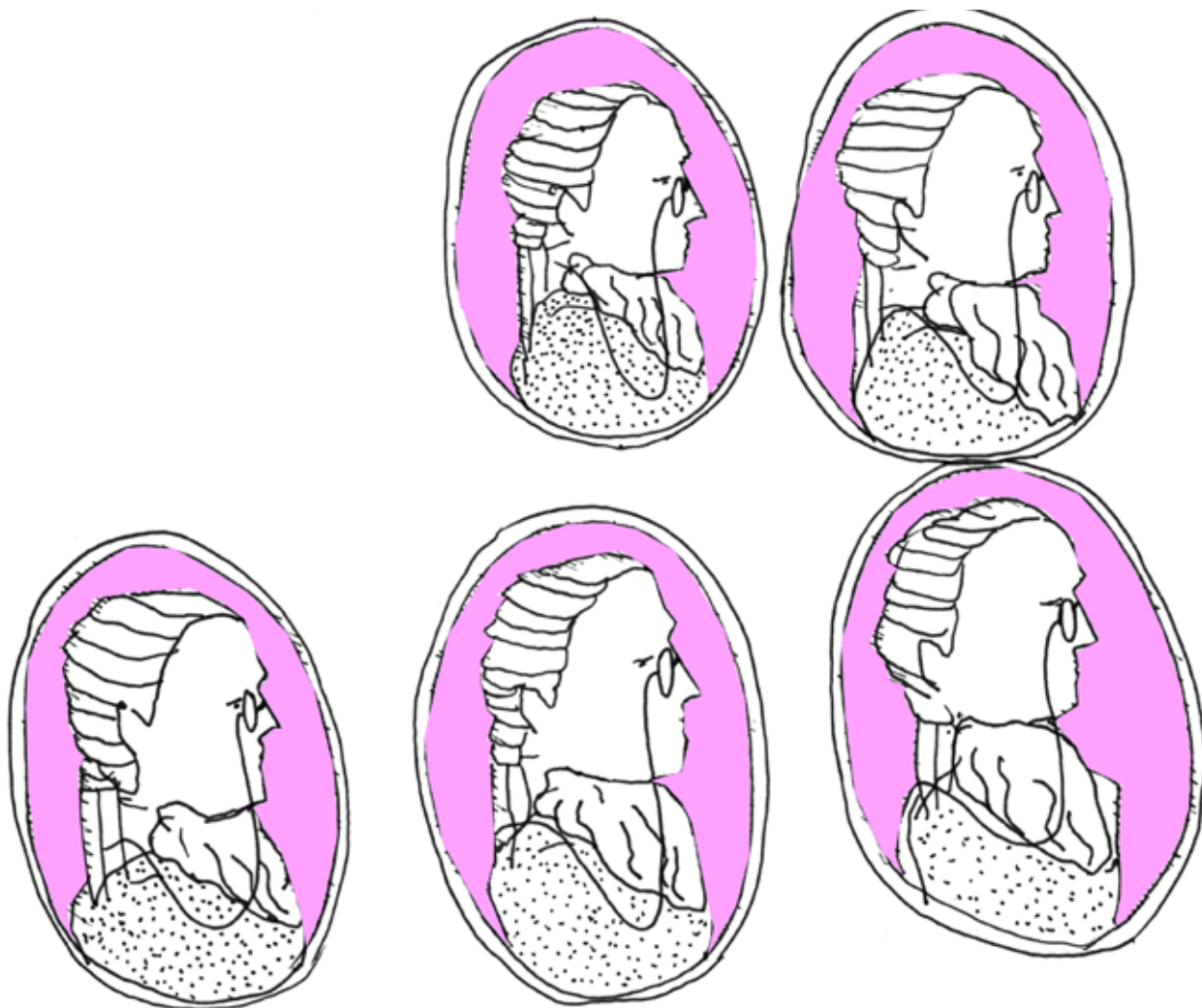
Sekä Neuvostoliitossa että Kiinassa tekijänoikeus oli pitkään heikko tai olematon. Vallankumouksen jälkeen jopa kansallistettiin kirjailijoiden ja säveltäjien tuotantoa, kuten **Dostojevskin**, **Gogolin**, **Puškinin**, **Borodin**, **Tšaikovskin** ja **Rimski-Korsakovin** teokset. Vuoden 1925 tekijänoikeuslaki takasi suojan vain 25 vuotta julkaisemisesta. Valvonta oli heikkoa, eivätkä tuomioistuimet käytännössä lainkaan noteeranneet tekijänoikeusrikkomuksia. Sensuurin oloissa kopioimisesta tuli laajamittainen kansanhubi, jota katsottiin läpi sormien. Neuvostoliitto oli piraattiparatiisi, jossa »copyleft» toimi ennen kuin **Richard Stallman** edes keksi sen lännessä 1980-luvulla.

On mietitty, miksi tekijänoikeus ei ole kotiutunut Venäjälle ja Kiinaan. Ne ovat edelleen luvattoman kopioinnin tyyssijoja. Näissä maissa ihmiskuva, käsitys yksilöstä persoonallisena ja ainutkertaisena oliona on erilainen kuin Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Venäjän ja Kiinan maaorjuudesta juontui kollektiivinen ihmiskuva, jossa yksilö on alistainen ryhmälle. Tämä ihmiskuva jatkui alkeellisten kommunistihallintojen aikana. Siihen ei ole kuulunut tekijänoikeuden kaltainen yksilönvapaus. Vahvan kollektiivifilosofian oloissa muotoutui pyrkimys luovien ja älyllisten teosten jakamiseen. Kiinassa on erityisesti korostettu perinteistä jakamisen kulttuuria. Luovien yksilöiden velvollisuutena on jakaa tuotoksensa yhteiskunnan kanssa.

Vastaavasti maissa, joissa arvostetaan individualismia enemmän kollektiivisuuden sijaan, on vähemmän piratismia. Yksilölle nähdään oikeus suojata luomansa teokset. Neuvostoliitossa ja Kiinassa tällaista oikeutta ei käsitetty.

Laaja kopioinnin salliminen ei ollut yhteiskunnalle edullista. Kiinassa ja Neuvostoliitossa kopiointikulttuuri johti länsimaiden jäljitelyyn, missä aloite ja etulyöntiasema olivat alkuperäisen läntisen teoksen luojalla. Kopiointi ei ole luovuutta. Siksi Kiina ja Neuvostoliitto jäivät vähitellen jälkeen länsimaista. Heikko tekijänoikeus ei rohkaissut luomaan uutta, kun siitä ei hyötynyt eikä saanut tunnustusta. Toki suurissa maissa oli aina yksilöitä, jotka heikosta tekijänoikeudesta välittämättä innovoivat, mutta yhteiskunnallinen degeneroituminen oli tosiasia.

Kun Kiina ja Venäjä ratifioivat Bernin sopimuksen, ne samalla tunnustivat heikon tekijänoikeuden ja piratismien haitat. Jos mielitään

kansainvälisen kehityksen kärkeen, kannattaa antaa luovien yksilöiden teoksille tekijänoikeussuoja.

MIKÄÄN JÄRJESTELMÄ EI OLE TÄYDELLINEN, ei tekijänoikeuskaan. Pahin virhe oli tietokoneohjelmien ottaminen tekijänoikeuden piiriin 1990-luvulla. Kun lakia säädettiin, työnantaja-myönteiset it-insinöörit lahjoittivat naiivissa uskossaan tekijänoikeudet työnantajille. Sen piti olla poikkeus, mutta siitä tulikin syöpäkasvain, joka lähettää nyt etäpesäkkeitä työsuhdetekijänoikeuteen. Työnantajat pitävät tietokoneohjelmia ennakkotapauksena, jonka perusteella kaikki luova työ pitäisi muunteluosuuksin luovuttaa heille. Nokia uhoaa äänekkäimmin ja pitää sitä elektroniikkateollisuuden kilpailukyvyyn ehtona.

Yhdysvallat ratifioi Bernin sopimuksen vasta 1989 – siis 102 vuoden harkinnan jälkeen, kun internetin läpimurto oli nähtävissä. Samalla Yhdysvallat halusi tietokoneohjelmat tekijänoikeuden piiriin. Se oletti näin varmis-

tavansa etulyöntiaseman nousevalla it-alalla.

Tekijänoikeuden automaattinen siirtäminen työnantajille on ristiriidassa alkuperäisen idean kanssa. Aiheesta ei ole keskusteltu, ja siksi syöpä on levinnyt 20 vuotta. Tietokoneohjelmointi ei ole sellaista luovaa työtä, että se kuuluisi varsinaiseen tekijänoikeuteen. Se pitäisi siirtää löyhempien patenttilakien piiriin.

Ongelma on myös tekijänoikeuden monopoliluonne. Tuotteen hinta ei määräydy markkinoilla kilpailussa, koska tekijä saa »... yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin» (TeoL 2§). Kun CD-levyt yleistyivät 1990-luvulla, hinta oli 15–20 euroa eli lähes kaksinkertainen LP-levyyn verrattuna, vaikka tuotanto oli halvempaa. Ahneus kostautui, kun tietokoneisiin tuli 1990-luvun lopulla polttavat CD-asetat. Piraattikopiointi räjähti.

Monopolissa hinta määräytyy poliittisin perustein. Tekijänoikeuden antamasta yksinoikeudesta huolimatta pitäisi kuunnella herkästi myös kuluttajia, jotka lopulta maksavat

lystin. Asianajajien teo-bisnes vieraantui mak-savasta yleisöstä.

Marinin tutkimuksen mukaan ylivoimaisesti suurin syy Kiinan ja entisen Neuvostoliiton piratismiin on köyhyys. Kun 95 prosenttia väestöstä ansaitsee 300–500 euroa kuussa, on 15 euron CD-levy mahdoton ostos – mutta euron piraatti kelpaa.

TEKIJÄNOIKEUDEN VANHENTUNEISUUTTA julistaa Piraattipuolue. Sen internetsivulla vaaditaan teosten kaupallisen suoja-ajan lyhentämistä enintään 10 vuoteen julkaisusta.

Ovatko he tosissaan? Piraattien paratiisi olisi sekoitus Neuvostoliittoa ja 1700-luvun alun Englantia. Maailman ensimmäinen tekijänoikeuslaki, kuningatar **Annan** laki vuonna 1710 antoi teokselle sentään 14 vuoden suojan. Piraateille sekun on liikaa.

Elätkö samalla vuosisadalla piraattien kanssa, jotka haikailevat paluusta 1700-luvulle? Väittävät vielä edustavansa modernia ja edistystä. □

UUDEN TALOUDEN OMISTAJAT

2000-luvun kulttuurista ja taloudellista todellisuutta hallitsee pitkälti internet. Pelkän tavaran sijasta nyt kaupataan yhä enemmän informaatiota, kulttuuria, ideoita ja tutkimustuloksia.

Teksti Iida Sofia Hirvonen
Kuvitus Teemu Raudaskoski

LUOVASTA TALOUDESTA puhutaan vallitsevassa diskurssissa innokkaasti. **Pekka Himasen** ja muiden visionäärien palopuheissa korostetaan sitä, kuinka aineeton talous on tie ympäristöystävälliseen talouskasvuun ja yksilöllisen luovuuden kukoistukseen.

Teppo Eskelinen, Otto Bruun, Ilkka Kauppinen ja **Hanna Kuusela** esittelivät immateriaalikapitalismi-termin teoksessaan *Immateriaalitalous – kapitalismin uusi muoto*. Marxilaisella käsitteellä halutaan nostaa esiin luovan talouden varjopuolia. Millaisia nämä ongelmat ovat? Ketkä voittavat ja ketkä häviävät aineettomassa taloudessa? Miksi optimistinen luovuusjargon pitäisi kyseenalaistaa?

AINEETON TALOUS VUOKRAPERINTÄTALOUTTA?

»Luova tai aineeton talous merkitsee sitä, että aiemmin vapaan saatavuuden logikoilla toimineet elämänpiirit ovat tavaramuotoistuneet», tutkija Teppo Eskelinen määrittelee.

»Immateriaalitalous on omistusjärjestelmänä vuokraperintätaloutta. Esimerkkinä voidaan käyttää toria, jolla käydään kauppaa. Markkinatalouteen kuuluu se, että kilpailun myötä myyjät ja ostajat päätyvät torilla erilaisiin asemiin. Vuokranperintätalouteen siirryttäen siinä vaiheessa, kun jollekulle myönnetään omistusoikeus tähän paikkaan. Tällöin omistaja alkaa periä sen käytöstä vuokraa.»

Vuokranperintä on haitaksi kaikille käyttäjille, eikä se varsinaisesti tuota mitään. Omistajalle se on kuitenkin äärimmäisen kannattavaa. Jos esimerkiksi tietokoneohjelma on yksityistä omaisuutta, kaikki joutuvat maksamaan sen käytöstä. Prosessissa häviävät kaikki paitsi taho, jolla on omistusoikeus.

KUKA OMISTAA TIEDON?

Aineettomassa taloudessa kulttuurihyödykkeet kaapataan omistusjärjestelmän piiriin.

»Ajankohtaisia esimerkkejä tällaisesta kehityksestä ovat kysymykset geneettisen informaation omistettavuudesta ja tavaramuotoisuudesta. Yliopistomaailmassa tiedon tuottamisen ja käyttämisen järjestelmä on ollut perinteisesti vapaata. Nykyisin akateemisessa maailmassa kamppaillaan kuitenkin tutkimustiedon omistettavuudesta. Paineet kasvavat jatkuvasti myös Suomessa. Kehitysmaissa kysymykset siemenviljan patentoitavuudesta ovat niin suuria, että sitä on pohjoismaisesta näkövinkkelistä vaikea käsittää.»

Monet esittävät itsestäänselvänä vastaargumenttina, että ilman omaisuuden suojaa hyödykkeitä ei syntyisi alun perinkään. Internetissä kopiointi ja vapaa tiedon levittäminen

on äärimmäisen helppoa. Eskelisen mukaan tietokoneohjelmistojen suhteen open source-liike vaikuttaa suhteellisen kyvykkäältä puolestamaan vapaan ohjelmiston ideaa. Internetin käyttöön liittyy silti monessa maassa vanhanaikaisia kontrollipyrkimyksiä, kuten sensuuri ja kansalaisten valvonta.

INTERNETISSÄ MONOPOLI ON AIEMPAA PYSYVÄMPI

Kapitalismin perusdynamikka on aina voittoihin pyrkiminen. Parhaita voittoja ei kääritä tietenkään kilpailuasetelmasta vaan monopoliaseman kautta.

Internetissä Googlen ja Facebookin kaltaisten jättiyritysten suosio ja valta vaikuttaa kasvavan koko ajan. Ihmiset suosivat tuttuja palveluja svaihtoehtoisten internetsivustojen sijaan. Esimerkiksi yhä suurempi osa suomalaisten musiikkinkuuntelusta tapahtuu

Parhaita voittoja ei kääritä kilpailuasetelmasta vaan monopoliaseman kautta.

internetissä Spotify-ohjelman kautta. Kun vielä kymmenen vuotta sitten tietoa haettiin erilaisten hakukoneiden kautta, nykyisin lähes kaikki tiedonhaku tapahtuu Googlessa.

Eskelisen mukaan Googlen kaltaisten sivustojen kohdalla voidaan puhua tuotannollisen monopolin sijaan kulttuurisesta monopolista. Internetissä kulttuurinen monopoli tarkoittaa pyrkimystä saada mahdollisimman paljon toimintoja kulkemaan tietyn sovelluksen kautta. Esimerkiksi Facebook on onnistunut luomaan itsestään kuvan paikkana, jossa kaikki ovat. Vaihtoehtoja ei käytännössä ole.

»Kun jokin yritys päätyy internetissä kulttuuriseen monopoliasemaan, sitä voi olla jopa vaikeampi haastaa kuin tuotannollista monopolia. Taloustiede ei kykene vielä edes kuvailemaan tällaisten firmojen menestystä», Eskelinen kertoo.

TIETO MUODOSTUU YHÄ AVOIMEMMIN

Tekijänoikeuskysymykset ovat aineettomassa taloudessa jatkuvan kamppailun alaisena. Tekijän kuolema on jo vanha teema, eikä moni-

kaan ota enää vakavasti renessanssin ajan luovaa yksilökäsitystä. Esimerkiksi Wikipedian kaltainen vapaa tietosanakirja on hyvä esimerkki siitä, miten tiedon käsite on koko ajan muuttumassa avoimemmaksi ja sosiaalisemmaksi. Ideoita ja informaatiota jaetaan yhä enemmän ilman, että sisällöntuottaja vaatii itselleen minkäänlaista korvausta tai kunniaa. Oikeusjärjestelmä laahaa Eskelisen mukaan kuitenkin kaukana menneisyydessä.

»Vaikka innovaatiopuheissa ymmärretään tiedon tuottamisen sosiaalinen luonne, juridinen järjestelmä on rakennettu suojaamaan 'tekijää'. Näin se päätyy toistamaan atomistisen yksilön luovuuden ideaa. Ongelmat syntyvät siitä, että omistusjärjestelmään liittyvät problematiikka häivytetään näkymättömiin.»

OIKEUDET PAKENEVAT TEKIJÄÄ

Tekijänoikeudet eivät Eskelisen mukaan tosiasiassa palvele enää varsinaista tekijää. Käytännössä tekijänoikeuksilla suojataan nykyisin omistajaa. Tekijänoikeuskiistoissa esimerkiksi freelance-toimittaja on voimaton lehtitalon paineiden alla. Monissa avustajasopimuksissa tekijät joutuvat luovuttamaan tekstiensä ja kuviansä käyttöoikeudet isoille mediataloille.

»Yritysten valta toteutuu siten, että juridisissa prosesseissa yrityksistä tehdään niin sanottuja keinokekoisia yksilöitä. Immateriaalikapitalismi tarvitsee valtion tuottamaa juridista omaisuudensuojaa. Vain tällä tavalla 'tavarant' idea saadaan koskemaan myös aineettomia hyödykkeitä.»

Eskelinen korostaa, että luovuusjargon ja juridiset käytännöt ovat kaksi eri asiaa. Tosiasiaa innovaatiopuhe tähtää taloudelliseen menestykseen kommodifikaation eli hyödykeistämisen kautta. Kommodifikaatio puolestaan ei onnistu ilman tekijäkeskeistä juridiikkaa.

LUOVUUDEN JA KAUPALLISUUDEN LIITTO

Kaupallisuus on kietoutunut syvälle blogosfääriin. Monet muoti- ja ruokabloggaajat aloittavat harrastajina, mutta päätyvät kirjoittamaan yrityksille suotuisia tekstejä ilmaistuotteita vastaan. Eskelinen ei pidä tällaista sisällöntuottamista varsinaisena ongelmana.

»Luovalla alalla on aina jossain määrin palveltu myös kaupallisia tarpeita. En pidä sitä vaarallisena. Ongelmalliseksi kaupallisten tarpeiden palveleminen muodostuu siinä vaiheessa, kun kaupalliset prioriteetit alkavat ohjata luovien alojen työntekijöiden toimintaa ennalta. Merkkejä sellaisesta on valitettavasti kyllä ilmassa.» □

Taistelu avoimen lähdekoodin puolesta

Avoimen lähdekoodin historia juontaa juurensa toisen maailmansodan ajoilta. Sosialismiin avoimen lähdekoodin ideologia kytkeytyy lähinnä vapaan tiedon jakamisen kautta, sen kannattajat eivät vastusta markkinoita.

*Teksti Tomi Toivio
Kuvat Teemus Raudaskoski*

ENSIMMÄISEN VARSINAISEN toimivan tietokoneen rakensi saksalainen **Konrad Zuse** vuonna 1941. Toisen maailmansodan aikana liittoutuneet kuitenkin voittivat tietoteknisen kilpailun ja mursivat natsien Enigma-salakirjoituksia Bletchley Parkin huippusalaisessa tukikohdassa, jonka aivoina toimi **Alan Turing** ja jossa sodan loppuun mennessä pyöri peräti kymmenen Colossus-mallista tietokoneita.

Tietokoneiden alkuaikojen historia liittyy olennaisesti fasismin vastaiseen taisteluun. Liittoutuneiden suurempi laskentateho saattoi vaikuttaa sodan lopputulokseen jopa ratkaisevasti. Valitettavasti Turing itse ei koskaan saanut ansaitsemaansa kunnioitusta, vaan joutui homovainojen uhriksi ja teki lopulta itsemurhan.

Nykyinen avoimen lähdekoodin ajattelu ei ole aivan uutta. Itse asiassa tietokoneiden alkuaikoina se oli yleisesti vallalla oleva käytäntö. Alkuaikojen ohjelmoijat ajattelivat tekevänsä tiedettä. Tieteen tuloksien pitää olla universaalisti jaettavissa. Niinpä oli vain luonnollista, että ohjelmoijat jakoivat koodinsa eteenpäin ilmaiseksi.

Tällaisessa avoimen lähdekoodin ympäristössä toimi esimerkiksi C-ohjelmointikielen kehittänyt **Dennis Ritchie**, jonka poismeno vuonna 2011 jäi Applen **Steve Jobsin** kuoleman varjosta, vaikka Ritchiellä oli ratkaisevaa vaikutusta nykyisen tietoyhteiskunnan perustan syntyyn ja Steve Jobs oli pelkkä tietokonealan markkinoinnilla rahastava liikemies.

Tällaiseen avoimen lähdekoodin ympäristöön saapui **Richard Stallman**, joka aloitti työn MIT:n tekoälylaboratoriossa vuonna 1971. Stallmanin ohjelmointiprojekteista kenties tunnetuin on Emacs-tekstieditori, jonka suosio on jatkunut 1970-luvulta näihin päiviin asti.

Stallmanin paratiisiin oli kuitenkin luikerrellut käärme. Monet ohjelmistojen valmistajat alkoivat 1980-luvun vaihteeseen mennessä suhtautua lähdekoodiin kuin yksityisomaisuuteen ja lopettivat sen toimittamisen ohjelmien mukana.

Stallman tahtoi vuonna 1980 muokata uuden lasertulostimensa ohjelmistoa, mutta Xerox ei antanutkaan hänelle lähdekoodia. Tämän ja vastaavien kokemuksien vuoksi Stallmanista tuli avoimen lähdekoodin puolesta kampanjoiva aktivisti.

PROJEKTI OHJELMISTOJEN VAPAUTTAMISEKSI

Vuonna 1983 Stallman perusti GNU-projektin, jonka päämääränä oli luoda avoimeen lähdekoodiin perustuva käyttöjärjestelmä. Hän perusti myös Free Software Foundationin aja-

maan vapaaohjelmien aatetta juridiselta ja poliittiselta kannalta.

Vapaaohjelmistojen juridiseksi perustaksi tuli GNU General Public License, jolla GNU-projektin ohjelmat julkaistiin. GPL on edelleenkin suosituin avoimen lähdekoodin lisenssi ja paljolti esikuva myöhemmille vastaaville hankkeille, kuten Creative Commons -lisensseille.

Free Software Foundationin määritelmän mukaan vapaan ohjelmiston täytyy täyttää neljä ehtoa, alkaen ehdosta nolla, koska tietokoneet aloittavat laskemisen nolasta:

Vapaus ajaa ohjelma, mistä tahansa syystä (vapaus 0).

Vapaus tutkia ohjelmaa, ja muuttella sitä tarpeidesi mukaan (vapaus 1). Lähdekoodin saatavuus on ennakkoehto tälle.

Vapaus jakaa kopioita uudestaan, jotta voit auttaa naapuriasi (vapaus 2).

Vapaus jakaa kopioita uudestaan, jotta voit auttaa naapuriasi (vapaus 2).

Vapaus jakaa kopioita uudestaan, jotta voit auttaa naapuriasi (vapaus 2).

Vapaus jakaa kopioita uudestaan, jotta voit auttaa naapuriasi (vapaus 2).

LINUSIN LAKI

GNU-projekti loi sekä vapaaohjelmistojen filosofian että sen juridisen pohjan. Projekti julkaisi myös kokonaisen joukon toimivia avoimen lähdekoodin ohjelmia. Vain yksi asia puuttui: kerneli, eli käyttöjärjestelmän ydin. Tähän tarvittiin suomalaista apua.

Vuonna 1991 suomalainen Helsingin yliopiston opiskelija **Linus Torvalds** julkaisi internetissä GPL-lisensoidun Linux-kernelin, josta tuli GNU-projektin ohjelmiin yhdistettynä toimiva kokonainen käyttöjärjestelmä, jota pitäisikin Stallmanin mukaan kutsua GNU/Linuxiksi eikä pelkästään Linuxiksi.

Stallman on pohjimmiltaan kaikkien mahdollisten hyvien asioiden puolesta kampanjoiva aktivisti, jonka näkemyksiä avoimesta lähdekoodista pidetään ajoittain joustamattomina ja toimintaa konfliktitilanteissa hyvin epädiplomaattisena. Linus Torvaldsin mielestä tietokoneiden parissa toimiminen on vain kivaa, mutta hänkään ei ole erityisen hienovertainen diplomaatti ristiriitailanteissa.

Linusin lain mukaan ihminen voi tehdä jotain selviytyäkseen, sosiaalisista syistä tai pelkästään huvin vuoksi. Ohjelmointia tehdään hänen mukaansa huvin vuoksi. Laki on melko suppea tulkinta ikivanhasta **Maslowin** tarvehierarkiasta, ja osoittaa, ettei nerokaskaan ohjelmoija välttämättä ole kovin taitava psykologi. Toisaalta psykologit saattaisivat selvittää vielä heikommin tietokoneohjelmoinnin kentällä, joten emme moiti Torvaldsia.

KATEDRAALI JA BASAARI

Keskeisistä avoimen lähdekoodin ideologeista tulee mainita vielä kolmas epädiplomaattinen herrasmies, **Eric S. Raymond**. Jos Stallman on lähinnä punavihreä aktivisti ja Torvalds pragmaattisesti suuntautunut henkilö, on Raymond yleisiltä poliittisilta mielipiteiltään ollut lähellä oikeistolibertarismia ja harrastaa myös asehulluttelua. Raymondin mielestä Stallmanin idealismi tai fanaattisuus häiritsi avoimen lähdekoodin käyttöä kaupallisissa projekteissa, joten hän käski Stallmanin »pitää turpansa kiinni ja näyttää lähdekoodinsa!»

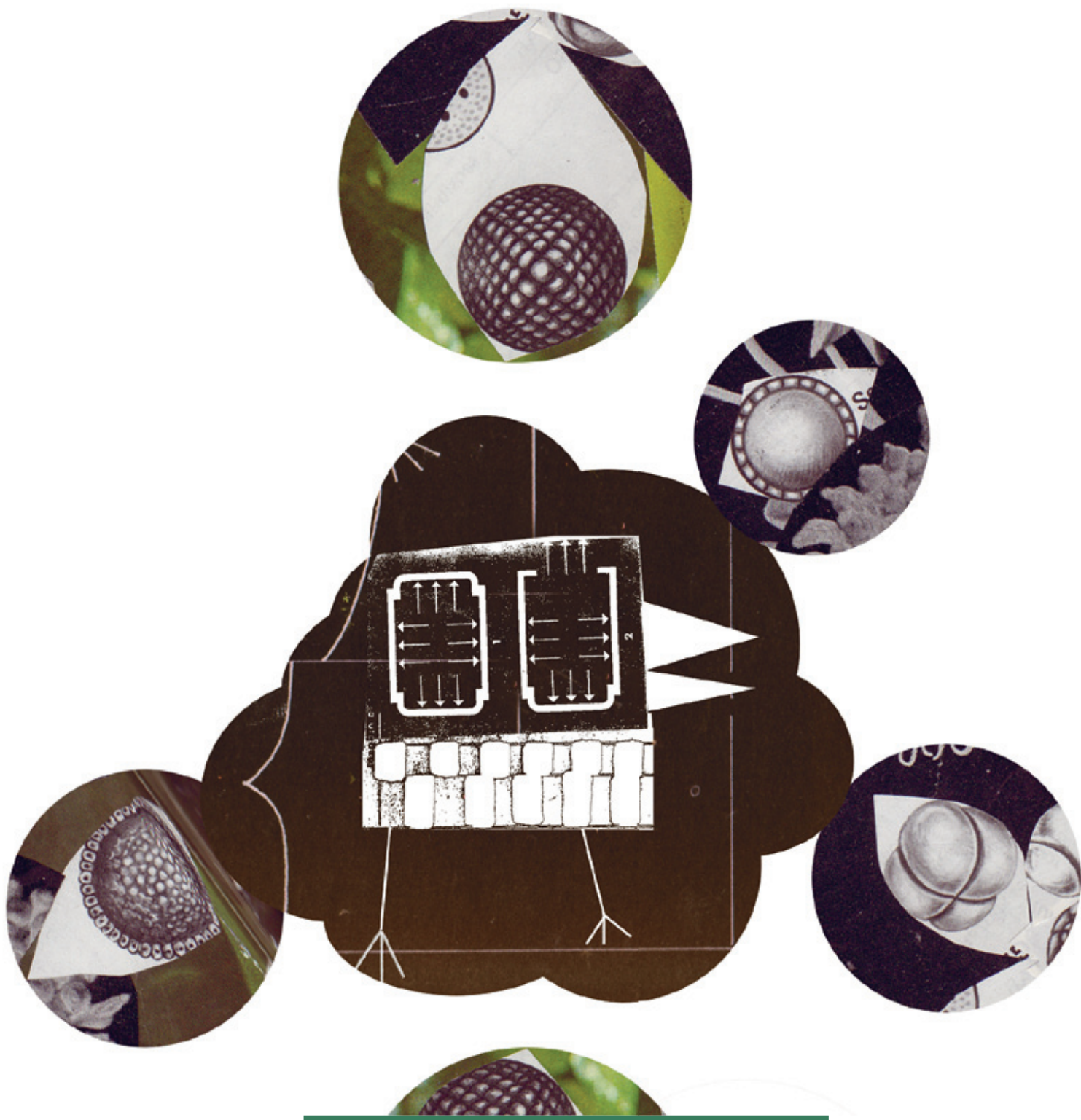
Raymond perusti Stallmanin Free Software Foundationin kanssa kilpailevan Open Source Initiativen. Molemmat suuntaukset ajavat avointa lähdekoodia, mutta Stallmanin vapaaohjelmistot ovat jossain määrin ideologisempi idea kuin Raymondin pragmaattisempi käsite avoimen lähdekoodin ohjelmistot. Raymondin pyrkimyksenä oli pudottaa suurin osa 1960-lukulaisuudesta pois, jotta liike-elämän olisi helpompaa innostua avoimesta lähdekoodista.

Raymond on myös kirjoittanut erään merkittävimmistä avoimen lähdekoodin ideologiaa yleisesti käsittelevistä kirjoista, *The Cathedral and The Bazaar*. Katedraalimallissa lähdekoodi on saatavilla, mutta se tarjotaan ylhäältäpäin ohjelmistojulkaisujen mukana. Basaarimallissa lähdekoodi on jatkuvasti tarjolla internetissä, ja sen muokkaaminen on helppo osallistua. Tässä kirjassa Raymond esitteli myös tunnetun sloganinsa: »Tarpeeksi suuri joukko silmämunia tekee kaikista bugeista näkyviä.»

AVOINTA VAAN EI AINA ILMAISTA

Mikä sitten on avoimen lähdekoodin ideologia? Lähdekoodin eli tiedon ilmainen jakaminen tuo mieleen sosialismin, mutta ehkä on sopivampaa verrata sitä tieteen etiikkaan. Tieteellinen kommunismi viittaa siihen perinteeseen käsitykseen, että tieteen tulosten täytyy olla avoimia ja koko tiedeyhteisön käytettävissä. Koska ohjelmistoja luotiin alun perin juuri julkisissa tutkimuslaitoksissa, on luonnollista, että tämä ajattelu periytyi tieteestä suoraan ohjelmistotuotantoon. Vasta myöhemmässä vaiheessa ohjelmat alettiin nähdä suljettuna ja yksityisomisteisena ilmiönä.

Rinnastukset poliittiseen sosialismiin ontuvat myös siinä mielessä, ettei yksikään avoimen lähdekoodin keskeinen puolestapuhuja ole varsinaisesti liiketoimintaa vastaan. Kaikkein ideologisimman linjan omaksunut Free Software Foundation jopa kannustaa myymään avoimen lähdekoodin ohjelmia mihin tahansa hintaan, jonka joku on niistä valmis

---

**»TARPEEKSI SUURI JOUKKO
SILMÄMUNIA TEKEE KAIKISTA
BUGEISTA NÄKYVIÄ.»**

»FREE AS IN FREEDOM, NOT FREE AS IN FREE BEER.»

---

maksamaan, kunhan ohjelman lähdekoodi toimitetaan ohjelman mukana.

Ohjelmien myyminen näin voisi merkitä esimerkiksi ohjelmien pakkaamista CD-levylle, jolloin myydään varsinaisesti palvelua, joka on ohjelmien pakkaaminen CD-levylle, eikä ohjelmia itseään. Koska ohjelmien lähdekoodi on kuitenkin saatavilla ilmaiseksi, on avoimen lähdekoodin liiketoiminta yleensä keskittynyt palveluiden myymiseen: ohjelmien asennuksesta, muokkaamisesta tietyille asiakkaalle sopiviksi tai käyttökoulutuksesta, dokumentaatiosta ja käyttötuesta sopii periä maksu. Tämä on puhtaan pragmaattinen näkökulma, sillä pelkästään vapaaehtoistyön tai julkisen rahoituksen pohjalta ei avoimen lähdekoodin kenttä voi kasvaa ja kehittyä. Nälkiintynyt ohjelmoija tuskin saisi kovinkaan paljon aikaan.

Osittain sekaannus johtuu siitä, että englanniksi sana »free» tarkoittaa sekä ilmaista että vapaata. Niinpä suomeksi avoin lähdekoodi on vapaata, muttei aina ilmaista. Englanniksi käsitettä joudutaan selittämään esimerkiksi sanomalla, että avoin lähdekoodi on »free as in freedom, not free as in free beer.» Lisäksi käsitteitä sotkemassa ovat ilmaisohjelmistot, jotka ovat ilmaisia, mutta eivät avointa lähdekoodia. Niinpä on olemassa Stallmanin vapaaohjelmia, vähemmän ideologialatautunei-

ta avoimen lähdekoodin ohjelmia ja täysin eri kategoriassa olevia ilmaisohjelmia.

Markkinataloutta avoin lähdekoodi ei siis vastusta. Jossain määrin sitä voidaan kuitenkin pitää anarkistisena. Peruslähdekohtana on se, että jos joku ei pidä tavasta, jolla jotain projektia hoidetaan, hänellä on mahdollisuus perustaa projektista oma versionsa, eli forkaata siitä oma versionsa. Tämä muistuttaa paljon anarkistista mallia vapaaehtoisista yhteenliittymistä, joista sopii erota ristiriitatilanteiden tullessa. Aikaisemmin projektien jakautumista pidettiin pahana asiana, mutta nykyisin siihen peräti kannustetaan, koska projektin eri versioiden parhaat puolet on mahdollista yhdistää myöhemmin.

Anarkismista huolimatta avointa lähdekoodia luonnehtii myös meritokraattisuus. Tyypillisesti käytössä on valistuneen diktaattorin malli. Vaikka projekti pyörisi hyvinkin anarkistisesti, voi sen perustajalla, ahkerimmalla tai taitavimmalla jäsenellä olla lopullinen veto-oikeus päätöksiin. Valistunut diktaattori estää projektin päättymisen lopulliseen kaokseen erimielisyyksien vuoksi. Ja valistuneen diktaattorin vallankäyttö voi johtaa siihen, että tyytymätön yhteisön jäsen perustaa oman versionsa projektista, jolloin hän on uuden projektin perustaja ja valistunut diktaattori.

Kuitenkin avointa lähdekoodia kehitetään paljon myös täysin hierarkkisesti organisoituneissa yrityksissä, joten anarkismiakaan ei voida pitää kattavana tunnuspiirteenä. Keskeisimmäksi tunnuspiirteeksi nousee juuri tieteen ihanteen kaltainen tiedon jakaminen. Avoin lähdekoodi saattaa olla sosialistista, mutta ainoastaan samassa määrin kuin tiede ihanteellisessa tapauksessa on. Vaikka ohjelmat ovat saatavilla ilmaisia julkisina hyödykkeinä, ei ajatteluun liity yhdelläkään tunnetulla avoimen lähdekoodin puolestapuhujalla minkäänlaista liiketoiminnan vastaisuutta.

Google on tukenut jatkuvasti avoimen lähdekoodin hankkeita, vaikka sen liiketoiminnan ytimessä olevat hakualgoritmit lienevät kaikista liikesalaisuuksista salaisimpia. Facebookin tapauksessa lähdekoodin avoimuus ei ehkä ole kovinkaan tärkeää, koska avoimen lähdekoodin projektit pystyvät helposti luomaan vastaavan palvelun, olennaisinta on hallitseva markkina-asema ja se, mitä Facebook tekee käyttäjiensä luovuttamilla tiedoilla. Avoimen lähdekoodin näkökulmasta pahin vaihtoehto ei ole Microsoft, jonka hallinta keskittyy käyttöjärjestelmän tasolle. Sellainen on ennemmin vertikaalisesti koko tuotantoketjuaan kontrolloiva Apple. □

Syksyn tullen – ruokapöytään

Martti Berger on helsinkiläinen kustantaja, kääntäjä ja kulttuurin monitoimimies. Hän kirjoittaa tällä palstalla Venäjään liittyvistä aiheista.

SYKSYN TULLEN muistamme jälleen kotona valmistetun illallisen ja katetun illallisipöydän. Muistamme keittiöstä kantautuvat voimakkaat, osallistumaan vaativat tuokset, houkuttelevan kattauksen alkupaloinen, pöydän hopeoissa kuuluvan heijastuksen, kynttilöiden valaiseman, häikäisevän valkealla pellavalla peitetyn pöydän, kristallien särmissä kimmeltävät valopisteet. Katsomme kiireettömän, mutta tarkkaavaisen odotuksen tunnelmissa kutsuvaa näkyä: palavia kynttilöitä, vielä tyhjinä kimaltelevia laseja, täysinäistä, hikoavaa vodkakaravia, jäillä pellavan alla lepäiviä samppanjapulloja, vielä suljettuja oluita ja tummina, sivummalla, tarjoilupöydällä odottavia viinipulloja.

Perhe valmistautuu käymään pöytään, jakamaan yhteisen illan, ties kuinka monennen sadannen kerran hyvän tapahtuman vuoksi milloin milläkin tekosyyllä, nimipäivän, syntymän, kuolinpäivän, kotiinpaluun, rakkaan ystävän tai sukulaisen ilmestymisen tai kiireisen viikon päätteeksi. Kuin silloin ennen, venäläisen perheen, venäläisen keittiön, venäläisen pöydän herkkujen odottelun nosteessa.

Tuon maailmaa syleilevän, hetkeen eläytyvän, yltiövieraanvaraisen hengen ylistyksenä, joka innoittaa kerta kerralta ja kutsuu yhä uudestaan palaamaan, sitä enemmän mitä useammin illallinen yhdessä nautitaan.

Mutta antakaamme perheen ystävineen käydä pöytään, avaamaan karahvin, kaatamaan juomia ja nostamaan ensimmäisen maljan ja maistelemaan alkupaloja. Vetäydymme muistoista ajatuksiin ja kyselemme tällä välin, mitkä ovat venäläisen keittiön salat.

SYKSYN ALKUPALOJA ovat marinoidut, sormustimen kokoiset kangastatit, sienisalaattia smetanassa, voissa paistetut nuoret herkkutatit; kalaa on ensin syrtuukissa; kotimajoneesin kyllästämää silliä syysturkissa, toista silliä ruohosipulilla aidossa smetanassa, kuhaladobia kermaisella piparjuurikastikkeella, sitten sammenmätiä sitruunanviipalein ko-

rostetulla paahtoleivillä tai kaikkea tätä pikublineillä. Ohessa on runsaasti tuoreita vihanneksia: tilliä, persiljaa, lehtipersiljaa, ruohosipulia, punasipulirenkaita, tuoresipuleita, retiisejä... tuoresuolattuja kurkkuja hunajan kanssa, tattariryynettä voisulalla, valkosipulilla höystettyä punakaalia, rosollia, vihannes-salaattia, hapankaalisalaattia ja karpalomehua, porkkanalastuja meiramivoissa, punajuurilohkoja ja sitruunamelissaa. Keittoja on useita: seljankaa, borssia, kirkasta lientä sienija kaalipiiraiden kanssa.

Pääruoka on tällä kertaa valkosipulivoissa paistettuja lampaankyljyksiä mintulla ja inkiväärilastuilla ja vielä fileestä valmistettu boef stroganoff, jossa oikea smetana kaulailee mu-

reaksi leivitetyn suuruksen kanssa. Koristeena runsaasti lehtipersiljaa, rinnalla valkosipulia ja voisulaa, mustaviinimarjan-, tammen- ja kirsikanlehdillä, tillillä ja sinapinsiemenillä maustettuja oikeita suolakurkkuja, vihreitä ja valkoisia salkoppuja viistoon leikeltynä ja kokonaisia voiherneitä. Jälkiruokana on omenaviipalein täytettyjä lettuja pihlajamarjahillolla ja dagesta-

nilaisella konjakilla ja väskynäkömpöttiä kuo-hukermalla.

MUISTAMME MITEN ateria jatkui pitkälle yön, miten välillä pidettiin tauko ja syötiin ennen pääruokia sitruunajäädykettä mantelilas-tuineen ja miten keskustelu aaltoili ja kohosi korkealle ja pauhasi nauraen eksistentiaalsiin rantakallioihin. Miten ruoka sulii jutellessa, kuunnellessa ja kertoillessa, miten kaskut ja tarinat ajoivat toisiaan takaa ja miten lausuttiin kilpaa ensin **Tšehovia** ja repliikit **Gribojedovilta**, miten sitten **Dzerjavin** ja **Puškin** ja **Blok** ja **Jesenin** ja **Majakovski**, **Tsvetajeva** ja **Ahmatova** kilpailivat keskenään. Ja miten yö oli ulkona hiljainen kuin vastasataneen lumen jäljiltä.

Tämä tarina on omistettu tyttärelleeni Anna Martinovalle hänen täyttäessään yhdeksäntoista vuotta.

Perhe valmistautuu käymään pöytään, jakamaan yhteisen illan, ties kuinka monennen sadannen kerran.

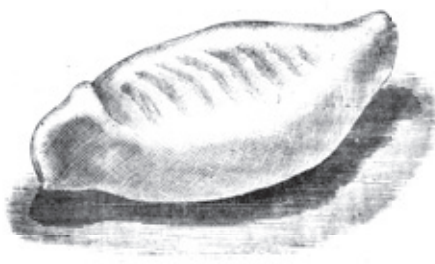

Рис. 1. Фирма сырого слоеного пирога.

mielipide@kulttuurivihkot.fi

Lukijakirjeet

EURO OLEN MINÄ

ISÄNI SANOI AIKOINAAN, että älä koskaan mene sellaisesta ovesta, jossa ei ole kahvaa sisäpuolella. Suomi avioitui euron kanssa vuonna 1999. Eurosta tuli suurten puolueiden, *Helsingin Sanomien* (elinkeinoelämän) projekti ja sokea piste. Suomi pääsi suuresta varjosta valoon. 2010 kävi ilmi, ettei avioehtoa ole, joten kaikki, niin voitot kuin tappiotkin, ovat yhteisiä. Eurosta päätti ensimmäinen interrail-sukupolvi ja suomalaiset luulivat tulevansa eurooppalaisiksi. He erehtyivät: ei ole olemassa eurooppalaista identiteettiä, kuten ei ollut homo sovieticustakaan.

Finanssipaloja on ympäri Eurooppaa. Pa-loletku nähdään olevan EKP:llä, mutta **Angela Merkel** ei avaa suuttimia. Väärin. EKP:llä ei ole letkuja, Merkelillä ei ole suuttimia tämä palon sammuttamiseksi. Portugalin ja Irlannin nettovelka on 0,6 % liikkeellä olevasta finanssipääomasta ja Italian velka 2 %. Palon sammutusnappi ei ole Euroopassa eikä tässä maailmassa. Kansainvälisten finanssikeskusten algoritmeja tikittävät tietokoneet eivät sammu nappia painamalla. Pienet heilahdukset kurssessa tuottavat vähän rahaa, suuret heilahdukset tuottavat paljon rahaa. Muuttumaton tilanne tarkoittaa finanssimarkkinoilla kuolemaa. Valtioiden raha on tervetullutta kaikille, myös pelureille. Tämä ei ole moraalitonta, ei edes vedonlyöntiä; kyse on kaupasta.

TOIMIVAN VALUUTTAUNIONIN, siis euron edessä on valtioiden harmonisointi. Pohjoisen valtio koetaan turvaksi ja kansalaisten palvelijaksi. Etelässä valtio on aina ollut ihmisen vihollinen numero 1. Sitä vastustetaan, siltä varastetaan, sitä petkutetaan ja sabotoidaan. Yhteisöjen ero heijastaa demokratioiden eroja. Suomalaiset istuvat yhä kärjäkivillä ratkomassa asioitaan (demokratiamme kulmakivi). Vastakkain ovat etelän löperö ja korruptioon altis valtio ja pohjoisen hyvinvointiyhteiskunnan pelastajavaltio. Vastakkain ovat myös protestanttinen etiikka ja katolilainen anteeksianto.

Pankkivalvonta ei pysty estämään tulevia kriisejä. Taloudessa jos missä ei voi astua kah-

ta kertaa samaan virtaan. Pelottavaa, että saman kuplan, minkä Suomi teki 1990-luvulla, ensin Islanti, sitten Amerikka, ja perässä Irlanti, Portugali ja Espanja tekivät myöhemmin. Nyt on maksun aika. Kiinan talouskasvu hiipuu, ja on vain ajan kysymys, milloin kiinteistöjen arvonalennuksista johtuva kriisi on todellisuutta sielläkin. Pää on vetävän käsissä ja kämmeniä kuumottaa. On otettava sieltä missä on: veronmaksajilta. Maksukykyinen valtio ja sen kuuliaiset veronmaksajat ovat hyvä bisnes epävarmoina aikoina. Tätä tulee jatkumaan niin kauan kuin yhteisvaluutta on olemassa.

Markkinavoimat eivät ole arvaamattomia. Ne ovat yksinkertaisten taloudellisten lakien alaisia. Kysymys ei ole moraalista, moraalini mainostamista. Markkinoilla ei ole menneisyyttä, ei oikein nykyisyyttä, ei oikein tulevaisuutta. Siksi markkinat eivät opi koskaan. Niillä ei ole mitään syytä oppia, sillä ei-
linen ei toistu.

Markkinat ovat aina edellä valvontaa.

KIINTEISTÖMARKKINOITA JA PANKKEJA ei valvota tarpeeksi. Väärin. Kiinteistöjen arvottaminen on liiketoimintaa, kiinteistöjen arvonalennukset ovat suurta liiketoimintaa. Onko uudella pankkivalvontavirastolla tarkemmat instrumentit käytössä? Ei, se joutuu tukeutumaan kansallisiin valvojiin edelleen. Uusi virasto ui syvällä poliitikkojen keittämässä sopassa, josta saimme esimakua stressitesteissä. Ensin kaikki läpäisivät testin ja äläkän jälkeen muutama pankki asetettiin tikun nenään. Lopputuloksena oli lausuntoja.

Saksalainen pankkivalvonta ei ole tehokkaampaa. Saksa pystyy Suomea paremmin sanomaan ainoastaan sen, minkä tukeminen on saksalaisten kannalta järkevää. Ja sehän käy Suomellekin. Suomi on taas ajopuu. Demokratiamme on kehittynyt paljon ja tehnyt aimo harppauksen: missä raha, siellä päätökset. Unionissa palataan entisten aikojen äriparlamentarismiin.

Markkinat ovat aina edellä valvontaa. Ainoastaan huomisen kurssikehitys ja pelin ennakointi on kannattavaa ja seurannan

arvoista. Markkinat eivät elä todellisuudessa. Todellisen maailman auringonlasku on tavoittamaton ja hetkellinen. Uneksijan auringonlasku on pysyvä ja ikuinen. Markkinat toimivat sumeiden todennäköisyyksien pohjalta; uusi, pysyvä ja ikuinen auringonnousu on ainut toivo selviytyä jokapäivästä.

ALHAINEN KORKOTASO ja euron (lume)vakaat ovat euron tuhon pääasiallisin syy. Alhaisilla koroilla on rakennettu Helsingin kokoinen aavekaupunki Etelä-Eurooppaan. Kaupungin nimi on Musta-Pekka. Markkinoita on turha syyttää vallitsevasta tilasta, ne ovat aina oikeassa, myös silloin kun ne ovat väärässä. Pääoman uudelleen järjestymistä ei valtioiden toimin voi estää. Euroopalla on mahdollisuus selvitä kriisistä rutistamalla valtiot, taloudet ja verotus yhteen ja aloittamalla uusjako, mikä tarkoittaa kolmatta maailmansotaa ilman renvuodatusta.

Maailma ei ole sen hullumpi kuin ennenkään. Noin 2 500 vuotta sitten **Sokrates** käveli Ateenan torilla ja katseli ympärilleen: »Kuinka paljon maailmassa onkaan tavaraa, jota minä en tule koskaan tarvitsemaan», hän totesi. Pari tuhatta vuotta historia kirjoitettiin kiveen (Reimsin katedraaliin asti), sitten saksalainen metallimies **Gutenberg** keksi kirjapainon ja kaikista lukijoista tuli historioitsijoita ja aika sai uuden perspektiivin, kunnes markkinat alkoivat kirjoittaa historian biteiksi. Näkijöitä, runoilijoita ja visionäärejä ovat nykyään it-alan insinöörit ja pankkisaleissa tikittävät koneet. Pääoman kiertonopeuden jatkuva kasvaminen on luonut maailman, jossa yhä pienempi osa ihmisistä tekee yhä nopeammin yhä suurempia ja kaikille yhteiskunnan aloille ulottuvia päätöksiä. Sivistyneistö, tuo voitoteleva lammaslauma, on luovuttanut vallan teknokraateille ja pankkiireille omassa asiassaan.

Eurohuoneessa ei ole kahvaa, mutta sieltä pääsee palokirveellä.

JUKKA HAVERINEN

www.orkkijokinen.fi

Orvokki Jokinen

Lähihoitaja Helsingistä

**Vanhukset ovat voimavara
– eivät pelkkä menoerä.**

vasemmisto
RIKKAUTTA JOLLA ON ARVOA

**TEKOJA
LÄHIPALVELUJEN
PUOLESTA**
www.skp.fi

**"Radikaalin muutoksen ja
taiteilijoiden toimeentulon
puolesta kulttuurin
leikkauslistoja vastaan!"**

JP Väisänen
356
Helsinki

Keskustelut, blogit, videot, tilaukset www.kulttuurivihkot.fi

- Tilaan 3 seuraavaa numeroa (6 kk lehdet) vain 15,90 euroa. Tilaus jatkuu kestopilauksena tarjouskauden jälkeen.
- Teen määräaikaisen tilauksen vuodeksi eteenpäin. Hinta on 50,14 €.
- Aloitan edullisen kestopilauksen ja saan kuusi seuraavaa numeroa 42,51 eurolla.

ASIAA TAITEESTA JA
YHTEISKUNNASTA
KUUESTI VUODESSA

Kulttuurivihkot
maksaa
postimaksun

Nimi

Osoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin tai sähköposti

Allekirjoitus

Kulttuurivihkot

Domirola Oy

Vastauslähetys

Tunnus 5011437

00003 Helsinki

Tilaukset myös sähköpostitse: tilaus@kulttuurivihkot.fi

**Kenellä on oikeus
päättää sukupuolesta?
Pedro Almodovar ja
Jay Prosser tekevät
transsukupuolisuuden
kokemuksista
ymmärrettäviä myös
biosukupuolisille.**

Teksti Iida Rauma
Kuva Tuuli Häggman

PEDRO ALMODOVARIN ELOKUVASSA *Iho jossa elän* (La Piel que habito, 2011) **Antonio Banderaksen** esittämä hullu plastiikkakirurgi Robert Ledgard sieppaa pahaa-aavistamattoman nuoren miehen Vincenten pimeältä tieltä ja vangitsee tämän kartanoonsa. Vuosien saatossa Ledgard leikkelee Vincenten kehoa kellariin kätketyllä klinikallaan. Operaatio operaatiolta Ledgard muovaa Vincentestä kaunista naista, Veraa. Siro, mallinkasvoinen Vincente/Vera on jokaista yksityiskohtaa myöten täydellinen nainen lukuun ottamatta sitä tosiasiaa, että hän on syntynyt mieheksi ja ellei hän tottele Ledgardin pakkomielteitä, hän saa kuolla.

Vincente/Vera elää Ledgardin kartanon ylellisessä huoneessa sähkölukkojen, ovien ja porttien takana, jatkuvan valvonnan alaisena. Tosiasiassa hänen vankilansa on vielä huomattavasti ahtaampi, se on vankiloista ahtain – hänen ihonsa.

Vaikka useissa Almodovarin elokuvissa on transsukupuolisia hahmoja, *Iho jossa elän* -elokuvaa ei ole tulkittu kuvaukseksi transsukupuolisuudesta, vaan arviot ja luennat siitä vaihtelevat psykopatian kuvauk-

sesta fantastiseen leikkiin, joka kyseenalaista sukupuolen aitouden. Ja miksi olisikaan tulkittu? Onhan Vincente/Veran kohtalo näennäisesti päinvastainen kuin transsukupuolisten. Hän on syntynyt kehoon, jonka hän kokee omakseen, ja sen sijaan, että häneen kohdistuva kirurgia olisi hänen itsensä toivomaa, se näyttäytyy mitä raaimpana ja ahdistavimpana väkivaltana.

Oma tulkintani on toinen. Väitän, että *Iho jossa elän* on elokuva nimenomaan transsukupuolisuudesta. Ja menen vielä pidemmälle; väitän että se on mitä havainnollisin ja poliittisin kannanotto transsukupuolisten ihmisten kaipaamien hoitojen puolesta.

TEORIAA IHOSTA

Teoksessaan *Second Skins: The Body Narratives of Transsexuality* **Jay Prosser** pohtii, miksi transsukupuolisten omaelämäkertoissa toistuu kuvaus kokemuksesta väärän ruumiin vankina olost. Postmoderniksi

teoreetikoksi hän antaa kysymykseen yllättävän yksinkertaisen vastauksen. Hänen mukaansa transsukupuolisuudessa ei ole kyse modernien kehonmuokkausteknologioiden mahdollistamasta identiteetistä sen paremmin kuin psyykkisestä sairaudesta tai patriarkaatin yrityksestä soluttautua naisten keskuuteen transnaisen hahmossa, kuten jotkut radikaalifeministit ovat ehdottaneet. Sen sijaan kielikuva vääran ruumiin vankina olemisesta toistuu ihmisten kertomuksissa siitä yksinkertaisesta syystä, että vääran ruumiin vankina oleminen on sitä, miltä transsukupuolisuus tuntuu.

Kuten Prosserin kirjan nimestä voi päätellä, myös hänen teoksessaan keskiössä on iho. Iho on raja oman itsen ja muiden välillä, se on biologisen, psyykkisen ja sosiaalisen kohtaamis-pinta. Iho pitää meidät jokaisen sisällään hyvin konkreettisella tavalla ja on suurin aistielimemme.

Prosserin teoriassa iho on tärkeässä osassa, sillä hän esittää, että toisin kuin yleisesti ajatellaan, transsukupuolisuus on nimenomaan kehon, ei mielen kokemus. Jokaisella ihmisellä on kehonkuva, joka syntyy siitä, että pystymme aistimaan ruumiimme osat ominamme. Transsukupuolisen kehonkuva eroaa ratkaisevasti hänen ruumiinsa visuaalisesta ja materiaalisesta todellisuudesta, eikä sukupuolisen ruumiin aistiminen omaksi siksi onnistu. Transsukupuolisen kehonkuva kertoo hänelle, että hänellä tulisi olla tiettyä sukupuolta oleva keho, mutta hänen materiaallinen ruumiinsa onkin toisenlainen. Prosser siteeraa teoksessaan psykoanalyttikko **Didier Anzieuta**, jonka mukaan ihminen tarvitsee elääkseen kokemuksen siitä, että hän kuuluu omaan ihoonsa. »Second skin» merkitsee Prosserille vääraa ihoa, transsukupuolisen ihmisen fyysisistä kokemusta siitä, että hänet on vangittu vääriin nahkoihin, ei edes omaan ihoonsa vaan johonkin toiseen. Väärä iho, toinen iho, oman kehonkuvan mukaisen ihon tilalla aiheuttaa ihmiselle ahdistusta – tunteen vangituksi tulemisesta. Kirurgia ja hormonihoitot auttavat transsukupuolisen kehoa olemaan sitä, mitä sen pitäisi olla. Hoitamalla materiaalista kehoa lähemmäs kehonkuva, transsukupuolinen voi vähitellen alkaa tuntea ihonsa omakseen.

TOTUUS IHON ALLA

*Second skin*istä puhumisen voi nähdä Prosserin yrityksenä havainnollistaa transsukupuolisen ihmisen kehonkokemusta niin, että se olisi ymmärrettävä myös ei-transsukupuoliselle ihmiselle, jonka kehonkokemus ja materiaallinen ruumis eivät muodosta ristiriitaa. Myös Almodovarin *Iho jossa elän* on radikaali pyrkimys konkretisoida transsukupuolisten ihmisten kokemusta ei-transsukupuolisille.

Almodovarin elokuvassa iho, jossa Vincente/Vera joutuu elämään, on suorastaan alleviivatulla tavalla väära, »second skin». Kirurgi Ledgard on laittoman geenimuuntelun avulla tuottanut keuhon ihoon verhoamaan Vincente/Veran väkivaltaisesti muunneltua ruumista.

Ensimmäisen leikkauksensa, vaginoplastian, jälkeen Vincente seisoo avarassa huoneessa jakkaralla ja tarkastelee peilistä leikkauksen tulosta. Katsoja ei näe Vincenten peilikuvaa eikä hänen feminiinisiksi muovattuja sukupuolielimiään, vaan Vincenten kasvot hänen katsoessaan itseään. Kohtauksessa Vincenten ahdistus hänen miehistä kehonkuvaansa vastaamattomasta kehostaan tulee myös katsojan iholle.

Iho jossa elän ei ole fantasia äärimmäisestä kehonmuokkauksesta tai

ruumiista vapaasta sukupuolesta; mikään muu tulkinta ei voisi olla yhtä epäonnistunut. *Iho jossa elän* on jokaisen transsukupuolisen kokemana painajainen vääran ihon vankina elämisestä. Se, että Vincente on biomies, joka joutuu kirurgi Ledgarden väkivallan kohteeksi, tuo vangituksi tulemisen kokemuksen myös biosukupuolisen katsojan ulottuville tavalla, jota on vaikea paeta. Katsoja joutuu miettimään, miltä tuntuisi, jos hän tulisi Vinceten tavoin pakotetuksi elämään kehossa, joka täydellisestä ja virheettömästä ulkonäöstään huolimatta on perustavanlaatuisesti väära.

Tulkintaani transsukupuolisuudesta vahvistaa myös elokuvan erikoinen, käännteinen aikarakenne. Kun katsoja näkee ensimmäistä kertaa Vincente/Veran, tämä on ulkoisesti viehättävä nainen, joka repii Ledgardin hänelle ostamat leningit ja yrittää, katsojalle vielä epäselväksi jäävästä syystä, vahingoittaa itseään viiltelemällä rintojaan.

Samoin kuin transsukupuoliset, myös Vincente/Vera tulee elokuvan rakenteellisen ratkaisun vuoksi tulkituksi ensin väärin. Naisen iho saa katsojan näkemään Vincente/Veran naisena, samoin kuin naisen tai miehen iho hämää ulkopuolisilta myös transsukupuolisten kehonkuvan todellisuuden. Vincente/Veran tarina ja se, että hän on todellisuudessa mies vangittuna naisen kehoon, selviävät vasta kun elokuvan puoliväliin sijoittuva takauma kertoo hänen tarinansa. Samoin transsukupuolisen transsukupuolisuus paljastuu vasta, kun hän kykenee artikuloimaan kokemuksensa transsukupuolisena.

KOHTI VAPAUTTA?

Elokuvan dramaattisessa lopussa Vincente/Veran onnistuu tappaa Ledgard ja paeta tämän kartanosta. Viimeisessä kohtauksessa Vincente/Vera tapaa äitinsä ja entisen työtoverinsa ja todistaa heille olevansa Vincente – hänen ulkonäöstään sitä ei voi enää päätellä. Elokuva jättää Vincenten kohtalon avoimeksi. Vaikka hän on vuosien jälkeen vapautunut Ledgardin vallasta, hänen vankilansa on yhä sama – naisen iho, väära iho, joka ei ole hänen omansa. Katsoja jää toivomaan lopullista vapautusta ja miettimään, eikä mikä tahansa muutos kohti Vincenten kehonkuvan mukaista, miehen kehoa, olisi hänelle suunnaton helpotus.

Iho jossa elän ei kritisoisi plastiikkakirurgiaa tai sukupuolienkorjauksia eikä pyri esittämään niiden tuloksia keinotekoisina. Se kritisoii rakenteita, jotka mitä väkivaltaisimmilla tavoilla pakottavat ihmiset elämään ihossa, joka ei ole heidän omansa: Kuka päättää, mitkä kehonkuvat ovat oikeita? Kuka päättää, mitkä ruumiit kelpaavat eletäviksi? Miksi yhteiskunnassamme kieltäydytään hoitamasta transsukupuolisia nuoria mutta leikellään intersukupuolisia lapsia muistuttamaan jompaa kumpaa sukupuolta ennen kuin he kykenevät itse ilmaisemaan käsitystään sukupuolestaan? Uskommeko ihmisten kokemuksia vai heidän ihoaan?

Almodovarin elokuva on taitavasti rakennettu tarina, joka konkretisoi jokaiselle biosukupuoliselle sen, miltä tuntuu olla vääran ihon vanki. Vincenten epätoivoiset pakoyritykset ja itsetuho eivät jätä hänen tunteitaan arvailunvaraiseksi. Radikaaleinta elokuvassa on sen päivänselvä totuus siitä, ettei Vincente ole sairas. Sairas on kirurgi, joka vangitsee Vincenten ihoon, joka ei ole hänen omansa. Yhteiskunta, jossa ihmiset pakotetaan ulkoapäin määriteltyyn sukupuoleen – sukupuoleen, jonka määrää lääkäri eikä ihminen itse – näyttyy yhtä sadistisena ja mieltävaltaisena kuin elokuvan hullu kirurgi. □

IHON VANGIT

Kivi ja lintu

Matias Halonen

Kuuitus Antti Kemppainen

JÄRVESSÄ OLI SAARI ja saaren edessä järvestä kohosi kivi. Kivi oli vanhaa tekoa, se oli noita edellisen jääkauden jäämassojen ja sulamisvirtauksien paikoilleen kuljettamia Fennoskandian vuorijonon jäänteitä. Siirtolohkare, joka oli jo kauan saanut köllötellä paikoillaan rauhassa sammaloituen ja jäkälää kasvaa pöhöttäen.

Vakaana kivi tarkkaili ympäristöään ja oli tyytyväinen elonsa taipaleeseen, joka noudatti tarkasti suurta geologista totuutta, jonka mukaisesti se vähitellen, äärimmäisen hitaasti hioutui kohti olemassaolonsa päätepistettä järven pohjan tomuna. Laineiden loiske kulutti tuulen kanssa jatkuvasti sen pintaa, mutta ei se kohtaloaan peljännyt, olihan se osa geologisen totuuden mukaista tarkoitusta, joka vääjäämättä ohjasi kaikkea elotonta ja elollista löytämään maaperässä yhteyden yhteisen alkuperän ja päätepisteen kautta.

Eräänä vuonna kiven elämänkulun historiassa sen poskelle laskeutui lintu, jonkin sortin lokki, joka aloitti pesänrakennuspuuhansa innokkaana saattaakseen uuden lokkisukupolven kirkumaan tuon järven ulapan ylle. Tätä oli sattunut ennenkin, vanha sammalparta oli toiminut vuosien saatossa leikkikehänä sadoille lintusukupolville. Valkoisen ulostekerroksenkin se oli kantanut ylpeästi muistaen sen olevan vain välivaihe geologisessa väistämättömyydessä.

Poikkeuksellista oli se, että lintu puhui kivelle. Ja mikäpä siinä kivellä kuunnella, toihan juttelu vaihtelua arkeen. Linnun lämpäys oli taukoamatonta varsinkin hautoma-aikana. Silloin se kertoi haaveksien lentämisen ja kalastamisen riemuista. Kivi vastaili harvakseltaan, lähinnä hajamielisesti murhdellen – ennen kaikkea sen raskaassa mielessä pyöri kuitenkin suuri geologinen totuus, joka ei juuri sijaa antanut linnun sepittämälle hölynpölylle, vaikka se sinänsä virkisti paikoilleen jumiutuneen kivivanhuksen elämää.

Eräänä päivänä lokki kuitenkin meni kiljunnassaan liian pitkälle, eikä kivi voinut olla puutumatta sen tapan loukata pyhää totuutta. Kuin ukkosen iskut pieksivät kiven hirveät sanat lintuparkaa:

»Eikö riitä, että laskeudut päälleni häiritsemään lepoani ja kuluttamaan kylkeäni happamalla ulosteillasi? Eikö riitä, että mölötät jatkuvasti turhanpäiväisiä? Onko sinun vielä tämän kaiken harmin lisäksi loukattava geologista totuutta, jonka tulisi olla pyhä kaikkialla kivi-, kasvi- ja eläinkunnissa? Kehtaatkin kehottaa minua, kiveä, armoitettua, jättämään sijani maa-aineksen kiertokulussa, jotta voisni hieman 'katsella maailmaa' tai 'lennellä'. Totuus on, että olen nähnyt ja tulen näkemään maailmaa paljon sinua enemmän. Osallistuessani pyhän geologisen totuuden toteutumiseen ratsastin jäämassoilla korkeammalla kuin sinun lajisi on koskaan käyvä!»

Itse asiassa kivi oli hyvin harmissaan siitä, kuinka selvästi lintu oli lausunut ilmi sen ilmeiset elonrajoitteet. Koska geologinen totuus oli mitä oli, ei kivi kuitenkaan voinut kuin vastata linnun tahattomaan loukkaukseen samalla mitalla:

»Geologinen totuus on myös se, että eräänä päivänä tällä minun edustamallani Maaemion kapaleella makaavat sinun vaalenneet luusi odottaen yhtymistään maaperään, jossa ne syntyvät uudelleen öljynä mahtavassa paineessa. Se on väistämätön totuus, jota et voi konsanaan käsittää!»

Ikään kuin vahvistaakseen viestiään kivi käänsi kylkeään ja vieräytti vielä kuoriutumattomat linnunpoikaset syvyysiin – olihan sen sydänkin loppujen lopuksi vain kiveä. Linnun sydän sitä vastoin rikkoutui tuhansiksi pieniksi siruiksi, jotka nyt todelliset kasvonsa järven pohjasta esiin kääntäneen kiven kolkko nauru heitti hajalleen. Lintu kuoli siihen paikkaan surunsa särkemänä.

Näin toteutui kiven uhkaus, joka oli geologisen totuuden nimissä sanottu.

Linnun luut vaalenivat ja levisivät vähitellen veden pohjaan yhtyen maa-ainekseen. Enää eivät lokit vierailleet kiven poskella, joka oli autio ja juro. Niin se jäi tyynessä yksinäisyydessään odottamaan geologisen kohtalonsa täyttymistä.

Mutta, luonto ei aina toimi geologisen totuuden mukaisesti, vaan erityisesti evolutiivisen totuuden vaikutukset saattavat tuoda yllättäviä piirteitä kehityksen kulkuun. Nimittäin, seuraavaksi saapui ihminen. Järvi padottiin, kuivattiin ja sen malmipitoinen kiviaines kerättiin talteen. Eikä siinä kiven itku ja hammasten kiristys auttanut, kun se jauhettiin teollisuuden tarpeisiin. Siitä eristettiin mineraaleja ja muita teollisuuden tarvitsemia aineita. Näistä suuri osa päättyi ase-tekniologiaa hyödyttämään. Pieni, mutta merkittävä osa kiveä päättyi osaksi tuomiopäivän asetta, jonka kohtalona on eräänä päivänä muuntaa koko planeettamme puhtaaksi energiaksi ja vaientaa ikuisiksi ajoiksi kaikkien totuuksien ylistyslaulu tällä kamaralla.

Matias Halonen on Uudellamaalla asuva, vereltään satakuntalais-karjalainen elämänpöytäkirjailija – suoraan Hämeestä. Hän kirjoittaa enimmäkseen lyhyitä kertomuksia ja toivoo, että ne kasvavat korkeiksi.

Lumiukko ja pallogrilli

Ossi Laulajainen

Kuivitus Antti Kempainen

VIIMEISTEN PÄÄKALLOKELIEN AIKA, takapihalla lumiukko, vyötäröllä kaulaliina porkkana vinosti nojaten nilkkoja vasten, koskee jo kiharaa ruohoa, sydämellä kuihtunut revii ri vielä henkii, etsien märällä surulla elämää vanhan hiekan sylistä, yhdenkään henkeä pitävän kiven antamatta mitään vastausta, kun alas valuvien silmien syrjällä se nähdessään kuinka kävelytiet ovat alkaneet esiintyä, ja parvekkeen ohi valo asettelee itseään sen intoja vasten, se huomaa minut, ja ällistyessään suuni empivää hymyä, minä pelästyessäni putoan omalle pohjalle, vain nostaakseniko kasvoilleni tämän häilyvän viestin kajon?: jo ennen kuin katujen verkostoja aletaan lakaista, virtaat vapaana purojen, ojien, viemäreiden jatkuvia reittejä. Silloin katseesi osuu enää suoraan taivaalle, kun palaan huoneeseen, jo tunnossani, uusi, joka vakaasti sanoo Yhteydessä: haluan sulaa kanssasi, rikas uusi ystäväni, yhteisen kuvamme kädestä pitäen viimeiseen asti, siihen, – olethan silloin muistona minussa vuolas kun, kivimassojen löydettyä itsensä suurista kasoistaan, vapaana toisiinsa kääntyen, minä lähden yksin kiertämään avaria keväisiä katuja, ja pisarasi helkkyvät läpi kirkkaan tyhjän puistikon, ethän silloin liikauta minua sen äyräiltä, varjon viileään nautintoon raiteiltani, (silloin naapurin lapset jo ovat mökeillä, rannoilla hiekassa sumun keveinä...) kun kelloradion ja ruokapöydän vahakangaskaan ei vetäisi minua itseensä, vain luvattu pieni, sinun rikkomaton liikkeesi puhaltaisi henkeäni kohti kelmeää, mutta odotettua iloa. Varjostan sälekaihtimella huoneen, surkastunut pääsi rinnassa olen levoton mutta yön lakanan suojassa, pienessä tilassa, asetun varmuuden tuntoon, hämähäryn lepoon, uni, rukouksen äänellä, hoitaa järjestymisen, sinun elämäsi ehtoon, yhdyttäisi ajat, janottaisi aavistuksiin, suhteemme ilman alaan, oli perjantaiyö, ja aikaa levittää omaksumani saaton arki kalenteripäiviin, virsikirja selata osastolta vuodenaajat, ja rukoilla, syventää vastuuntuntoa ennen päivän alkua, panna kahvi tippumaan... mieli nöyränä sinun jäsenien pisartuvissa liikahtuksissa, keskittyä, hillitä tunne, huolella alas portaat, älä hermostu, kiihdytä tunteittomaan jatkuvaa surua, avaa ovi avoimen rohkeasti, sillä rakkaus vaistoa kaikki vilpit, varovasti... mitä? Vanha taloyhtiön pallogrilli kolatulla nurmella, reippaana kuin työntekijä pitkän loman jälkeen, ah, virsi 569: herää, sydän nukkumasta talviunen horteesta, nouse valoon kuolemasta kevätaamun loisteessa! Herran henki lähteillensä kutsuu meitä lähellensä.

ENSI NÄKEMÄSTÄ omantunnon painuneet ruohot näkevät ilman, koivunposkillani jää muuntuu tipaksi silmään, kaukana tehtaan tuote, savu häviää pilviin, kuin kulkueen edellä katson pelkkää sinistä, hengen kyllästävä reittien ulottuvuutta, kun varikset, ruosteisen kupolisi heimolaiset, pöyhkeytyneine sulkineen kiertävät arkaa valmiuttasi kuin muinaismuistoa, eriskummaa, nuhjuisessa olemuksessaan

samaa sarjaa, he tunnustavat keskuuteensa nousseen, kuin kirkastuneena vanhojen aikojen lävitse, sieltä harmaasti tutun toteemipaalun. Sillä on koittanut toinen aika kovan, ankaran tilalle, jälleen uusi testamentti, liikennemerkkit, suojatien kyltit, joissa musta kävelijä ottaa askelen, sininen keino-, peltinen kuu katsoo pyörän polkijoita kuin unohtuneena omaan arvoon, hylätyksi tulemisen vapauden viehätukseen vetäytyen, ja minä olen avoinna, niin vähän yksin näiden merkityksien valojen kesken, että tunnistanko sieltä itseni? Ei tarvitse liikahtaa matkustaakseen maailman ympäri huimin seikkailuin, vetäydyn betoniseinän varjoon, sen turvin hamuan, tunnustelen, haen itsen tuntoa, koston Jumalan pelkoa muistin ohuilta sivuilta, tiedän se on pohjan, minulle tuntematon suunta edessään, pohjani lävitse kadoksissa, mutta pysyvä maamerkki, iltasauna, löylyn näkemys, on aina paikallansa, sekä lämmin lounas, jopa imuroinnin vaikeakulkuinen maasto. Entä käynti rannan kivien mailla? Ovathan, kuten olen pannut merkille, yhtä erittelemättä, ne kuten kuluneina kesinä, miten ne voivat nousta kuin vesi kellarihuoneeseen, jonka nurkissa hääriin kuin humala aivojen rakennelmissa... seisossani varjossa kummitteleva valon aalto tulvahtaa, tulee lihaksi naapurin ukossa, sen avoin hymy kutsuu minut empien pintaan, mutta kieltäydyn oluesta, iloiten myös seurasta, mutta hengitystä nauttien palaan ylös,

ainoa olento, joka koskee minua tyhjässä, sieraimiini, silmiini valoavaraksi hyökneessä tilassa, on korvissa kimeä äänesi, kun kaulasi asentaa, pienet silmätaulusi, kopean kaarevan nokan, pientä nuppiasi kuin aika virtaisi ylitsesi, kiertäen hauraat luusi, jäsenet, ja sielusi, mille ei asentoa löydy, eikä minulla ole nyt enempää, huoneilma väljenee, kirkas mykkä henki tutisee sen atomien huolimattoman puristuksen muistikuvien hengityksen siinä pitelemänä, halusin merituulen luo, uimaan auringonlaskun hiljaiseen aikaan, minut yksin vastaan ottaa, koko avautuvan veden vieras avaruus, heimo, kuin vapaalla lipuvan epävirallisen valvojan minut hyväksyen silmäkulmalla nyökäten joutsenet, värähtämättä jatkavat puistokävelyään, kun pilvet ovat suuria, eikä niitä voisi vähemmän kiinnostaa minä, ja kelluessani ahvenruoho kuin valtakuntansa hovimestarina koskee uloimmalla sormellaan kuin tuttua, selkäni taakkojansa uittavaa rauenneen lihaskuivaa kopeaa poskea, saarien vilkuttaessa silmiään, vetävät puoleensa juuri saman verran kuin rannalla lojuvat vaatteeni, siis tässä keskellä uin. Uin? Silti jää ei kannu vielä, henkäyksiä mielessä, sinut minä merkitsin rannalla yksi kevät, sinua pistin suoneen, nuuhkin nenään, eikä meitä ollut kuin sen illan, ilman sitä olisi tämä tyhjyys vielä edessä, kaikki on kerran, eikä sen koommin, kenties olen jo puolimatassa, happi syntyy, anna ruohon vapaasti hengittää, täyttää tiesi, mitä näet, lintu on unohtanut laulaa, tai äkännyt madon

koivun ahavoituneen varren suojassa, ei se voi seisoa näin, toivoa, luulla että merkitsee jotain, kuten minä, minä unohdun, makkaran tuoksu, silloin sama vesi herahti kielelleni muistojen väyliä, kun joskus autotalliin eksyessäni osuin romun lailla sulkeutuneen tympeän mustaposken läheisyyteen, tuskin luulin henkeä pihisevän, se variksia houkutteleva tirisevä rasva, nyt hymynsä täynnä huokoista lihaa, se mikä oli vapauden ensimmäisen päivän täyttä, vuolasta elämän tuntoa, oli ensin silmissäni tulipunaiset ikenet rehottaen avautunutta irstautta, mutta aloin ymmärtää jotain, kun pitkät teräksiset pihdit hajamielisesti lonksuen kokeilivat sisäisyyttään, kun ihmisten pääkallon ja naaman välillä aaltoili sylki, eikä ollut millänsäkään, alasluotuine monirivisine silmine luomalla katsauksella piti näköpiirissään kaulaliinaa, joka kuin kahden vuodenaajan välinen sopimus viskattuna ruusunmarjapensaana punaisille ohimoille kokee varaavansa auringon sädettä, hehkuttaakseen toverilleen tuollapuolen maailmassa sovitut merkit, ja hiekkatielle potkaistu porkkana, kuin rohkaisun merkkiä julistava muisto, mielen hellyyden liikuttamana tämän vihdoin työhön päässeen vastuunkantajan, joka, nyt ymmärrän, kuin kaikkeaan talven yli lämmintä itsetuntoa uumeniensa sisimmässä alassa säilötyään, vihdoin irrotettuna valoon, järkyttäisi painavia varpaitaan vähän kohti, mutta ihmismaailman, sekoittumaamme, ylpeyden alitajuinen sanomaton laki pitäisi liikkeen ratojen avaimia suljetuissa käsissään, tai olisi tämän todellisuuden aavistama bensan ja öljyn vastenmielisessä hengen liikkeessä mieleen juurtuneiden asetuksien, sille luonnostaan lankeavan kunnioituksen ikuista, joskin hiiltynttä, rotumme silmissä sumeana unohduksena porttina tien sulkevaa koskemattomuutta, näin kevään ensimmäisinä päivinä. Näitä mietteitä olin hautonut hellalla tehden, ikkunalla vilkuillen, ketsuppia, biojätepussissa porsaan lautasellinen, paisti jääkaapin pimeiden olettamuksien, unohtavassa huomassa, koomassa tuskan sänkyyn ajamana minä, syvällä, kello viisi iltapäivällä, kun vieteri aukaisi tiukan levälleen, tunnin päästä alkaisi langat radiosta, vihreä matto keittiössä ostopäätöksen inspiraatioon nähden hiljainen pitkälle vuodenaikojen värejä vasten muuntuva surkea petos, katselen pudistaen kaiteen yli toiseen ulottuvuuteen, ja jokin oli iskeä, karaisin rintani vapaan ilman, se tunnusti väristen teidät, kolmen keskinäisesti suhteutuneen piirin (minun suhteeni) Että halusin katsoa, heitä kuin vieras! olin tuomittu korvaamaan tällä hetkellä menehtyneen viikon toiseen vaihtavan elämän tilan painoon vaipuneen illan tummaa ahdinkoa alusimenaan pidättelevää ilon sosiaalista purkautumista, äkkiä kymmenen toisaalle katsottua vuotta kasvoi täyteen kiittollisuutta, ylpeyttä, syvä lapsuuden ystävyys, turmeltuneen nuoruuden jälkeen, oli versonut uudeksi reippaaksi kunnioitukseksi, lämmin hyvästely rinnassa istuin putarhatuolillani maton takana, unohdin, mutta suljettuna pihalle jätetyn pallogrillin kävin äkkiä aukaisemassa leveään, mutta mitään vaatimattomaan hymyyn.

Päiväunia Italiassa ja Italiasta

Noora Keto

Kuvitus Antti Kempainen

KUVITTELE VANHA MIES valmistelemaan katolista alttaria iltamessua varten. Kuvittele penkkiin nyhkimään neljä vanhaa naista ja rullalle käärityt valkeat pitsinäiliinat jokaisen nyrkkien väliin. Kuvittele pieni vuoristokatu meren rannalla ja skootterien pärinä autojonossa. Kuvittele neljävuotias tyttö ylittämään tietä ja äiti huutamaaan, ettei niin saa tehdä. Kuvittele päänkokoinen sitruuna suomalaisen turistin käteen ja seurueen ihmettelevät huudahdukset. Kuvittele aaltojen humina aurin-gonlaskun jälkeen valojen loistaessa tulikärpäsina rinteessä ja tähtien kirkastaessa yötaivasta. Kuvittele valkoiseksi kalkittu kaareva penkki kattoterassin nykytaidenäyttelyyn ja valtoimenaan roikkuvat valtavat valkeat kellokukat, jotka tuoksuvat tunteille, intohimolle, salaisuuksille ja kauniille tummille silmille. Kuvittele sinirastas istumaan rantakivelle kenenkään huomaamatta ja kahdeksan kaveruksen nauru vuokrahuvilan parvekkeelle, kynttilöin valaistulle ja oliiviöljyn huumaamalle. Kuvittele kaikki Euroopan kielet kaikumaan kiviportaisiin, liian korkeisiin kävellä korkokengillä, ja nopeasti sutaistu graffiti muurinpätkään kertomaan, että sinä rakastat minua.

KUVITTELE KISSA kurkistamaan kotioiven kalterien takaa, kun kuljet alas ja uudelleen kun palaat ylös. Kuvittele morsian kahlaamaan turkoosiin mereen salamavalojen rätistessä ja hääseurueen kirkuessa ihmetyksestä tai hurjana hullutuksesta. Kuvittele kallis valkeilta liinoilta tarjoiltu illallinen ja odotus hotellihuoneromantiikasta. Kuvittele kirkonkellojen kaiku aamuiseen kainaloon, jonne halusit nukahtaa. Kuvittele sadepilvi, joka vain hetkeksi peittää paahtavan auringon ja lokki lentämään taivaalle vuoriston peittyessä ukkospilveen. Kuvittele kaikki valkeat pitsimekot vihanneskaupan viereen ja orkideat kaarevaan ikkunaholviin, josta näkyy lautakatto. Kuvittele risti vuorenhuipulle ja mänty kasvamaan keskeltä pystysuoraa vuorensinää ja hikipisara punertavalle poskelle varjoisalla vaelluspolulla, jota kaksi mummoa kävelee haasteista huolimatta kaikkina elämänsä päivinä.

KUVITTELE VALTAVA KAMERA keltanokkaisen kuvaajan käsiin ja Limoncello kaikkien huulille. Kuvittele bougainvillen punaisuus, jättimäinen aaloe, sitruunapuu, merirapu ja meduusan jättämä jälki, joka muistuttaa käsivarteen tatuoitua karhuhuntassua. Kuvittele merituuhi, huuhotus, varpusten sirkutus, auringonvalo ja valaistu katulyhty. Kuvittele tirskahtava puhvelimozzarella, tulen loimu seitsemän pitsan kiviuniiniin ja keraamisella numerolla koristeltuun kotioiveen päättyvä kuja, joka on liian kapea käsi kädessä kävelyyn. Kuvittele pojat pelaamaan palloa kirkonoven eteen, kun katselet kylttiä, jossa lukee, että pallon pelaamisesta sakotetaan. Kuvittele sadoittain sandaaleja, riveittäin viinipulloja, ulkona esitettyjä ruokalistoja, kukkakuoseja ja kumiveneitä ja vastavalmistetun espresson tuoksu. Kuvittele siniset kottikärryt, vastakalastettu illallinen muovipussissa ja kissa jalkojen juureen, kun katsot pelargonioiden takana kuivuvia pyykkejä parvekkeella ja mies ohittaa sinut lasti sanomalehtiä päänsä päällä. Kuvittele ruutupaitainen mies pakkaamaan työkalupakkia kultaisen Neitsyt Marian eteen latinankielen humistessa lasi-ikkunoiden sydämissä. Kuvittele joku kirjoittamaan muistikirjaan kirkonpenkissä askeleen päässä aurinkotuolista ja sadan portaan päässä aamiaisterassista, mielessä merelle avautuva maisema vuorenhuipulta ja ihon alla verenkierron värinä: tässä olen. Ympärillä kuvitelma paikasta, jonka nimi on Positano.

Noora Keto opiskelee estetiikkaa Helsingin yliopistossa, laulaa, tanssii, kokkaa, kirjoittaa blogia ja harjoittelee joogaa. Matkalla hän on aina.

Unen ja valveen rajamailla
olen lähelläsi

Herään anteeksiantoon
Armahdus maan päällä
ihmisten välillä

Tavatessamme väistit
katseeni

Rakastaa voi
ilman luottamustakin

Ehtymättömästi elämyksiä
keltaisesta väristä

Kallis rakkaus!

Yksi suurimmista
kuten musiikki
tai tämä kaupunki

Rakennan elämäni
lapsen varaan.

Kutsun sinua
ihmeelliseksi soittimeksi

Koskettimet
sormieni alla

Sielullista ravintoa
elämän lähteistä

Aino Valojärvi on helsinkiläinen
musiikin maisteri.

Elämä on suuri juustopata

Kirjoittaja on *Kulttuurivihkojen* toimittaja, uusturkulainen ilonpilaaja ja muse elokuvien ystävä.

MIKÄ ON KRIITIKON TEHTÄVÄ? Kertoa, onko teos hyvä vai huono? Raportoida omista tuntemuksistaan? Ei, edelliseen ja jälkimmäiseen. Kriitikon tehtävänä on antaa lukijalle tietoa. Hän erittelee teoksen, asettaa sen kontekstiinsa, pohtii tyyliä ja rakenteellisia ratkaisuja. Päämääränä ovat selkeys ja johdonmukaisuus. Myös rinnastusten ja vertausten on palveltava tätä tehtävää.

Kun **Veli-Pekka Lehtonen** toteaa *Hesarissa* (31.8.2012) **Antti J. Jokisen** *Puhdistuksesta*, että se on »täysiverinen romaani-filmatisointi», myös lukija vedetään mukaan kompurointiin. Tarkoittaahan »täysiverinen» paitsi jalorotuisista myös tyyppillistä ja aitoa. Siis kumpaa tai mitä? Ei molempiin ja kaikkiin, sillä »*Puhdistus* on kaukana kirjafilmati-sointien kuvittavasta perinteestä»: nopeita leikkauksia, kamera-ajaja, vastavaloja, liekkejä ja viuluja – aivan kuten musiikki-videoissa.

Kun naiset kohtaavat hautausmaalla ihanan miehen, kuvassa on ristejä ja kukkia, jotka Lehtonen tulkitsee symboliikaksi. Eikös kristittyjen hautausmailla ole aina kukkia ja ristejä?

Päälle päätteeksi Lehtonen lohkaisee, että näyttelijät ovatkin »elokuvan sielu». »He tekevät *Puhdistuksesta* katselukokemuksen» – ei siis Jokisen ohjaus. Ehkä Lehtonen sittenkin ohjaa katsojat oikeaan suuntaan: pois lippuluukulta.

HESARIN KIRJALLISUUSKRIITIKKO Juhani Karila taas pohdiskelee (16.9.), että »Michael Mann ohjaisi Riku Korhosen *Nuku lähelläni* -romaanista komean elokuvan. Siinä ajettaisiin tak-

silla kaupungissa yöllä, katseltaisiin parvekkeelta tummia pilvenpiirtäjiä, rakasteltaisiin kovaa, kuvattaisiin miehen leveitä harteita ja naisen kapeita nilkkoja.» Eikö tämä kuulosta pikemminkin **Markus Selinin** tuottamalta kotimaiselta? **Michael Mann** tunnetaan sujuvista ja taiten tehdyistä viihde-elokuvistaan. Onko **Korhosen** *Nuku lähelläni* sujuva ja taiten tehty viihderomaani? Ehkä Karila sittenkin ohjaa lukijat oikeaan suuntaan: kohti videovuokraamoja.

Roope Lipastin *Virtasen historian* arvoitellessaan (HS 29.7.) Karila aloittaa: »Kun luen, pidän tunteesta, että kirjailija nostaa näyttille maailmaa ja aikaa kuin kuumaa juustoa fon-

due-padasta. Tavara, elämä, pitää keittää sellaiseksi kuin halutaan.» Lukija on aina oikeassa, ainakin halutessaan tavaraa padasta. Taide on asiakaspalvelua parhaimmillaan.

Kun huono vertaus on kaikki, sitä on turha sanoa ontoksi. Tämä veisi vain mutkikkaisiin kosmologi-

siin pohdintoihin. Jäisi katsomatta ja lukematta kaikki tyynni. Kun kriitikko haluaa kertoa odotuksistaan ja toiveistaan eikä teoksesta, tarjoamme hänelle arvoituksen: Mikä on kriitikon tehtävä?

JA KUTEN KARILA TOTEAA lauantaiesseeksi riskittyssä jutelmassaan (HS 28.7.) taiteen tehtävästä: »Jos tämä vain hämmentää, luota reaktioosi: Seuraa vain yhtä indikaattoria: omaa tukkaasi. Jos se nousee pystyyn, jotain hienoa tapahtuu.» Kävikö teillekin näin, tukan tai karvapeitteen tasosta ja laajuudesta riippumatta?

Tapahtui siis jotakin hienoa.

Kun kriitikko haluaa kertoa odotuksistaan ja toiveistaan eikä teoksesta, tarjoamme hänelle arvoituksen: Mikä on kriitikon tehtävä?

76

**Harri Kalha | TOM OF FINLAND –
TAIDETTA SEKSIN VUOKSI**
Taiteen ja seksin risteyksessä.

76

LASSI KÄMÄRI | HULLUN PAPERIT
Yksinäinen šeriffi saa hullun paperit.

77

VENLA HIIDENSALO | MEDIAHUORA
Ajankohtaista angstisatiiria.

78

**SIBEL EDMONDS | CLASSIFIED
WOMAN. MEMOIR**
Hän joka puhalsi pilliin.

79

ELVI SINERVO | RUNOT 1931–1956
Lintu mustasiipi lentää yhä.

80

**KIMMO JYLHÄMÖ & KLAUS WELP
(TOIM.) | LOUSERIT VUITTUUN**
Silmät auki kuluttaja!

80

**VIRPI ALANEN & MIIA TOIVIO
(TOIM.) | PUHEENVUOROJA.
NYKYRUNOUDEN
YHTEISKUNNALLISUUDESTA.**
Voiko yhteiskunnallinen runo onnistua?

81

**ANTTI RAUTIAINEN | PLANEETAN
SUURIN JA VIILEIN –
TOSITARINOITA VENÄJÄLTÄ**
Kommenttipuheenvuoroja villistä idästä.

KIRJA-ARVIOT

TAITEEN JA SEKSIN RISTEYKSESSÄ

HARRI KALHA (2012): *Tom of Finland – Taidetta seksin vuoksi*. SKS. 214 sivua.

TAIDEHISTORIOITSIJA ja sukupuolentutkija **Harri Kalhan** *Tom of Finland – taidetta seksin vuoksi* on teos, jossa taidehistoria, homokulttuuri ja populaarikulttuuri kietoutuvat toisiinsa. Kalha tarkastelee Tom of Finlandin homoeroottisia piirrokseja taidehistoriallisen kehyksen läpi. Samalla hän kuitenkin astuu kohti kuvallisen kulttuurin tutkimusta ja sitä kautta avautuvaa valtavaa merkitysverkostojen kudelmää. Lopputulema on monitahoinen ja viihtyvä tietopaketti taiteen ja seksin liittolaisuudesta.

Tom of Finland oli yksi huomattavimmista suomalaisista maailmalla vaikuttaneista taiteilijoista. Tom ammensi seksuaalisia fantasioitaan niin suomalaisesta luonnosta, saunasta kuin tukkijätäkistäkin ja sulautti ne kansainvälisen ja kaupallisen taiteen osaksi jo 50–60-lukujen Yhdysvalloissa. Sittemmin esimerkiksi **Andy Warhol** ja **Robert Mapplethorpe** omistivat taiteilijan töitä. Silti ensimmäinen Tom of Finlandin teoksia esittelevä näyttely pidettiin Suomessa vasta vuonna 2006. Viimeistään kulttuuripääkaupunki Turun vuoden 2012 näyttely nosti Tomin marginaalista myös suomalaisten laajempaan tietoisuuteen.

Tom of Finlandin taide kytkeytyy Kalhan käsissä useisiin kulttuuriin prosesseihin. Yksi niistä on historiallinen. Kalha kuvaa homokulttuurin 1900-luvun jälkipuoliskon historiaa ja Tom of Finlandin töitä toisiaan heijastelevina ilmiöinä. Sen sijaan omaelämäkerralliset kytkökset taiteilija **Touko Laaksosen** (1920–1991) ja hänen taiteensa välillä jäävät tarkoituksellisen vähäiseksi. Kalha on pyrkinyt tekemään ero aikaisempaan biografiseen Tom of Finland -tutkimukseen ja päätyntynyt lähestymään Tomin taidetta sen merkityksistä ja teemoista käsin. Täysin poissa Laaksosen

Miksei lasten ja nuorten ensikontakti homoseksiiin voisi internetin sijaan tapahtua museossa?

ei kuitenkaan ole, sillä teos rakentuu toimivaksi kokonaisuudekseen juuri historiallisten faktojen, runsaan kuvamateriaalin, Kalhan analyysin ja Laaksosen vuonna 1990 antamien haastattelujen välisen vuoropuhelun kautta.

Tom of Finland sekä kuvasi että tuotti teoksillaan aikansa seksuaalista kulttuuria. 1970-luvulle saakka surullisen nuoren miehen häpeä ja salailun kulttuuri toimivat homoidentiteetin keskeisimpänä rakennusaineena. Juuri tätä häpeän ja pelon ilmapiiriä Tomin ehdottelevasti hymyilevät mieshahmot pyrkivätkin purkamaan. Tomin pulistelevissa mieshahmoissa kiteytyi ylpeän, maskuliinisen homouden idea, joka kyseenalaisti yhteiskunnan vallitsevat seksikäytännöt.

Teoksen nimi *Taidetta seksin vuoksi* tiivistää hyvin Kalhan tutkimuksen kovan ytimen. Tomin taide syntyi taiteilijan pakottavasta tarpeesta ilmaista omaa, julkisesti paheksuttua seksuaalisuuttaan. Samalla piirtäminen oli hänelle omintakeinen tapa harrastaa seksiä miesten kanssa, joita reaalielämässä oli mahdotonta kohdata. Tämän ytimen ympärille kasautuivat kuitenkin muut poliittiset, yhteiskunnalliset ja sosiaaliset kontekstit.

Kalhan tyyli on ilahduttavaa leikkittelyä populaarin ja taidehistoriallisen tieteellisen tekstin rajapinnoilla. Puhekieliset ja alatyyliset ilmaiset yhdistyvät Kalhan teosta lukiessa hämmentävän luontevasti tieteentien kryptisiinkin käsitteisiin. Asialla ladatut lauseet käyvät paikoin raskeiksi, mutta mielenkiintoisesti koottujen lukujen, kepeän taiton ja runsaan kuvituksen avustuksella lukijan mielenkiinto säilyy läpi teoksen. Samalla Kalha tulee tehneeksi taidehistoriallista työtä. Hän periodisoi leikkisästi taiteilijan tyylikaudet varhaisklassismista täysbarokkiin, piirtää yhteisiä 1500-luvun taidehistoriaan ja 2000-luvun visuaaliseen kulttuuriin. Niin michelangeelisesti kiertyneet renessanssivartalat kuin vuosihuhannet vaihteen pornosivustojen mieskuvatkin ajautuvat satunnaisen suhteeseen Tomin kuvien miesten kanssa.

TOMIN TAITEEN ja pornon rajankäyntiä kiinnostavampaa lienee pohtia sitä, mikä hänen taiteessaan oikeastaan kiehtoo tai vihastuttaa. Kuvien riemukkaat seksiaktit ja halun suora kuvaaminen kytkeytyvät Kalhan mukaan meitä kaikkia koskettavaan sukupuolijärjestelmään. Katsoja joutuu kuvien edessä pohtimaan suhdettaan omiin seksuaalisuuskäsityksiinsä. Silti tai ehkä juuri siksi Tomin museoihin päätyneen taiteen ja yhteiskuntamme näennäisen suvaitsevaisuuden välillä vallitsee erikoinen ristiriita. Miten on mahdollista, että me, samaisen yhteiskunnan jäsenet, jotka viihtyvät tai kasvattavat itseään Tom of Finland

-näyttelyissä, päädyimme torjumaan niissä kuvattuja seksikäytäntöjä?

HOMOKULTTUURIN historiallisten ja kuvallisten ulottuvuuden valottamisen ohella erityisen kiinnostavaa antia ovat Kalhan hahmottelemat kytkökset tämän päivän kuvallisen kulttuurin ilmiöihin. Hän porautuu itsestäänselvyyksien ytimeen ja kyseenalaistaa. Mieleen jää erityisesti Kalhan sivuhuomio Tomin taiteesta uutena museopedagogisena haasteena: miksei esimerkiksi lasten ja nuorten ensikontakti homoseksiiin voisi internetin sijaan tapahtua museossa? Yhtenä taiteen tehtävänä on juuri toimia identiteettien rakennustyömaana. Kalha näyttää mallia nostamalla kullin pöydälle ja ehdottaa, että asioista voitaisiin alkaa puhua niiden oikeilla nimillä.

MINNA NURMI

YKSINÄINEN ŠERIFFI SAA HULLUN PAPERIT

LASSI KÄMÄRI (2012): *Hullun paperit*. KESUURA. 96 sivua.

LASSI KÄMÄRI (s. 1961) on suomalaisen nykyaforismin eräitä tunnetuimpia nimiä. Vuonna 2005 ilmestynyt esikoiskokoelma *Loistava puhallus – Lauseita* (Kustannusliike Susi) nousi kustantajana toimivasta, pikkuruudesta nyrkkipajasta huolimatta myyntimenestykseen. Siviiliammattiltaan Lassi Kämäri toimii eduskunnan tietopalvelusihteerinä ja hänen harrastuksiinsa kuuluvat blues, blogin kirjoittaminen, pernaud, kitaransoitto ja tietysti kirjallisuus.

Kämäri on kerännyt materiaalia toiseen kokoelmaansa raamatulliset seitsemän pitkä vuotta. Kokoelmassa on kolme eri sarjaa: »Lauseita satunnaisessa järjestyksessä», »Teeskentelemisestä» ja »Yksinäinen Cowboy». »Lauseita satunnaisessa järjestyksessä» on nimensä mukainen aforismisarja ja satunnaisessa järjestyksessä. »Teeskentelemisestä» ja »Yksinäinen cowboy» taas ovat sarjallisia

AJANKOHTAISTA ANGSTISATIIRIA

VENLA HIIDENSALO (2012): *Mediahuora*.
OTAVA. 411 sivua.

VALTIOTIETEIDEN MAISTERI ja vapaa toimittaja **Venla Hiidensalon** (1975) esikoisromaani *Mediahuora* on tarkkanäköinen läpileikkaus sekä nyky-päivän lööppijulkisuudesta että media-alan ammattilaisten arjesta lööppien takana. Hiidensalo maalaa kärjistettyä kuvaa ahneista lehtitaloista, jotka jakavat risteilyjä piheimmille päätoimittajille, ahtaalle ajetuista päätoimittajista jotka kilpaan ryhtyvät sekä niistä, jotka saavat pelissä lyhyemmän korren – vapaista toimittajista.

Nimi *Mediahuora* viittaa tarinan päähenkilön, vapaa toimittaja Maria Vartiainen, työnkuvaan sekä tämän työsuhteeseen, jonka surkeat ehdot neuvotellaan tapauskohtaisesti aina uudelleen.

Freelancerina hänen täytyy myydä itseään jatkuvasti ja samalla alistua siihen, että markkinat ja samalla säännöt ovat ostajan käsissä. Yhteiskunnallisesta journalismista tulee päätoimittajan käsissä skandaalinkäryistä lööppikamaa, ja Vartiainen joutuu miettimään, onko aivan kaikki sitenkään myytävänä.

Asetelma lupaa enemmän kuin antaa. Ellei lukija kykene samastumaan yhteenkään tarinan osapuolista, lukukokemus saattaa jäädä pitkästyttäväksi ammattiryhmän sisäisen sarvienkolistelun sivusta seuraamiseksi. Pitkälti analyttinen kirjoitus-tyyli ei tempaa mukaansa, ja jatkuva negatiivinen sävy väsyttää.

TEOKSEN KESKEISIMMÄT TEEMAT liikkuvat freelancetoimittajien huonossa asemassa ja median viihteellistymisessä. Taustalla tarkastellaan päähenkilön hidasta kaatumista kohti työuupumusta, sekä tämän varhaisteini-ikäisen pojan kipuilua äi-

kokeiluja, joissa kirjoittaja pyrkii tietynlaisen eheän kokonaisuuden aikaansaamiseen.

JA TOTTA KAI, Kämärin esikoisen tapaan, kirjassa on paljon pysäyttävän hyviä aforismeja. Hykeryttävä on kysymys: »Milloin eduskunta siirretään Kiinaan tai Intiaan tuotantokustannusten säästämiseksi?» Monet aforismit kritisoiivat rohkeasti kirjallisuusinstituutiota: »Kirjailija muuttuu poliitikoksi, jos hän yrittää miellyttää lukijaa» tai »Jos kirjoja kopioitaisiin yhä käsin, määrä vähenisi ja laatu paranis». Mukana on myös paljon tuoreita oivalluksia, kuten »Toivotuimmat pannaan alulle pipetillä» tai »Luottotieto on valtaa».

En pitänyt siitä, että kirjassa monet lauseet ovat saaneet selviä vaikutteita muiden julkaisuista aforismeista. Esimerkiksi: »Moni unelmoi palasta maata. Se unelma kyllä toteutuu.» Kämärin aforismi on huomattavasti heikompi kuin tiedotamaton esikuva **Erno Paasilinnan** aforismi »Ruumisarkku on täällä monen köyhän ensiasunto». Tämä on vain yksi esimerkki. Lassi Kämärin kaltaisen rehellisen miehen ollessa kyseessä en tietenkään epäile tietoista plagiointia, mutta toivoisin silti enemmän itsekritiikkiä. Toisaalta, jopa **Samuli Parosen** tunnetuin lause »Maailma on sana» lieenee tiedotonta lainaa aiemmin julkaistusta **Kalevi Seilosen** säkeestä.

MUUTEN VILLIN LÄNNEN tunnelmissakin liikkuva kokoelma tuo mieleeni Lassi Kämärin ystävän ja esikuvan Erno Paasilinnan lempielokuvan *Sheriffi (High Noon)*. **Fred Zimmemannin** vuonna 1952 ohjaamassa western-klassikossa **Gary Cooper** näyttelee pikkukaupungin sheriffiä, jonka rohkeus ja moraali ovat niin kovaa tasoa, että se lähentelee sulaa hulluutta. Kukaan ei suostu auttamaan rosvojoukon uhatessa, eikä sheriffi suostu edes pakenemaan rosvojoukon edessä. Lopulta hän kohtaa yksin rosvot, tai ainakin melkein yksin.

Hullun papereiden monet lauseet pilkkaavat armotta kriitikkoja, apurahanantajia ja ylipäättään kirjallisuusintituutioita. Viisaana tätä taktiikkaa ei voi missään tapauksessa pitää, mikäli päämaali on hyvässä arvosteluissa ja apurahoissa. Kämärin motiivina lienee, harvinaista kyllä, yksinomaan sanomisen halu. Rohkeutta sheriffillä riittää ja revolverin tarkkuuskin on parhaimmillaan hyvä. Jotenkin kuitenkin kokoelman luettuaan tulee sellainen olo, että panoksia on vielä jäljellä ja jopa säästöissä, eli jatkossakin saattaa ruuti palaa ja paukkua.

ALEKSI AHTOLA

Kämärin motiivina lienee, harvinaista kyllä, yksinomaan sanomisen halu.

din luodessa suhdetta tekstinkäsittelyohjelmaan poikansa kustannuksella.

Mikäli päähenkilön henkilökohtaisiin ongelmiin olisi tartuttu hanakammin ja niitä olisi avattu enemmän, lukija olisi voinut saada paremman tarttumapinnan tarinaan. Tällaisenaan päähenkilö jää lukijalle valitettavan etäiseksi. Jo pelkästään se, että Maria Vartiainen on ulkoistanut sekä työminänsä (toimittaja Maria Vartiainen on pirteä ja tehokas) että äitiminänsä (äiti Maria Vartiainen on absoluuttinen auktoriteetti, joka ei koskaan väsy poikaansa – toisin kuin äitikuoren alla oleva siviilihenkilö) estää lukijaa tavoittamasta Vartiaista kokonaisuena hahmona.

Päähenkilön toiminnalle ei myöskään löydy selkeitä motiiveja siitä huolimatta – tai pikemminkin siitä johtuen – että kirjailija analysoi kaikki tarinan tapahtumat täysin puhki Vartiaisen suulla. Päähenkilön ajatukset ja tunteet jäävät pahasti analyysien varjoon eikä lukija tutustu päähenkilön persoonaan juuri ollenkaan.

Analyttinen tyyli ei kuitenkaan ole pelkästään negatiivinen asia. Ajankohtaisten tapahtumien tarkastelu lehtijuttujen ja lööppien kautta on toisaalta teoksen parasta antia, ja niiden vuoksi romaani kannattaisikin lukea tuoreeltaan. Vaikka tapahtumat kuten kaivosmiesten pelastusoperaatio Chilessä tai perussuomalaisen (tekstissä peräsuomalaisia, yhteys on kuitenkin ilmeinen) vaalivoitto pysyvät ihmisten mielissä vielä pitkään, ei niillä kymmenen vuoden päästä ole samanlaisia kurioositeettiarvoa kuin tänä päivänä.

JOKAISEN LUVUN ALUSSA olevat päähenkilön Facebook-päivitykset ärsyttivät kahdestakin syystä: ne tuntuivat turhilta kaikessa persoonattomuudessaan ja mikä pahinta, kyseistä sosiaalista mediaa ei tunnu pääsevän enää mi-hinkään karkuun.

Kysymys kuuluuikin, että mitä tarkoitusta palvelevat päivitykset kuten Maria Vartiainen lähtee keikalle ostokeskukseen (12 tykkää tästä), Maria Vartiainen on aamupalaverissa (15 tykkää tästä) tai Maria Vartiainen hakee pojan synttäreiltä (13 tykkää tästä)? Vaikka Vartiaisella ei tunnu olevan yhtään ystävää, tämän tekopirteistä tilapäivityksistä tykkää aina suuri määrä nimettömäksi jääviä nettituttuja; tämä kertoo kaiken oleellisen naamakirjan ulkokultaisuudesta.

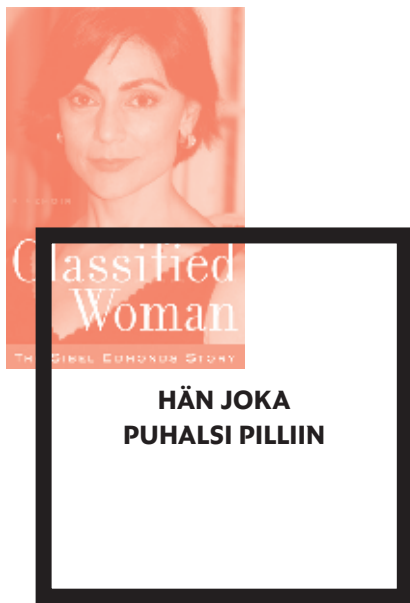
LÄHIMMÄS PÄÄHENKILÖN YMMÄRTÄMISTÄ pääsi kirjailijan antaessa viitteitä tämän loppuun palamisesta. Ne olivatkin ainoita rehelliseltä tuntuvia kohtia koko tarinassa. Kaikki muu Vartiaisen tilapäivityksistä tämän päätoimittajan kanssa käymiin keskusteluihin oli ikään kuin romaanin sisäisen todellisuuden päälleliimattua peitetarinaa.

Tarinaa kuvaillaan kirjan takakannessa mus-tan huumorin sävyttämäksi satiiriksi, joskin negatiivinen realismi olisi määritelmänä lähempänä to-tuutta. Päähenkilön työsuhteet ovat huonosti, perheen sisäiset asiat menevät vinoon, mielen-terveys rakoilee, eikä maailmassa muutenkaan näy valoa. Media muokkaa julkaistavat jutut puolipa-kolla samaan kaavaan kuin Pohjois-Koreassa kon-sanaan, ja haastateltavatkin ovat luokkaa »narko-maani yksinhuoltaja» tai »itsetuhoinen nääntyvä taiteilija». Kirjailijan puolustukseksi todettakoon, että romaanin antama kuva aikakauslehtien itse-ään toistavista henkilöhaastatteluista ei ole täysin väärä, joskin liioiteltu.

Yhteiskunnallisena pamflettina tarina toimi. Kaunokirjallisena viihteenä ei niinkään; kirjailija olisi voinut purkaa omien kokemustensa aiheut-tamat angstit vaikkapa sosiaaliseen mediaan.

HEIDI MERIMA-HALONEN

SIBEL EDMONDS (2012): *Classified Woman. Memoir*. Julkaisija SIBEL EDMONDS, Alexandria, Virginia (Yhdysvallat). 352 sivua.

ONKO NIMI Sibel Edmonds tuttu? Nimi esiintyi *FST:n* taannoin lähettämässä dokumentissa *Une femme à abattre / Kill the Messenger*. Elokuva kertoo asiakirjojen ja ääninauhujen kääntäjistä, joka osallistui syyskuun 11. päivän iskujen syyllis-ten etsintään.

Nyt elokuvan päähenkilö eli Sibel Edmonds on tuottanut erittäin jännittävän kirjan kokemuksi-taan. Kirja on myös niin hyvin kirjoitettu, että sen kindleversiota tuskin raaskii sammuttaa minuut-tiksikaan ennen kuin on lukenut kaikki kaksikym-mentä lukua.

»Salaiseksi julistettu nainen» (sitähän *Classi-fied Woman* tarkoittaa) kertoo kauheista asioista, jotka tapahtuivat ja tapahtuvat. Sellaisista asioista kertovat toki myös *Midsomerin murhat* ja *Wallan-der*, mutta Sibel Edmondsin asiat ovat paljon to-dellisempia, etten sanoisi kaameampia. Kirjan kol-mannessatoista luvussa hän kirjoittaa:

»Tiedossani oli laitton huumekauppa, jossa Tur-kin ja Albanian järjestäytyneet rikolliset hankkivat, kuljettivat ja jakelivat oopiumiin perustuvia tuot-teita idästä – pääasiassa Afganistanista – Länsi-Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin tiiviissä yhteistyössä Naton joidenkin haarojen kanssa ja ulkoministe-riön sekä joidenkin Pentagonin työntekijöiden ol-lessa siitä hyvin tietoisia. Olin myös tietoinen siitä, että Yhdysvaltain hallitus, tai ainakin osia siitä, tietoisesti salasi nämä toimet ja että tällä taval-la ei ainoastaan haluttu suojella laittomuuksiin sekaantuneita henkilöitä Yh-dysvaltojen poliisiin (mukaan lukien huumeupoliisi DEA:n) tutkinnalta vaan myös jois-sakin tapauksissa täydentää rikollisten toimintaa. Auttoi-vathan huumekaupalla saa-dut tulot rahoittamaan Turkin ja joidenkin Keski-Aasian mai-den ase- ja tarvikkehankinto-ja Yhdysvalloilta. Väärennetyt todistukset ja muut laittomat keinot takasivat sen, että näitä aseita ja tarvikkei-ta kulkeutui myös mustalla listalla oleviin maihin.»

SIBEL oli 1990-luvun lopussa rikosoikeuden ja psykologian opintojensa täydentämiseksi pyrkinyt harjoittelijaksi liittovaltiopoliisi FBI:hin. Sitten tuli 11. syyskuuta 2001, jolloin poliisi tarvitsi nopeasti lisää kääntäjiä ja tulkkeja. Silloin Turkissa ja Iranissa kasvanut 32-vuotias Sibel Edmonds kutsuttiin palvelmaan uutta isänmaataan, johon hän oli nuorena muuttanut etsimään vapautta ja välttääkseen isäänsä, demokraattisesti ajattelevaan lääkäriin kohdistuneen poliittisen vainon. Yhdysvalloissa hän oli nainut Matthewin, saanut uuden kansalaisuuden ja aloittanut yliopisto-opinnot.

Hänen syntymäaikaansa ja -paikkaansa meille ei kerrota. Yhdysvaltojen viranomaiset pitävät tätä henkilöä niin vaarallisena kansalliselle turvallisuudelle, että hänen henkilötietojaan ei saa julkais-ta. Myöskään tietoja hänen kielitaidoistaan ei tulisi mainita. Valtakunnansyyttäjä **John Ashcroft** päätti jo lokakuussa 2002 vaientaa Sibel Edmondsin viit-taamalla *State Secrets Privilegeen* eli ani harvoin sovellettuun sääntöön, jota tosin sittemmin on ehditty käyttää useita kertoja. Sibel Edmondsista tuli ennakkotapaus.

Erityisesti kiellettyä on ollut keskustella siitä, mitä rouva Edmonds sai tietää niiden kuuden kuu-kauden aikana, joina hän työskenteli FBI:ssä. Ke-

säkuussa 2004 Ashcroft rikkoi lakiasäättävän ko-kouksen vapautta ja Yhdysvaltain perustuslaissa hyvin tärkeää vallanjakoperiaatetta vastaan vaien-tamalla myös edustajainhuoneen. Eikä siinä kaik-ki: senaattori **Grassley** ja **Leahyn** puheenvuorot, jotka he olivat julkaisseet kongressin verkkosivuil-la Sibel Edmondsin esittämien tutkintavaatimusten tukemiseksi, julistettiin *takautuvasti* salaisik-si. Kuin jostakin **Kafkan** romaanista!

JO EDELLÄ LAINATTU kappale aseostojen rahoitta-misesta huumerahoilla tuo pähkinänkuoressa pal-jon poliittista ja taloudellista tietämystä. Mutta se kuvaa vain osaa Sibel Edmondsin salaiseksi julis-tetusta tiedosta.

Pian sen jälkeen, kun hän oli aloittanut pestin-sä FBI:ssä lokakuussa 2001, Sibel havaitsi erästä aikaisempaa käännöstä tarkastaessaan, että kää-n-täjältä oli jäänyt huomaamat-ta joitakin mahdollisesti hy-vinkin tärkeitä, pilvenpiirtäjiä koskevia yksityiskohtia. Hä-nen yllätykseksen hallinto-johtaja **Mike Feghali** vei hä-neltä tämän muistiinpanot ja käski tätä lopettamaan välit-tömästi työn kyseisen aineis-ton parissa.

Kun Sibel mainitsi tapa-uksesta kääntäjäkollega-leen **Sarshar Behroozille**, tämä kertoi puolestaan erästä lähteestä, joka oli vuosikausia välittänyt FBI:lle tietoja useista Länsi-Aasian maista. Huhti-kuussa 2001 kyseinen lähde, joka oli muuan Persi-an shaahin salaisen SAVAK-poliisin entinen johtaja, oli varoittanut lähestyvistä, kaapatuilla lentoko-neilla suoritettavasta hyökkäyksestä amerikkalai-siin kaupunkiin. Kesäkuussa lähde oli palannut asiaan varmistaakseen, että tiedot olivat menneet perille päättäjille, jotta niihin puututtaisiin. Koska lähde haastatellee poliisit eivät olleet varmo-ja, että näin oli tapahtunut, he toimittivat yhdes-sä tulkin (siis Behroozin) kanssa virallisen raportin FBI:n terrorisminvastaisen osaston johtajalle **Thomas Frieldsille**.

Kun Behrooz sitten heti 11.9.2001 jälkeen otti asian puheeksi poliisien kanssa, kävi ilmi, että Fri-elds oli nimenomaisesti kieltänyt heitä mainitse-masta sanaakaan kyseisestä tapauksesta. »Emme koskaan saaneet mitään varoituksia. Näitä keskus-teluja ei ole koskaan ollut. Piste!» Frields oli jyris-syt

Hieman myöhemmin Sibelille valkeni, että eräs hänen kollegansa käännösosastolla, **Melek Can Dickerson**, sekä tämän mies, majuri Air For-ce **Douglas Dickerson**, salaa työskentelivät juu-ri niiden rikollisten aineiden laskuun, joita olivat tutkimassa. Dickersonit olivat toisin sanoen on-nistuneet soluttautumaan hänen työpaikalle. Käännösaineisto osoitti, että pariskunnan tehtä-

Hallintojohtaja vei Edmondsilta tämän muistiinpanot ja käski tätä lopettamaan välittömästi työn kyseisen aineiston parissa.

vänantajat eivät pelkästään olleet sekaantuneet huumeiden salakuljetukseen ja laittomiin asekauppoihin, vaan myös Yhdysvaltojen ydinaseiden salaisuuksien huutokauppaamiseen eniten tarjoavalle. Lopuksi Sibel Edmonds saattoi käännöstyössään eri tahoilla toimivien agenttien raportteja yhdistämällä todeta, että kaksi epäillyistä henkilöistä (jotka molemmat olivat Yhdysvaltojen kanssa liittoutuneesta maasta) oli yhteydessä »terrorismia rahoittavaan toimielimeen, joka liittyy suoraan syyskuun 11. päivän tapahtumiin ja tiettyihin saudeihin».

SIBEL YRITTI TURHAAN saattaa nämä havainnot FBI:n johdon tietoon. Maaliskuussa 2002 hänet kutsuttiin jälleen sellaiseen valheenpaljastimella tehtävään haastatteluun, jonka hän oli käynyt läpi jo ennen työsuhteen solimimista. Jos hän kieltäytyisi, tai jos kuuleminen menisi huonosti, hän saisi potkut, hänelle kerrottiin. Mutta haastattelu meni hyvin. Lyhyen ajan kuluttua Sibel Edmonds sai silti potkut ilman mitään pätevää syytä.

Siinä vaiheessa Sibel Edmonds oli kypsä ryhtymään *whistlebloweriksi* eli henkilöksi, joka puhalttaa poliisin piippuun, kun poliisi ei itse ymmärrä tai uskalla tehdä sitä. Yhdysvaltojen perustamisesta saakka on haluttu antaa vahva lainsuoja henkilöille, jotka paljastavat viranomaisten väärinkäytöksiä. Toiveikkaana nuori rouva Edmonds hankki itselleen juristin tällaisten »ilmiantajien» tukemiseen erikoistuneesta toimistosta ja alkoi ajaa asiansa. Seuraavien vuosien aikana hän kävi läpi kaikki amerikkalaiset oikeusasteet aina korkeinta tuomioistuunta myöten. Mikään niistä ei kuitenkaan suostunut käsittelemään hänen tapustaan. Sibel Edmonds ja hänen kääntäjäkollegansa Sarshar Behrooz ottivat yhteyttä myös virallisen 9/11-komissioon. Kun komissio esitti raporttinsa elokuussa 2004, he joutuivat kuitenkin pettymyksekseen toteamaan, että heidän todistajalausuntansa oli supistettu yhdeksi merkityksettömäksi alaviitteeksi.

OLISI HOUKUTTELEVAA päättää tämä kirjoitus joihinkin arveluihin siitä, mitä todella tapahtui 11. syyskuuta 2001. Mutta Sibel Edmondsin kirja painee myös miettimään kääntäjän ammattia, jota voi monessa mielessä verrata kirjastonhoitajan sekä myös (varsinkin naispuolisen) tiedusteluagentin ammatteihin. Näiden ammattiryhmien edustajilta vaaditaan hyvää yleissivistystä, arvostelukykyä, luotettavuutta, tarkkuutta, analyttistä kykyä ja hienotunteisuutta. Niin, ja heidän kaikkien odotetaan pitävän matalaa profiilia. Usein heidän toivotaan itse asiassa pysyvän aivan hiljaa ja näkymättä. Mutta nöyryydessäkin voi mennä liian pitkälle, ja nyt onkin käynyt juuri niin. Seuratkoott älyn, intelligenssin, palveluammateissa toimivat ihmiset vast'edes yhä useammin Sibel Edmondsin esimerkkiä!

P.S.

Sibel Edmondsin tapaus on vuosien varrella synnyttänyt paljon keskustelua ja kirjoittelua, ja häntä on myös haastateltu useisiin lehtiin ja radio-ohjelmiin. Valtamediaassa hän on tosin harvemmin esiintynyt. Eräs poikkeus on brittilehti *Sunday Timesin* laaja haastattelu »*For sale: West's deadly nuclear secrets*» (6.1.2008). Edmondsin mielestä tilanne on »pilliinpuhaltajien» kannalta pikemminkin huonontunut kuin parantunut presidentti **Obaman** kaudella. Tähän mielipiteeseen yhtyy hänen entinen asianajajansa; vrt. »Talk Nation Radio: Stephen M. Kohn on Our Government's Attacks on Whistleblowers» (<http://warisacrime.org> 10.5.2012).

MIKAEL BÖÖK
KIRJASTOAKTIVISTI

Edmonds itse blogga nykyään osoitteessa <http://www.boilingfrogs.com>.

ELVI SINERVO (2012): *Runot 1931–1956*. KUSTANNUSYHTIÖ TA-TIETO OY. 228 sivua.

KIRJAILIJA Elvi Sinervon (1912–1986) syntymän 100-vuotisjuhla jäi valtamediaassa niukalle huomiolle. Juhlavuoden kunniaksi järjestetyt keskustelutaloukset keräsivät kuitenkin tuvat täyteen (ks. *Kulttuurivihkot* 3/2012). *Tiedonantaja*-lehteä julkaiseva Kustannusyhtiö TA-Tieto teki kulttuuriteon julkaistessaan uudelleen Sinervon kootut runot vuosilta 1931–1956. Edellisen kerran niitä julkaisi Love Kirjat vuonna 1984. Nyt ilmestyneessä teoksessa on mukana myös Sinervon puheenvuoro »Kirjailijan vastuusta» vuodelta 1948 sekä Love Kirjojen versiota koonneen **Peter von Baghin** kirjoittamat uudet jälkisanat.

Monelle saattaa tulla tänä päivänä Sinervosta ensimmäisenä mieleen tämän poliittinen suuntautuminen eli kommunismi, joko hyvässä tai pahassa. Sinervon kotoista aukeaa kuitenkin kuva aiheitaan yllättävänkin monipuolisesta runoilijasta, jolle politiikka on vain yksi väistämätön osa elämän kirjoa, maailmassa olemista.

Yleinen ja yksityinen yhdistyvät vaikuttavasti esimerkiksi runoissa, joihin Sinervo purki tuntojaan ollessaan poliittisista syistä vangittuna jatkosodan aikana 1941–44. Nämä salaa muun muassa wc-paperille kirjoitetut runot muodostavat huomattavan osan kirjasta. Runot kertovat vankeuden tuskasta ja kaipuusta ja puhuttelevat siten yleispätevinäkin vankilakuvauksina. Lohtua ja perspektiiviä antaa luonto, joka on entisellään, vaikka sitä katsoisikin kalterien takaa: »Samoina vaeltavat lapsuuten pilvet, / eikä muurahainen vastaa, / mihin sillä on kiire.»

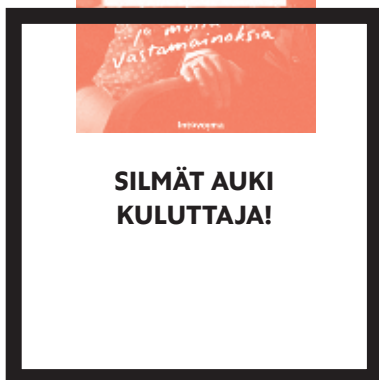
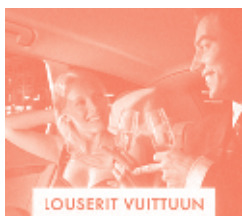
»Kirjoitin nämä runot nimenomaan vankilan toveripiiriä varten. Kun kokosin ne yhteen, otin mukaan myös epätoivoisten hetkieni runot. Se oli minusta rehellistä, koska nekin kuuluvat samaan elämiskokonaisuuteen», Sinervo on kertonut kirjain jälkisanon mukaan.

»On unta tosi, totta houre täällä. / Vain unessa saan olla ihminen.» Tällaisten säkeiden ohella runoissa on myös toivoa, uhmaa ja elämäniloa, jotka liittyvät usein solidaarisuuden tunteeseen vangittuja tovereita ja muita aateveljiä kohtaan.

MUKANA ON MYÖS runoja, joissa puhujana on joku muu kuin Sinervo itse, esimerkiksi kuolemaan tuomitun vankitoverin vaimo. Vastaavasti useissa runoissa puhutellaan jotakuta toveria. Heistä tunnetuin on ukrainalainen Natalia: »Vaun silmäis sinen viha tummentaa, / Natalia, / kun muistat taas: / on vieras hävittänyt armaan maas. / Vain koirat raunioita samoaa. / Oi Ukraina!». Jälkisanoina ei mainita toimittaja **Miska Rantasen** selvityksiä, joiden mukaan Sinervon sellitoveri Natalia ei todellisuudessa ollut ukrainalainen, vaan vakooilusta tuomittu suomalainen, joka oli tosin aiemmin asunut nelisen vuotta Ukrainassa. Olisi kiinnostavaa tietää, mitä Sinervo itse on jälkeensä kertonut Nataliasta. Runoa ei toki pilaa se, jos siinä kuvattu Natalia onkin fiktiota.

Selkeän poliittisista runoista sellaiset kuin *Ylisen neuvostoihmistä* ja silloisen SKP:n joukkovoimaa suitsuttava *Kivinen laulu* toimivat tänä päivänä lähinnä muistumina menneistä ajoista ja varsinkin ensin mainitun kohdalla myös historian traggiikasta. »Pedon nujertaminen ihmisessä», jonka Sinervo puheenvuorossaan asettaa kaikkien taitelijoiden tavoitteeksi, ei onnistunut neuvostoihmisen avulla, vaan pahimmillaan kääntyi jopa vastakohdakseen. Sinervokin totesi sittemmin hyväksyneensä väärä menetelmiä luottaessaan puoluejohtajien tietävisyyteen.

Sinervon runouden yhteiskunnallinen perus-

vire ei kuitenkaan ole vanhentunut, vaan on meidänkin aikanamme monin tavoin polttava – esimerkiksi juuri siksi, että »pedon nujertamisessa» riittää työarkaa, puhuttiinpa sitten ison rahan valasta taloudessa tai maailmalla riehuvista sodista. »Lintu mustasiipeä» tarvitaan yhä kantamaan ihmisyyden sanomaa »kylästä kylään».

Runoista voi löytää hyvin monenlaisia, jopa isänmaallisia ulottuvuuksia: rakkautta synnyinmaahan, sen luontoon ja kansaan. Ehkäpä tänä päivänä tarvittaisiin eurofederalisteja, natottajia tai ulkomaisia kaivosyhtiöitä vastaan sellaista päättäväisyyttä kuin Sinervon runossa *Me olemme kansa* (huolimatta siitä, että runon uhkakuvat liittyvät kirjoittamisaikaansa, kylmän sodan alkuun, ja ovat sellaisina yksisuuntaisia): »Tämä maa ei ole myytävänä. / Se on meidän ja meidän lapsiemme. / Sen graniittinen kalliopohja, / sen metsät sen pelot sen siniset vedet / sen syysaamujen kuulaus sen talvien pimeys, / sen hankien hohto sen kansan laulammat laulut, / sen menneisyys ja sen / tulevaisuus.»

Toisella tavalla koskettavia ovat yksityisemmistä asioista kertovat runot, jotka kattavat elämän koko kirjon – raskausaikana kirjoitetusta *Tuutulaulusta syntymättömälle* sisaren kuolemaa muistelevaan *Laulujen kirjaan*.

KESTÄVIKSI Sinervon runot tekee ennen kaikkea niiden kirkas ja kaunis kieli, kyky välittää tiiviisti monenlaisia hetkiä, tunnelmia ja tarinoita. Jonkinlaisen klassikon aseman ovat ansaitusti jo saaneet esimerkiksi *Minun mummoni* ja elämänarvoja oikeaan järjestykseen laittava *Rakastin*.

»Minun mummoni mainio kerrassaan / oli kauhujuttuja kertomaan», alkaa ensin mainittu. Sen taidon näyttää lapsenlapsikin osanneen. Näin voi päätellä ainakin runoista *Tarina suuresta rakkautesta*, *Kymmenkesäisen käynti manalassa* tai *Kaivonmyrkyttäjätär*. Jokaisessa näistä kylmiä väreitä aiheuttavista kauhutarinoista on omanlaisensa syvä ja ajaton opetus.

Aina yhtä ajankohtaiselta tuntuu myös *Rautainen virta* -runon toive: »Niin että silmäni eivät pakenisi pääskysen lennon ja pilvien / myötä, / vaan tavoittaisivat kaikessa tapahtumisessa tärkeän / ja näkisivät ajan iljettävyyksien lävitse sen, / mikä huomista luo.»

ELIAS KROHN

Kiinteistömaailman parodiassa keskustayksionä toimii 1,5 neliömetrin lehtiroskis.

JYLHÄMÖ KIMMO & WELP KLAUS
(toim.) (2012): *Louserit vuittuun – ja muita Voiman vastamainoksia*. INTOKUSTANNUS. 150 sivua.

MITÄ SAADAAN, kun pääosin mainosmyynnillä rahoitetussa ilmaisjakelulehdessä julkaistuja mainoskieltä näyttävästi parodioivia vastamainoksia niputetaan? Entäpä jos kokoajana toimivat kyseisen lehden päätoimittaja sekä vastamainostoimintaa vuosia vetänyt AD ja valokuvaaja? Lopputuloksena syntyy visuaalisesti erittäin näyttävä teos, joka sivaltaa liikemaailman menestyjiä, poliittisia ja yhteiskunnallisia vaikuttajia sekä puolueita. Kuvamuunnoksiin on lisätty mausteeksi vastamainoksia avaavia analyysejä. Käärepaperina toimii koko teoksen kattava kiiltokuvailme, sek in alleviivaa osaltaan mainosten vaikuttavuutta ja siinä mielessä *Louserit vuittuun* kaltaisen vastateoksen merkityksellisyyttä.

Louserit vuittuun – ja muita Voiman vastamainoksia leikkii kuvan lisäksi myös sanalla. Nokkelat kuvat ja tekstit herättävät kuluttajan eli meidät lukijat äärimmäisen tehokkaasti. Julkaisu saa lukijan kokemaan oivalluksia ja nauramaan vapautuneesti, mutta samalla myös rypistämään otsaansa ja pohtimaan syvemmin mainosten rakennetta ja rakentamista. Lopulta herää myös kysymys, mistä tulee teoksen toimittajien voima tarttua leipäpuun oksaan näin kriittisesti? Onhan usein kuitenkin totta vanha sanonta: »Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat». Tosin *Voimaa* ei taideta pyörittää suuryritysten mainoksilla.

Esipuhe tai -kuva asemoi meidät lukijat rehellisesti kuluttajiksi ja kohteiksi, mutta teos pyrkii myös antamaan työkaluja vastustamiseen ja ymmärykseen. Eräs suosikkini vastamainoksista on Kiinteistömaailman parodia, jossa keskustayksionä toimii 1,5 neliömetrin kokoinen lehtiroskis. Jälkisanoissa *Voiman* sekä *Fifin AD* ja valokuvaaja **Klaus Welp** kouluttaa vielä lukijaa miettimään,

millä kaikilla tavoilla markkinointi ja mainonta meihin (piilo)vaikuttaa. Fyysisten mainosten lisäksi Welp nostaa uusina keinoina esiin televisioon tuotesijoittelun, viraalimarkkinoinnin sosiaalisessa mediassa, ostetut bloggaajien tuotearviot, sissimainonnan, kuten maksetut tuotegraffitit, ja lehdistön journalistiseksi sisällöksi naamioidut artikkelit.

Louserit Vuittuun -teoksesta saa kokemuksen, että mainonnan vaikutuksia pystyy vastustamaan – ainakin vähän. On hyvä pitää silmät auki ja olla tietoinen mitä moninaisimmista vaikutuskeinoista!

KIRSI VANHAMAA

VIRPI ALANEN & MIIA TOIVIO (toim.)
(2012): *Puheenvuoroja. Nykyrunouden yhteiskunnallisuudesta*. OSUUSKUNTA POESIA. 130 sivua.

VIRPI ALANEN ja **Miia Toivion** toimittama esseekokoelma *Puheenvuoroja. Nykyrunouden yhteiskunnallisuudesta* ottaa nimensä mukaisesti kantaa yhteiskunnallisen runouden mahdollisuuteen. Eri kirjoittajien esseitä on kirjassa seitsemän, ja lisäksi kirjassa on runoja Alaselta, **Katariina Vuoriselta** ja **Tiina Lehikoiselta**.

Olin yllättynyt teoksen lyhyedestä: tällaiseen aiheeseen olisi voinut käyttää enemmänkin kuin 130 sivua. Nyt kuhunkin aiheeseen voidaan paneutua vain pintapuolisesti. Paras puoli kirjan ilmestymisessä onkin, että runouden yhteiskunnallisuutta ylipäänsä käsitellään kotimaisessa kirjallisuudessa. Esseet pureutuvat aiheeseen jonkin verran laajemminkin kuin nykyrunouden näkökulmasta: esimerkiksi **Teemu Mannisen** esseee alkaa kuvailulla siitä, miten antiikin Roomassa vaikuttanut runoilija **Vergilius** käsiteli runouden ja yhteiskunnan suhdetta. Pääpaino on teoksessa kuitenkin nykyrunouden tilanteen kommentoimisessa.

Kirjallisuuden yhteiskunnallisuuden analysointiin soveltuva marxilainen lähestymistapa jää teoksessa vähälle huomiolle. **Theodor W. Adornon** ajatuksia hyödynnetään kuitenkin joissakin

teksteistä, kuten **Henriikka Tavin** luovuuden ja yrittäjyyden yhdistymistä käsittelevässä esseessä. Adorno esitti teoksessaan *Esteettinen teoria* (2006/1970) yhteiskunnallisten ongelmien ilmenevän taideteoksissa »muodon ongelmoina». Tavi arvelee, että runouden nykyajattelijoista useat ovat »piiloadonolaisia» esimerkiksi korostamalla taiteen vaikeutta ja kritisoidulla viihdellä.

YKSI TEOKSEN KYSYMYKSISTÄ on yhteiskunnallisen runouden onnistuminen tai epäonnistuminen. **Jarkko Tontti** esittää, että etukäteen suunniteltu ohjelmallisuus runoissa »epäonnistuu usein, ellei aina». Mielestäni kuitenkin varsinkin päivänpoliittista runoutta on mahdotonta kirjoittaa ilman minikäänlaista etukäteispäätöstä. Tonttikin onneksi kirjoittaa myös päivänpoliittisen runon onnistumisen mahdollisuudesta. Olisi vahingollista yhteiskunnalliselle runoudelle, jos edes siitä kirjoittavat esseistit eivät luottaisi sen menestyksekkyyteen.

Onnistuneesta poliittisesta runosta Tontti käyttää esimerkkinä **Pentti Saarikosken** »minä tein runoa» -nimistä runoa kokoelmasta *Mitä tapahtuu todella?* (1962). Tontin mukaan poliittisuus ei »turmellut» Saarikosken runoja, joissa vain harvoissa on »suoria kannanottoja». Poliittisia tunnustuslauseita on kuitenkin Saarikosken 1960-luvun runoudessa suhteellisen paljon, joten keskustelunaiheeksi sopisi, eivätkö ne kuitenkaan turmelleet hänen runouttaan. Jos eivät, onnistuneen poliittisen tunnustusrunouden kirjoittaminen on mahdollista. Nykyrunoutta käsittelevässä teoksessa jokin Saarikoskea tuorempi esimerkki olisi tosin sopivampi keskustelun herättäjä.

TEOKSEN RUNOT eivät juuri käsittele päivänpolitiikkaa: lähimpänä sitä on Lehikoisen runoelma »Hyvinvointivaltio», joka on kirjoittajan mukaan suurimmaksi osaksi »kierrätystä» hyvinvointivaltiota käsittelevästä Wikipedia-artikkelista. Teksti jää teoksen runoista visuaalisuutensa takia parhaiten mieleen, mutta myös Vuorisen ja Alasen runot ovat kiinnostavia.

Vuorinen kirjoittaa teoksen aloittavassa runossaan muun muassa »tavallisista» ja vammaisista ihmisistä. Runossa todetaan: » – – vammatomille on tarpeeksi mainoksia / ja sukupuoleessa on tekemistä». Tulkitsen säkeet ironisiksi – etenkin kun aiemmin runossa on vielä selkeämmin ironisesti puhuttu esimerkiksi »kyltymättömästä vammaisesta aviomiehestä», jota »ei erityisemmin ole olemassa». Alasen sikermässä »Arvoton koneisto» kuvataan tulkintani mukaan ihmistä »koneena» tai »koneenosana»: »synnyttät ja liikut ja / puhut liukulaakeria, / kierukkaporaa, / korkeapainetta, polttoja, / kuumaa merivettä, höyryä,

Jarkko Tontti esittää, että etukäteen suunniteltu ohjelmallisuus runoissa »epäonnistuu usein, ellei aina».

hammaspyörää, / vaiettavat osat – – ».

Kokonaisuudessaan *Puheenvuoroja. Nykyrunouden yhteiskunnallisuudesta* on tärkeä, joskin hieman suppea esitys yhteiskunnallisesta runosta. Tulevaisuudessa lukisin mielelläni aiheesta lisää monipuolisemmasta näkökulmasta, en vain nykyrunouden kannalta. Tästä teoksesta puuttui myös feministinen lähestymistapa, joka sopisi teemaan hyvin – analyysin kohteita löytyisi niin nyky- kuin vanhemmastakin runoudesta.

RIIKKA YLITALO

ANTTI RAUTIAINEN (2012): *Planeetan suurin ja viilein – Tositarinoita Venäjältä*. INTO KUSTANNUS. 171 sivua.

»SUOMALAINEN ANARKISTI sai lähtöpassit Venäjältä – määriteltiin turvallisuusuuhaksi» – *Suomen Kuvalehti* 2.4.2012

Moskovaan syksystä 1999 muuttanut, Kansojenvälisen ystävytyden yliopistoon opintojen pariin kotiutunut **Antti Rautiainen**, *Voiman* verkkolehden *Fifiin* kolumnisti Veli Itäläisenä vuodesta 2008 sanojaan asetellut kommentaattori, vastaanotti maaliskuussa 2012 pienenä ajankuvanakin toimivan viranomaisilmoituksen Venäjän siirtolaisuusviraston mitätöityä maassa 13 vuotta asuneen Rautiaisen oleskeluluvan ja antaessa kaksi viikkoa maasta poistumiseen. Rautiaisen valitusprosessi oleskeluluvan mitätöinnistä on yhä kesken

– ja hän onkin ilmoittanut pyrkivänsä palaamaan maahan työviisumin turvin.

INTO KUSTANNUKSEN tuore julkaisu, Rautiaisen – tai Itäläisen – kolumneista koottu pamfletti *Planeetan suurin ja viilein – tositarinoita Venäjältä* kokoaa yksiin kansiin otoksen itänaapurin kansalaisyhteiskunnan kuulumisia. Pitkälti kolumnien *Fifissä* kerryttämien lukijamäärien sekä Rautiaisen Facebook-äänestyksen perusteella suoritettu valintaprosessi kirjaan päätyneistä teksteistä muokkaa kokoelmasta monimuotoisen, näennäisesti hyvinkin erilaisia aihealueita yhteen tuovan kokonaisuuden, jossa muutama teema nousee hieman keskeisempään rooliin.

Kahdenpuolisille kansallisille stereotyyppiille, radikaalille äärioikeistolle, Neuvostoliiton jalanjäljelle nykypäivässä, kansalais- ja ruohonjuuritason aktivisille sekä poliittiselle taiteelle on kullekin omistettu lohkonsa. Rautiainen ottaa käsittelyynsä niin fasistit kuin antifasistitkin, opposition siinä missä istuvatkin vallanpitäjät, sivuaa jalkapallohuligaaneja tai tuotantolaitosten valtaajia – mitä erilaisimpien venäläisen nykyarjen pienten erikoisuuksien ohella. Laajempia kokonaisuuksia lähestytään yksilön näkökulmasta: oman mainintansa yksittäisistä perspektiivintuojista ansaitsevat ainakin murhattu ihmisoikeusasianajaja **Stanislav Markelov** – sekä Markelovin murhaaja, radikaali äärioikeistoaktiivi **Nikita Tihonov**.

Rautiainen tuo reilusti esiin oman anarkistisen viitekehityksensä. Hän on ottanut aktiivisesti osaa kansanliikkeisiin paitsi Moskovassa, myös laajemmin Venäjällä ja katsookin teksteissään aiheitaan kadun tasolta. Kirjoittajana hän ei pyri neutraalin tarkkailijan rooliin, mutta tasapainottaa kokonaisuutensa väistään yksisilmäiseksi saarnaajaksi päätyminen sudenkuopat. Teksteissä on sävy – ja kirjoittajalla näkemys. Juuri se onkin niin kirjan ansio kuin heikkouskin: kokonaiselle toimintakulttuurille vieraampi lukija saattaa toisinaan joutua lujille selvittäessään, minkä asian merkeissä liikkeellä tällä kertaa ollaan. Toisaalta sama piirre antaa harvinaisinkin kurkistusikkunan mielenilmaisumuotoihin tai tapahtumiin, joista Suomes-tiedetään hyvin vähän – tai ei senkään vertaa.

Rautiaisen oma perspektiivi ja tekstien luoma kokonaisuus tarjoavat suomalaislukijalle myös kelpo analyysihahmotelman siitä, mistä juontuvatkaan esimerkiksi venäläisten oppositioliikkeiden uskottavuus- tai mobilisaatiokyvyn puutostilat tai miksi niin moni onkaan niin pitkään valikoinut Putinin pakan pienemmäksi pahaksi.

Teos kuvaa aiheitaan sävyllä, joka lukee arvonsa villille idälle, jossa viranomaisiin ei ole luottaminen, mutta jonka helmassa moni ryhmittymä taittaa peistään paremman Venäjän synnyttämiseksi – se tehdään selväksi.

RIIA COLLIANDER

Kuningaskuluttaja syö itse itsensä

Markku Soikkeli on tamperelainen
kriitikko ja kirjailija.

MAKKARAMAINOS riitti romuttamaan *Uuden Suomen*, kertoi toimittaja. Olimme tutustumassa tamperelaisen sanomalehden toimistutiloihin ja eräässä huoneista oli kokouspöytä *Uusi Suomi* -sanomalehden (1919–91) jäämistöstä. Kyseisen pöydän ääressä oli tehty se ratkaiseva päätös, että lehden imagoon ei sovi makkaramainosten julkaisu. Kauppiaiden reaktio tähän taas oli niin ärsyyntynyt, että lehti ei koskaan toipunut mainosrahojen hiipumisesta.

Tarina ei ole välttämättä tosi muutoin kuin journalistisessa eli voimakkaasti pelkistäväsä mielessä. Mutta tarinana se on kiihdyttävä journalismin kaikille osapuolille. Se huvittaa lehtimiehiä ja mainostajia, jotka haluavat puolustaa mainosten osuutta journalistisen materiaalin lisukkeena.

Tarina makkaramainoksen merkityksestä miellyttää jopa meitä median vastaanottajia. Tunemme olevamme »kuningaskuluttajia»; ei suinkaan mainonnan passiivisia orjia, vaan aktiivisia päätöksentekijöitä.

KULUTTAJA ON HAHMO, johon kohdistuu niin monenlaisia odotuksia, että häntä voi pitää modernin ajan avainhahmona. Mitä syvemmälle talouskriisiin yhteiskunnat syöksyvät, sitä useammin vedotaan »kuluttajaan talouden veturina» eikä kansallisen yksimielisyyden löytämiseen tai poliittisen muutoksen tarpeellisuuteen.

1900-luvun kapitalismista käytetty pilkkanimitys »fordismi» sopii yhtä hyvin rivikuluttajan irvikuvaan. Fordismi ei tarkoita pelkästään tehostettua massatuotantoa, vaan ennen kaikkea työläistä, jolla on ensimmäistä kertaa tilaisuus ostaa se ylellisyustuote, jonka valmistamiseen hän on liukuhihnan ääressä osallistunut.

Kuluttavan elämäntavan historia on kiihtynyt samaa vauhtia kuin rahansiirtojen nopeus kapitalismissa. Supermarketit ovat osoittautuneet vaatimattomaksi välivaiheeksi kuluttajaimisen tarvitsemassa näyttämötilassa.

Kuluttajan itsetietoisuutta muutosten nopeus ja näkyvyys eivät ole, kummallista kyllä,

lisänneet. Fordistisen kuluttamisen perusteet on kuitenkin teoretisoitu jo ennen liukuhihnan voittokulkua. **Thorstein Veblen** lanseerasi jo vuonna 1899 »kerskakulutuksen» (conspicuous consumption) käsitteen, jolla hän tarkoitti rikkaan väestönosan pyrkimystä osoittaa statuksensa kulutusvalinnoilla.

Kerskakulutuksen merkitys on sadan vuoden kuluessa kaiken aikaa kasvanut ja juuri sen osuus on muotoillut homo consumericus -olennon. Kuluttajaiminen elää ostaakseen ja osoittaakseen yhteenkuuluvuutta vahvistavaa makua, mutta ennen kaikkea vapautuakseen perinteisistä sosiaalisista kehyksistä.

KULTTUURINTUTKIJAKI Nick Perry on mainiossa kirjassaan *Ruling Passions* (2011) tarkastellut kulutusympäristön muutoksia sen perusteella, miten kerskakulutus on muuttunut kuluttajan näyttämistarpeen perusteella. Artikkelissaan »Six Retailers in Search of a Consumer» Perry kuvailee sitä, kuinka kulutuspaikoissa näyttäytyminen on kuluttajille tyydyttävämpää kuin varsinaiset ostokset.

Se, mitä nykypäivän kaupat kerskakuluttajalle helppoisimmin myyvät, on tila esiintyä ja näyttäytyä. Perry vertaa supermarkettia moderniin näyttelmään, jossa myös katsojalla on velvoite noudattaa tarkkoja näyttämöohjeita. Matka hedelmähyllyltä leipäkorien ja karkkihokutusten kautta kassalle on esitys, jonka varrelta kuluttaja tunnistaa kotoista lähimymälää jäljittelevän lihatiskin.

Kuluttamisen absurdi ääripää, internetissä sormen ojennuksella suoritettu ostos, on looginen lopputulos esiintyvän kuluttajan historiassa. Television mainoskanavien aivottomuus, ostoskeskusten zombimainen ilmapiiri ja internetin krääsarunsaus edistävät vapautumista arjen identiteettityöstä.

Itseä hemmotellessa kuluttaja tuntee uhraavansa jotain (aikuisen roolissa) saadakseen pienen lahjan (lapsen roolissa). Kuluttajan vertauskuva ei olekaan mainostajan verkkoihin käyvä kala, vaan mato joka konsumerismin koukkuun käytyään syö itse itsensä.

Kulutuspaikoissa
näyttäytyminen
on kuluttajille
tydyttävämpää kuin
varsinaiset ostokset.

BALTIC

International
Theatre Festival
HELSINKI 7.—11.11.2012

Kansainvälinen
teatterifestivaali
WWW.BALTICCIRCLE.FI

HELORH

Lauri Alhojärvi

Sitoutumaton vasemman laidan kulkija
ympäristön ja ihmisyyden asialla.

Helsingin Vapaat
ja Radikaalit
Demokraatit
/SKP

Koulunkäyntiavustaja,
muusikko, Afrikan-
tutkimuksen opiskelija

Helsingin
ympäristölautakunnan
jäsen

Lisää resursseja päiväkodeille,
kouluille ja lastensuojeluun.

Kestävää päätöksentekoa
kvartaalitalouden sijaan.

Stadinkin suunta on
358

laurialhojarvi.fi

VapaatJaRadikaalitDemokraatit.net

ASUKKAIDEN ÄÄNI VALTUUSTOSSA

Yrjö Hakanen

Helsingin
kaupunginvaltuutettu,
SKP:n puheenjohtaja,
Euroopan vasemmiston
hallituksen jäsen

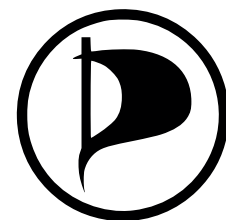
www.yrjohakanen.fi

TEKOJA
LÄHIPALVELUJEN
PUOLESTA
www.skp.fi

316

Äänestä piraatti valtuustoon!

www.piraattipuolue.fi

Mainettaan parempi.

Uuden
tilaajan etuna:
kestotilauksen
ensimmäinen vuosi

108 €

Karppauksella on paljon puolestapuhujia - ja toisaalta vastustajia. Eksootiset uutuudet tarjoavat kiinnostavia elämyksiä, mutta älä turhaan pane perunaa pannaan. Se on pitänyt hengissä koko kansakunnan, ja sille on selvä tilaus nykyäänkin.

Myös meidän lehti on monelle tutkitusti mainettaan parempi uutuustuote.

Tarjoamme täyttä asiaa ja sopivasti kulttuuria kotiin kannettuna joka perjantai.

Tilaa, tutustu ja ylläty osoitteessa www.kansanuutiset.fi.

tai soita 0800-97006

Kansan Uutiset

Viikkolehti

www.kansanuutiset.fi

Uuden tilaajan etuna:
Viikkolehden kestotilauksen
ensimmäinen vuosi 108 €

POSTIMAKSU
MAKSETTU

Sukunimi

Etunimi

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Tilajan allekirjoitus

Puhelin

Kansan Uutiset

Viikkolehti

Tunnus 5005076

00003 vastauslähetys

Koskee vain kotimaan tilauksia. Sis. alv 9% (tilattu sanomalehti)